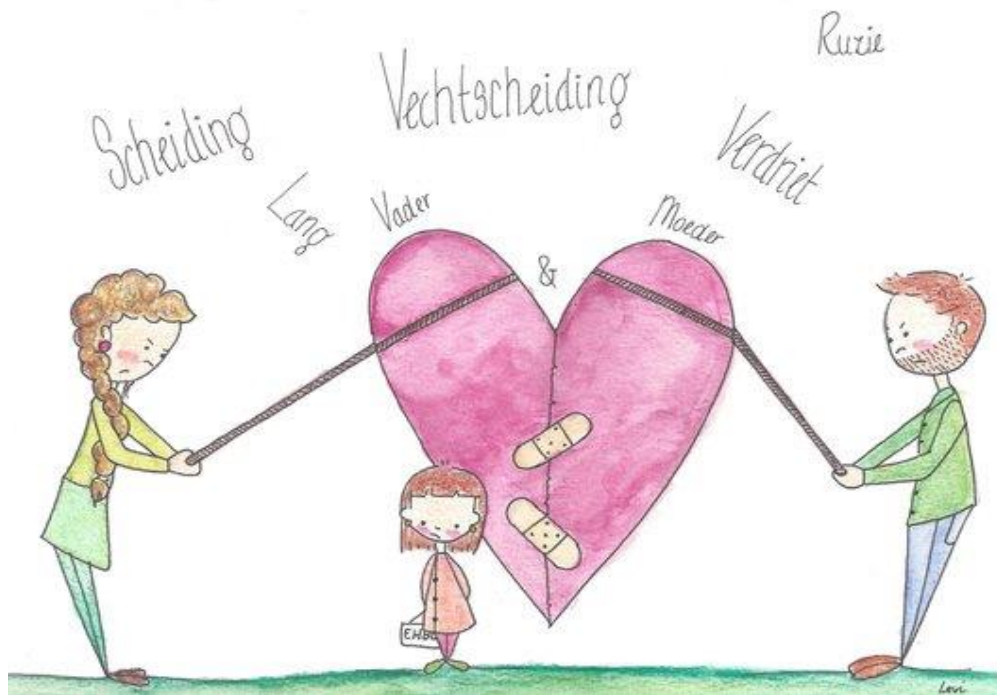

Een strijd zonder winnaars

Een onderzoek naar de hulpverlening aan gezinnen in een
complexe scheidingssituatie

Onderzoeksrapport

Avans Hogeschool 's-Hertogenbosch

Academie voor Sociale Studies

Mei 2018

Een strijd zonder winnaars

Een onderzoek naar de hulpverlening aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie

28 mei 2018

Eindrapport, eerste gelegenheid

Student: Marjolein de Jong

Studentnummer: 2086166

Afstudeergroep: 5017-421

Leerlijn: Afstudeertraject ASH AP430

Studie: Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Academie voor Sociale Studies
Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch

Coach: Ap Gootjes

1^e beoordelaar: Nathalie Grahame

2^e beoordelaar: Ilse Hendriks

Opdrachtgever: Lumens, in samenwerking
met de Gemeente Cranendonck

Praktijkbegeleider: Monique van Bommel

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeeronderzoek 'Een strijd zonder winnaars'. Het onderzoek is uitgevoerd bij de organisatie Lumens, in samenwerking met de gemeente Cranendonck. Het afstudeeronderzoek is geschreven in het kader van mijn afstuderen aan de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. Het onderzoek richt zich op de vraag hoe jeugdprofessionals gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze kunnen begeleiden. In overleg met mijn praktijkbegeleider, Monique van Bommel, is dit onderwerp tot stand komen. De problematiek complexe scheidingen neemt namelijk toe en jeugdprofessionals ervaren het begeleiden van deze gezinnen als lastig. Zij hebben behoefte aan extra kennis hierover.

Zowel mijn persoonlijke als professionele interesse ligt bij het opkomen voor jeugdigen die zich in een kwetsbare positie bevinden. Daarnaast heb ik tijdens mijn derdejaars stage enkele gezinnen begeleid in een complexe scheidingssituatie. Ik heb ervaren dat dit een lastige opgave is, omdat ouders sterk gericht zijn op het strijden tegen de ander. Deze ervaringen zorgde voor motivatie voor dit onderzoek. Het rapport heeft als titel: Een strijd zonder winnaars', omdat een complexe scheiding alleen maar verliezers kent.

Graag wil ik de organisatie Lumens bedanken voor de mogelijkheden die zij mij hebben geboden tijdens het afstuderen. In het bijzonder wil Monique van Bommel bedanken, die me op een zeer fijne wijze heeft begeleid in het onderzoeksproces. Verder wil ik mijn begeleidend docent Ap Gootjes en mijn medestudenten bedanken voor de verkregen feedback, nieuwe inzichten, maar ook voor de verkregen steun. Tot slot wil ik mijn partner bedanken. Zijn morele steun heeft mij geholpen dit afstudeeronderzoek tot een goed einde te brengen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Marjolein de Jong

Kaatsheuvel, 9 mei 2018

Samenvatting

Verandering is nodig, want de cijfers zijn zorgbarend. Na schatting lijden ongeveer 16.000 jeugdigen onder de complexe scheiding van hun ouders (Visser, Van Delft, Schoenmaker, De Schipper & Finkenauer, 2017). Jeugdprofessionals krijgen dus regelmatig te maken met complexe scheidingen. Tijdens de begeleiding aan deze gezinnen lopen de jeugdprofessionals tegen diverse spanningsvelden en knelpunten aan. Er worden veel pogingen ondernomen om de situatie te verbeteren, maar door de aanhoudende strijd tussen ouders lukt het niet om een structurele verandering tot stand te brengen (Van Lawick & Visser, 2014, p. 34). Jeugdprofessionals hebben dan ook een sterke behoefte aan kennis over dit onderwerp (Berben, z.j.).

Er zijn duidelijke signalen en vragen vanuit werkveld die aanduiden dat er een behoefte is aan onderzoek naar de hulpverlening aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de organisatie Lumens in samenwerking met de gemeente Cranendonck. In samenwerking met de praktijk is de volgende hoofdvraag tot stand gekomen:

"Hoe kunnen de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze begeleiden?"

Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van kwalitatieve methode van onderzoek. Er is zowel literatuur- als praktijkonderzoek uitgevoerd. Bij het praktijkonderzoek zijn diverse respondenten geïnterviewd door middel van half-gestructureerde interviews. In totaal zijn er dertien respondenten geïnterviewd, waarvan vier ouders in een complexe scheidingssituatie, drie jeugdprofessionals, werkend bij het Sociaal Team Cranendonck en zes jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties. Bij zowel het literatuur- als het praktijkonderzoek is onderzocht naar 'wat werkt' bij de begeleiding aan de gezinnen. Het doel van het onderzoek is aanwezige impliciete kennis en ervaring over werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie expliciteren en systematiseren.

Uit het onderzoek is gebleken dat voor effectieve hulpverlening de jeugdprofessional transparant en meerzijdig dient te werken. Een dragelijke caoselood van de jeugdprofessional en de mogelijkheid tot nascholing zijn werkomstandigheden die positief bijdragen aan de hulpverlening. De begeleiding dient gericht te zijn op het gehele gezin, maar het meeste op ouders. Het opbouwen van de werkrelatie met zowel de jeugdige als ouders blijkt een lang proces, waarin de jeugdprofessional in dient te investeren. Gezamenlijke gesprekken met beide ouders blijken ook werkzaam. Oplossing en verbeteringen worden veelal gevonden in het erkennen van het verdriet, de pijn en de woede van ouders. Ook het geven van psycho-educatie blijkt duidelijk van meerwaarde te zijn. In gesprekken met de jeugdige blijkt het voornamelijk van belang te zijn om 'de stem van de jeugdige te laten meeklinken'. Het 'Drie huizen model' uit de methode Sign of Safety is hiervoor een effectief hulpmiddel. Het inzetten van het sociale netwerk blijkt van meerwaarde. Een voorwaarde is dat netwerkliden het conflict niet versterken. In dergelijke gevallen dient de jeugdprofessional hierover in gesprek te gaan met de netwerkliden. Uit het praktijkonderzoek komt echter naar voren dat de jeugdprofessionals het sociale netwerk minimaal inzetten, omdat zij over te weinig kennis hierover beschikken. De gezinsleden dienen voor effectieve hulpverlening de regie te hebben. Door de strijd kan de eigen regie echter onder druk komen te staan. De jeugdprofessional dient ouders hierin te ondersteunen. Ook eigen kracht is een belangrijk thema. De jeugdprofessional kan beroep doen op de eigen krachten van ouders door succeservaringen te benoemen en kleine succes te vergroten.

Naar aanleiding van de conclusie zijn er diverse aanbevelingen gedaan. Zo is er aanbevolen om de begeleiding te richten op het gehele gezin, maar vooral op ouders, gezamenlijk gesprekken te voeren met ouders, het sociale netwerk te betrekken, psycho-educatie te geven, te zorgen voor een dragelijke caoselood en beroep te doen op de eigen kracht van ouders. Voor toekomstig onderzoek is aanbevolen om onderzoek te doen naar het gepast betrekken van het sociale netwerk, specifiek gericht op complexe scheidingssituaties. In de literatuur is hierover namelijk weinig bekend.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	1
1. Organisatieprofiel	2
§ 1.1 Lumens	2
§ 1.2 De gemeente Cranendonck	2
§ 1.3 Doelgroep.....	3
2. Aanleiding	4
3. Probleemanalyse	6
§ 3.1 Context complexe scheiding	6
§ 3.2 Hulpverlening en complexe scheiding	8
4. Praktijkonderzoek.....	10
§ 4.1 Probleemomschrijving	10
§ 4.2 Begripsafbakening	10
5. Onderzoeksontwerp.....	11
§ 5.1 Onderzoekstype	11
§ 5.2 Dataverzamelmethode	11
§ 5.3 Populatie en steekproef	12
6. Operationalisering	13
§ 6.1 Dimensies.....	13
§ 6.2 Sub dimensies.....	14
7. Resultaten literatuuronderzoek.....	15
§ 7.1 De jeugdprofessional.....	15
§ 7.2 Werken met ouders	16
§ 7.3 Werken met de jeugdige.....	17
§ 7.4 Complexe scheidingen en de decentralisatie jeugdzorg	19
8. Resultaten praktijkonderzoek	20
§ 8.1 De jeugdprofessional.....	20
§ 8.2 Werken met ouders	21
§ 8.3 Werken met de jeugdige.....	23
§ 8.4 Complexe scheidingen en de decentralisatie jeugdzorg	24
9. Deelconclusie	25
§ 9.1 Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens de literatuur?	25
§ 9.2 Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessional, werkend vanuit andere organisaties?	25
§ 9.3 Wat zijn volgens ouders in een complexe scheidingssituatie die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, werkzame bestandsdelen in de begeleiding?	26
10. Eindconclusie	27
11. Discussie	28
§ 11.1 Kwaliteitscriteria van onderzoek.....	28

12. Aanbevelingen	30
§ 12.1 Aanbevelingen voor de organisatie	30
§ 12.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek	31
§ 12.3 Aanbevelingen en het beroepsproduct	31
13. Beroepsproduct	32
§ 13.1 Meerwaarde van het afstudeerproject en het beroepsproduct	32
§ 13.2 Overdracht	32
§ 13.3 Feedback beroepspraktijk	32
14. Kritische reflectie	33
Literatuurlijst	
Bijlage 1. Sub dimensies operationalisatie	
Bijlage 2. Oplossingsgericht werken met ouders	
Bijlage 3. De escalatieladder Glasl	
Bijlage 4. Tips voor ouders	
Bijlage 5. Literatuurlijst voor de jeugdige	
Bijlage 6. Het 'Drie huizen model'	
Bijlage 7. Analyseren met categorieën	
Bijlage 8. Uitwerking interview met jeugdprofessional	
Bijlage 9. Uitwerking interview ouder in een complexe scheiding	
Bijlage 10: Beroepsproduct	

Inleiding

Dit eindrapport is geschreven ter afsluiting van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening aan Avans Hogeschool te 's-Hertogenbosch. De opdrachtgever van dit onderzoek is de organisatie Lumens, in samenwerking met de gemeente Cranendonck.

Uit onderzoek van TNS NIPO blijkt dat het percentage complexe scheidingen de afgelopen jaren is toegenomen (NOS, 2015). Jeugdprofessionals krijgen dan ook steeds vaker te maken met gezinnen in een complexe scheidingssituatie. De begeleiding aan deze gezinnen is voor de meeste jeugdprofessionals een lastige opgave, omdat ouders sterk gericht zijn op het strijden tegen de andere ouder. De jeugdprofessionals zitten hierdoor regelmatig klem tussen ouders, waardoor zij niet adequaat kunnen handelen in het belang van de jeugdige en op een effectieve manier hulp kunnen verlenen. Zij hebben dan ook behoefte aan kennis over dit onderwerp. In samenspraak met de opdrachtgever is de volgende hoofdvraag tot stand gekomen:

"Hoe kunnen de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze begeleiden?"

Om de hoofdvraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van zowel literatuur- als praktijkonderzoek. Tijdens het onderzoek wordt onderzocht 'wat werkt' bij de begeleiding aan deze gezinnen.

In het eerste hoofdstuk wordt het profiel van de organisatie en de doelgroep waar het onderzoek betrekking op heeft beschreven. Daarna wordt in hoofdstuk twee de aanleiding tot de probleemstelling en datgene wat ervoor heeft gezorgd dat het onderzoek tot stand is gekomen beschreven. In het derde hoofdstuk is het sociaal agogische probleem uitgewerkt in een onderbouwde en verdiepende probleemanalyse. In hoofdstuk vier is de vraagstelling en de functie van het onderzoek te vinden. Vervolgens wordt in hoofdstuk vijf verhelderd en verantwoord met welk onderzoekstype de hoofdvraag wordt beantwoord en met welk type dataverzamelmethode het onderzoek uitgevoerd gaat worden. Daaropvolgend zal in hoofdstuk zes de operationalisatie te vinden zijn, waarin de begrippen uit de deelvragen tot zogenoemde 'meetbare instrumenten' worden ontwikkeld. In hoofdstuk zeven worden de belangrijkste resultaten van het literatuuronderzoek weergegeven en in hoofdstuk acht van het praktijkonderzoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk negen de deelconclusie beschreven en in hoofdstuk tien de eindconclusie. Daarna wordt in hoofdstuk elf door middel van de kwaliteitscriteria van onderzoek kritisch op het uitgevoerde onderzoek terug gekeken. Vervolgens wordt in hoofdstuk twaalf aanbevelingen voor de organisatie en voor toekomstonderzoek gedaan. In hoofdstuk dertien wordt ingegaan op het beroepsproduct en tot slot is in hoofdstuk veertien een kritische reflectie te vinden.

Terminologie

In dit rapport worden een aantal termen gebruikt waarvoor diverse definities bestaan. De term 'jeugdige' wordt gebruikt voor een persoon tussen de 0 en 18 jaar oud. Het onderzoek richt zich op alle samenlevingsvormen waardoor er is gekozen voor de term 'scheiding' en niet 'echtscheiding'. Verder wordt de term 'complexe scheiding' gebruikt en niet 'vechtscheiding'. De term vechtscheiding legt de nadruk op het element vechten, wat mogelijk een negatieve associatie oproept. Ook kan het de suggestie opwekken dat het gaat om een gevecht wat gewonnen zou kunnen worden wat niet het geval. Een vechtscheiding is een strijd zonder winnaars (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Om zo min mogelijk de suggestie op te wekken dat ouders het probleem zijn is gekozen voor de volgende omschrijving: 'ouders/ gezinnen in een complexe scheidingssituatie'.

1. Organisatieprofiel

In dit hoofdstuk wordt het profiel van de organisatie en de doelgroep waar het onderzoek betrekking op heeft beschreven.

§ 1.1 Lumens

Lumens is een dienstverlenende organisatie die zich focust op jeugdigen en buurten. Lumens is er van overtuigd dat meedoen werkt, maar dat dit niet voor ieder vanzelfsprekend is. In samenwerking met de cliënt wordt er gewerkt aan een zelfstandig bestaan, waarin kansen en mogelijkheden worden gecreëerd en talenten zich ontwikkelen. Lumens is een brede organisatie voor Eindhoven en de regio daaromheen. De laatste jaren is Lumens er in geslaagd diverse opdrachtgevers en partners aan zich te binden. Lumens werkt inmiddels met zo'n twintig gemeenten en diverse partijen uit het onderwijs en bedrijfsleven samen (Lumens, z.j.).

1.1.1 Missie en visie

De visie van Lumens is dat zowel economische als maatschappelijke zelfstandigheid bijdragen aan het geluk van mensen en hun gevoel van eigenwaarden. Ook biedt het veerkracht en vitaliteit om de samenleving in zijn geheel te versterken. Wanneer mensen grip hebben op hun leven zijn zij het meest gelukkig volgens Lumens. De cliënt beslist tijdens de ondersteuning zelf over de stappen die gezet worden. Het bieden van perspectief en optimale zelfstandigheid zijn de hoofddoelen van de ondersteuning. Om dit te verwezenlijken wordt er een houding aangenomen waarin bescheidenheid en openheid zeer belangrijke elementen zijn. De cliënt, zijn vraag, situatie of probleem wordt serieus genomen en voorop gesteld. Verder is Lumens een organisatie waarin kennis met elkaar wordt gedeeld en uitgewisseld, omdat zij er in geloven dat samenwerking ieder sterker maakt (Lumens, 2013).

§ 1.2 De gemeente Cranendonck

De jeugdprofessionals van de organisatie Lumens zijn onder andere werkzaam in het Sociaal Team Cranendonck. Sinds 2004 werkt de gemeente Cranendonck op diverse onderdelen samen met de gemeenten Heeze-Leende en Valkenswaard. De drie gemeenten tellen bij elkaar ongeveer 66.000 inwoners. De samenwerking is genoemd naar de snelweg A2, deze snelweg verbindt de drie gemeenten met elkaar (A2-samenwerking, z.j.).

Op 1 januari 2015 is de nieuwe jeugdwet in werking getreden. De Gemeente Cranendonck heeft hierdoor evenals alle andere gemeenten in Nederland verantwoordelijkheid gekregen over de provinciale (geïndiceerde) jeugdzorg. Deze verantwoordelijkheid gaat ook over de jeugdreclassering, de jeugdzorg Plus, de jeugdbescherming, de jeugd-GGZ en de zorg voor jeugd met een verstandelijke beperking (Berk, Hoogenboom, De Kleermaeker & Verhaar, 2016, p.33). De jeugdprofessionals, werkend vanuit de moeder organisatie Lumens, zijn onderdeel van het Sociaal Team Cranendonck. In het Sociaal Team werken professionals met diverse achtergronden en specialisten samen. Het Sociaal Team biedt ondersteuning aan inwoners uit de gemeente Cranendonck die vragen hebben over zorg, werk en inkomen, opvoeding en jeugdhulp (Gemeente Cranendonck, z.j.). Het doel van een sociaal team is inwoners te activeren, te ondersteunen in hun sociaal- en maatschappelijk functioneren en hulp te bieden bij het participeren in de maatschappij (Sok, Van den Bosch, Goeptar, Sprinkhuizen & Scholte, 2013).

Elke binnenkomende cliënt met een vraag aan het Sociaal Team wordt gekoppeld aan een professional. De jeugdprofessionals behandelen vragen waarbij jeugdigen tot en met 18 jaar oud betrokken zijn. De vragen en signalen komen doorgaans binnen via ouders, huisartsen en scholen. De jeugdprofessional heeft enkele basisfuncties zoals het in kaart brengen van jeugdigen en gezinnen met problemen. Ook geeft de jeugdprofessional laagdrempelig advies en ondersteuning aan ouders en jeugdigen over opvoeden en opgroeien. Er wordt intensief samengewerkt met scholen, huisartsen en collega's uit het Sociaal Team. Waar nodig schakelt de jeugdprofessional, in overleg met het gezin, specialistische hulp in (Bassant & Bassant-Hensen, 2014, p.49). Wanneer er meerdere professionals betrokken zijn in een gezin heeft de jeugdprofessional een coördinerende taak en wordt ook wel 'casusregisseur' genoemd. De coördinatie is gericht op effectieve inzet vanuit het principe één gezin, één plan, één regisseur. De jeugdprofessional coördineert de inhoud van de zorg en de samenwerking tussen de betrokken professionals ('Eén gezin één plan: coördinatie van zorg', z.j.).

1.2.1 Missie en visie

De A2-samenwerking heeft een gezamenlijke missie en visie. Deze luidt als volgt:

De A2-gemeenten streven erna dat alle jeugdigen uit hun gemeenten kansrijk en veilig kunnen opgroeien. Volgens de visie van de A2-gemeenten zijn de ouders van de jeugdige de belangrijkste opvoeders. Daarnaast is de sociale omgeving ook een belangrijk element van de opvoeding en het opgroeien van de jeugdige. Wanneer de steun vanuit de directe omgeving van de jeugdige onvoldoende is, wordt er professionele hulp ingezet. De mogelijkheden en talenten van de jeugdigen en hun gezinnen is het uitgangspunt van de hulpverlening. Het zelf oplossend vermogen wordt aangesproken en gestimuleerd, maar er is ook aandacht voor de kwetsbare positie. Via het sociale netwerk wordt er gezocht naar een passende oplossing voor het probleem. Hierbij is het van belang dat de jeugdigen en hun gezinnen zelf de regie behouden. (De drie A2-gemeenten Cranendonck, Heeze- Leende, Valkenswaard, 2014).

§ 1.3 Doelgroep

De jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, bieden alle jeugdigen tot 18 jaar en hun ouders hulp met vragen over opgroeien en opvoeden. Het onderzoek richt zich op de doelgroep: gezinnen in een complexe scheidingssituatie, die hulpvrager zijn of worden bij het Sociaal Team Cranendonck.

Het huwelijk en het geregistreerd partnerschap zijn samenlevingsverbanden met een wettelijke basis. Het samenwonen buiten het huwelijk niet. Het begrip scheiden wordt in dit onderzoek ruim opgevat. Het gaat niet alleen om echtscheiding, maar ook om de beëindiging van het geregistreerd partnerschap en samenwonen (Bunthof & Visscher, 2013, p.172). Scheidingsproblematieken kunnen namelijk bij alle drie de samenlevingsvormen ontstaan. Ouders met scheidingsproblematiek die een geregistreerd partnerschap hadden of getrouwd waren komen echter eerder in beeld dan ouders die samenwonen buiten het huwelijk. Deze ouders hoeven immers niet langs de rechter wanneer zij besluiten om niet verder met elkaar te gaan. Ongetrouwde ex-partners komen vaak pas in beeld bij de hulpverlening als zij juridische stappen gaan nemen (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). Een complexe scheiding wordt in de volksmond ook wel vechtscheiding genoemd. Er wordt gesproken van een complexe scheiding als de scheiding zo conflictueus verloopt dat de ouders het belang van de jeugdigen en/of van de andere ouder uit het oog verliezen (Baracs & Vreeburg- Van der Laan, 2014).

2. Aanleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding tot de probleemstelling en datgene wat ervoor heeft gezorgd dat het onderzoek tot stand is gekomen beschreven.

§ 2.1 Aanleiding tot onderzoek

"Lieve papa's en mama's,

Weten jullie wel hoe moeilijk het is om van allebei te houden terwijl dat soms van één van jullie niet mag? We voelen ons verscheurd tussen de twee mensen waar we zoveel van houden. We voelen ons soms schuldig als we het leuk hebben bij de ander" (Villa Pinedo, 2017).

Dit is een citaat uit een brief geschreven voor alle gescheiden ouders in Nederland op initiatief van Villa Pinedo, een stichting die zich inzet voor jeugdigen met gescheiden ouders. De brief is geschreven door jeugdigen met gescheiden ouders met als doel ouders het inzicht te geven hoe zij zich voelen. Het citaat geeft een duidelijk beeld van wat deze jeugdigen moeten doorstaan, dit is de belangrijkste aanleiding van dit onderzoek.

2.1.1 Eigen ervaring

Zowel mijn persoonlijke als professionele interesse ligt bij het opkomen voor jeugdige die zich in een kwetsbare positie bevinden. Ik heb een enorme passie voor jeugdige. Deze passie zet zich om in strijd lust als jeugdigen zich in een kwetsbare positie bevinden. Daarnaast heb ik tijdens mijn derdejaars stage enkele gezinnen begeleid in een complexe scheidingssituatie. Ik heb ervaren dat dit een lastige opgave is, omdat ouders sterk gericht zijn op het strijden tegen de ander. Ik zat regelmatig 'klem' tussen ouders, waardoor ik niet adequaat kon handelen in het belang van de jeugdige. Deze ervaringen zorgde voor motivatie voor dit onderzoek.

2.1.1 Aantallen

Verandering is nodig, want de cijfers zijn zorgbarend. Na schatting lijden ongeveer 16.000 jeugdigen onder de complexe scheiding van hun ouders. Precieze getallen ontbreken, omdat er geen eenduidige definitie is van een complexe scheiding (Visser, Van Delft, Schoenmaker, De Schipper & Finkenauer, 2017). Uit onderzoek van TNS NIPO blijkt dat het percentage complexe scheidingen de afgelopen jaren is toegenomen. In het jaar 2013 liep gemiddeld 1 op de 10 scheidingszaken op een complexe scheiding uit. In het jaar 2015 is dat toegenomen tot 1 op de 5, dit zijn de meest recente cijfers (NOS, 2015). De verwachting is dat veel jeugdigen in de nabije toekomst met de scheiding van hun ouders worden geconfronteerd (Spruijt, 2007, p. 70).

2.1.2 Landelijk politiek niveau

Ook Kamerleden buigen zich over jeugdigen die verstrikt zijn geraakt in de complexe scheiding van hun ouders en wensen verandering en aandacht voor deze doelgroep. Twee jaar geleden besloot de Tweede Kamer op verzoek van de PvdA-er Recourt een Divorce Challenge uit te schrijven. De Divorce Challenge is een oproep aan de samenleving om oplossingen aan te dragen met als doel een scheiding op een harmonieuze manier te laten verlopen (de Jong, 2017). Oud- minister André Røevoet wordt voorzitter van het platform Divorce Challenge. Røevoet uit al jaren zijn zorgen over deze jeugdigen. In het jaar 2009 doet hij een appèl op professionals die bij een scheiding betrokken zijn om ouders te informeren over de mogelijk nadelige gevolgen van een scheiding voor de jeugdigen (ChristenUnie, 2009).

In een kamerbrief geeft de Minister van Veiligheid en Justitie Stef Blok aan dat er de laatste jaren veel maatregelen en initiatieven zijn genomen om de schade voor de jeugdige bij een complexe scheiding te beperken. Tegelijkertijd schets dit volgens Blok de omvang en de complexiteit van het probleem. De komende jaren zullen hierom complexe scheidingen de aandacht moeten blijven vergen van instanties en professionals (Blok, 2017).

2.1.3 Hulpverlening en complexe scheiding

Het ondersteunen van gezinnen in een complexe scheidingssituatie is volgens professionals een lastige opgave. De ouders voeren een onderlinge strijd bij een complexe scheiding. Tijdens het hulpverleningstraject ligt de focus vaak sterk op wat de andere ouder niet goed doet en gedaan heeft. Het risico hiervan is dat er te weinig over de jeugdige wordt gepraat en het nauwelijks te achterhalen is hoe het werkelijk met de jeugdige gaat (Berben, z.j.). Jeugdprofessionals ervaren machteloosheid. Er worden veel pogingen ondernomen om de situatie te verbeteren, maar door de aanhoudende strijd tussen ouders lukt het niet om een structurele verandering tot stand te brengen (Van Lawick & Visser, 2014, p. 34). Jeugdprofessionals hebben dan ook een sterke behoefte aan kennis over dit onderwerp (Berben, z.j.). Er zijn duidelijke signalen en vragen vanuit werkveld die aanduiden dat er een behoefte is aan onderzoek naar de hulpverlening aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie

2.1.4 Het Sociaal Team Cranendonck

De bovenstaande signalen zijn ook herkenbaar bij het Sociaal Team Cranendonck.

Imane Loihabi heeft in het jaar 2017 onderzoek gedaan naar de jeugdhulp van de gemeente Cranendonck. Voor dit onderzoek heeft zij gesproken met zes jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck. Alle zes de jeugdprofessionals gaven aan dat complexe scheidingsproblematiek de meest voorkomende problematiek is in hun caseload.

De jeugdprofessionals ervaren de ondersteuning aan ouders in een complexe scheidingssituatie als lastig. Loihabi beveelt dan ook aan om hier nader onderzoek na te doen (A. Loihabi, persoonlijke communicatie, 9 februari 2018). Om het onderzoek zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de wensen en behoeften van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, hebben er oriënterende gesprekken plaatsgevonden met hen en de opdrachtgever. Uit deze gesprekken is gebleken dat de jeugdprofessionals de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie als lastig ervaren. De jeugdprofessionals vertellen echter geen behoefte te hebben aan een eenduidige aanpak, omdat ieder vanuit zijn professionaliteit doet wat op dat moment nodig is en dat blijkt te werken. Zij geven dan ook aan meer opzoek te zijn naar richtlijnen, praktische tips en adviezen. Vooronderzoek naar de wijze van begeleiden, of de problemen waar zij tegen aanlopen is volgens de jeugdprofessionals niet nodig. Zij willen een onderzoek dat zich volledig richt op hetgeen 'wat werkt' bij de gezinnen. "Het kan zo zijn dat hetgeen wat eruit komt iets is wat we al toepassen, maar dat maakt niet, dan is het een bevestiging waarnaar we ook opzoek zijn" (M. Van Bommel, persoonlijke communicatie, 10 februari 2018).

3. Probleemanalyse

In dit hoofdstuk wordt het sociaal agogische probleem uitgewerkt in een onderbouwde en verdiepende probleemanalyse. Uit de aanleiding blijkt dat het sociale agogische probleem twee aspecten bevat: complexe scheidingsproblematiek en de hulpverlening aan deze problematiek. Om een zo goed mogelijk beeld van het sociaal agogische probleem te creëren zijn beide aspecten in de probleemanalyse uitgewerkt.

§ 3.1 Context complexe scheiding

Het merendeel van de scheidingen verloopt relatief harmonieus, maar een deel van de scheidingen ontwikkelt zich tot een door de volksmond genoemde vechtscheiding. Hierbij gaat het om langdurige en frequente conflicten tussen ouders, waarbij jeugdigen psychische schade oplopen. Ouders verliezen in een complexe scheiding het belang van hun kind uit het oog, omdat zij sterk gefocust zijn op het strijden tegen de andere ouder. De jeugdige wordt ingezet in deze onderlinge strijd. Bij een complexe scheiding zijn ouders niet in staat om samen tot een oplossing te komen. Doorgaans is dit een proces dat samen gaat met langsepende juridische procedures. Veel deskundigen delen de mening dat de langdurige strijd tussen ouders na een scheiding een vorm van kindermishandeling is (Den Uijl, 2017). De conflicten van ouders gaan doorgaans over boedelscheiding, alimentatie en de opvoeding van de jeugdige (Zembla, 2013).

In 2013 zijn de broertjes Julian en Ruben om het leven gebracht door hun vader. Aan dit familiedrama ging een jarenlange complexe scheiding tussen de ouders vooraf. De dood van de broertjes maakte de ernst van de problematiek van complexe scheidingen pijnlijk duidelijk (AVRO tros, 2013).

3.1.1 Ontwikkelingen vanaf 1998

Het aantal complexe scheidingen neemt zoals beschreven in paragraaf 2.1 toe. Volgens onderzoekers zijn een aantal recente wetwijzigingen hiervan onder andere de oorzaak. Namelijk de gelijkwaardigheid van beide ouders en het delen van het ouderschap (Jeugdzorg Nederland, z.j.).

Sinds 1998 staat in de wet dat na een scheiding ouders gezamenlijk het ouderlijk gezag en de voogdij over hun kinderen behouden (NJI, 2010). Vice voorzitter jeugdzorg Nederland J.D. Sprokkereef ziet na deze wetwijziging nog meer conflicten ontstaan. Het opvoeden van jeugdigen is al een moeilijke opgave, laat staan na een scheiding. Bij een scheiding komen er zaken aan bod zoals het verblijf van het kind en financiën. Dit zijn complexe zaken om te regelen wanneer de samenwerkingsrelatie tussen ouders niet goed is en leidt tot conflicten geeft Sprokkereef aan (Zembla, 2013). Het gezamenlijk gezag dwingt ouders contact met elkaar te hebben en samen beslissingen te nemen, met als risico dat hierover conflicten ontstaan. Uit onderzoek blijkt dat jeugdigen van ouders die na 1998 gescheiden zijn, meer ouderlijke conflicten rapporteren dan jeugdigen van wie de ouders eerder zijn gescheiden (NJI, 2017).

In het jaar 2009 is de Wet Bevordering voorgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding van kracht gegaan. Sinds de intrede van deze wet is het voor ieder ouderpaar dat gezamenlijk gezag over de kinderen heeft, een verplichting om een ouderschapsplan op te stellen wanneer zij uit elkaar gaan. In het ouderschapsplan worden zaken vastgelegd zoals verdeling van kosten, schoolkeuzes en opvoeding. Het ouderschapsplan dwingt ouders goed te communiceren en het belang van hun kind voorop te stellen (Bunthof & Visscher, 2013, p. 173). Uit de praktijk blijkt echter dat het ouderschapsplan met name werkt bij ouders die toch al afspraken met elkaar willen maken. Bij complexe scheidingen heeft het ouderschapsplan regelmatig een averechts effect. Het ouderschapsplan wordt ingezet om de andere ouder onder druk te zetten. En wanneer er al sprake is van conflict kan het vastleggen van details over het dagelijks leven alleen maar leiden tot nieuwe irritaties en conflicten (NJI, 2017).

3.1.2 Profiel ouder

Hoogopgeleide ouders belanden relatief vaak in een complexe scheiding en komen bij de rechtbank voor bijvoorbeeld een ondertoezichtstelling bij scheidingsproblemen. Volgens professionals komt dit doordat deze ouders over de financiën en vaardigheden beschikken om door te procederen tegen de andere ouder. Maar uit praktijk blijkt dat ook minder hoogopgeleide ouders terecht komen in een dergelijke situatie (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). Opvallend is dat ex-partners met kinderen veel vaker vijandig contact hebben met elkaar dan ex-partners zonder kinderen. Dit komt volgens Kluwer (2013) doordat de zorg en verantwoordelijkheid voor de jeugdigen en de zaken die daarbij geregeld moeten worden, vaak leiden tot conflicten (Kluwer, 2013).

Grofweg zijn er drie categorieën scheidende ouders:

- “1. De ouders die in (zekere mate van) harmonie en overleg (al dan niet met behulp van vrijwillige mediation) komen tot afspraken over invulling van hun ouderschap, die tot (redelijke) tevredenheid is van alle betrokkenen.
2. De ouders bij wie de emoties zo hoog oplopen dat zij het gesprek met elkaar alleen kunnen voeren met professionele begeleiding, en bij wie de afspraken zeer moeizaam tot stand komen. Zij bevinden zich op het randje van een vechtscheiding.
3. De ouders bij wie de onderlinge communicatie louter conflictueus verloopt en bij wie het treffen van de ex-partner een doel lijkt te zijn geworden. Zij verliezen het belang van de ander en van de kinderen uit het oog en staan continu in de vechstand”.

Alleen in de laatste categorie wordt er gesproken van een complexe scheiding. Jeugdigen kunnen echter ook nadelige gevolgen van de scheiding ervaren in de eerste twee categorieën (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). Dit onderzoek richt zich op de laatste categorie (zoals beschreven in paragraaf 1.3).

3.1.3 Jeugdige aan het woord

Het verhaal van Dara 19 jaar oud. Zij doet haar verhaal in de documentaire over complexe scheidingen van Zembla. Dara heeft nog iedere dag last van de complexe scheiding van haar ouders. Dara vertelt het volgende: mijn hele leven stond in het teken van de strijd tussen mijn ouders. Rond het eerste of tweede jaar zat ik in een hele diepe depressie. Ik zat in een heel diep gat. Ouders horen er te zijn voor hun kinderen. Je bent als kind voor je ouders aan het zorgen in plaats van andersom. Op dit moment woon ik op mezelf en mijn ouders hoeven niet met elkaar te communiceren. Maar er zullen momenten zijn waarop ze elkaar wel moeten zien. Wat gebeurt er als ik afstudeer, als ik trouw of als ik kinderen krijg? Die momenten kan ik niet met beide ouders delen. Dat kan ik wel proberen, maar dan gaat het weer om hun en niet om mij (Zembla, 2013).

3.1.4 Gevolgen voor de jeugdige

Bij complexe scheidingsproblematiek blijken jeugdigen voornamelijk last te ondervinden van de conflicten tussen hun ouders. De conflicten vormen dan ook de grootste risicofactor voor een goed verloop van de ontwikkeling en opvoeding van de jeugdige (Jeugdzorg Nederland, z.j.). De conflicten van ouders leiden tot boosheid, angst en spanning bij de jeugdigen (Kluwer, 2013). Naast dat jeugdigen de ruzies en de hierbij horende stress ervaren, is de kans groot dat ouders minder goede opvoeder zijn zolang de conflicten duren. De conflicten tussen ouders zorgen voor langdurige stress bij het kind, met neuropsychologische gevolgen. Ook raakt het gevoel van veiligheid en bescherming aangetast. Dit kan problemen veroorzaken op het gebied van emotieregulatie, zelfredzaamheid en zelfvertrouwen. Jeugdigen krijgen door de conflicten van hun ouders niet de kans de scheiding te verwerken en zijn geneigd zichzelf de schuld te geven van de ruzies. Daarnaast wordt het organiseren van de emotionele ervaring aangetast en de veilige gehechtheid bedreigd. Jeugdigen leren dat ruzies niet worden opgelost en leren hierdoor geen probleemoplossende vaardigheden aan (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Jeugdigen leren onbewust van hun ouders dat vijandig en agressief gedrag een redelijke manier is om met conflicten om te gaan (Kluwer, 2013).

Volgens Driesen (2012) en Den Uijl (2017) zijn er naast de bovenstaande gevolgen nog een aantal specifieke gevolgen van een complexe scheiding te noemen:

- ❖ *Loyaliteitsconflicten*: Ouders spreken negatief over elkaar in aanwezigheid van de jeugdige en de jeugdige wil loyaal blijven aan beide ouders.
- ❖ *Emotionele verwaarlozing*: Doordat ouders druk zijn met hun eigen problemen kunnen zij hun kinderen niet steunen bij de verwerking.
- ❖ *Parental Alienation Syndrome oftewel ouderverstotingsyndroom*: De ene ouder probeert hierbij de jeugdige bewust of onbewust zodanig te beïnvloeden dat de band met de andere ouder verbroken wordt. De jeugdige ontwikkelt een gespleten loyaliteit en verstoot de andere ouder.
- ❖ *Fysieke mishandeling*: Jeugdigen die een complexe scheiding meemaken zijn regelmatig slachtoffer van mishandeling, omdat frustraties verkeerd worden geuit (Driesen, 2012).
- ❖ *Problematieken*: Jeugdigen ervaren meer emotionele problemen, krijgen vaker problemen op school, vertonen meer crimineel gedrag en ondervinden in een latere fase van hun leven vaker problemen in eigen relaties. De complexe scheiding verhoogt ook de kans op psychische- en gedragsproblemen (Den Uijl, 2017).

§ 3.2 Hulpverlening en complexe scheiding

Complexe scheidingen en de problematieken die daardoor ontstaan komen vaak als eerste in beeld bij eerstelijns hulpverleners zoals huisartsen of jeugdprofessionals, werkend vanuit het sociale wijkteam. Wanneer er zorgen over de jeugdige zijn, doet de eerstelijns hulpverlener een melding bij Veilig Thuis. Veilig Thuis kan besluiten om de situatie van de jeugdige te onderzoeken, zodat er wellicht kan worden overgegaan op gedwongen hulpverlening.

Wanneer ouders niet in staat blijken om een ouderschapsplan op te stellen, of tot een goede uitvoering van het ouderschapsplan te komen, kan de rechter hierover een beslissing nemen. De rechter bepaalt dan hoe de omgang, het gezag en de financiële verdeling eruit moet zien. De rechter kan verzoeken om onderzoek te doen naar de situatie van een jeugdige. Wanneer uit dit onderzoek blijkt dat de jeugdige door het conflict in zijn of haar ontwikkeling wordt bedreigd kan de rechter een onder toezichtstelling bij scheidingsproblemen verzoeken. Of in de uiterste gevallen een uithuisplaatsing opleggen (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). Als er een kindbescherdingsmaatregel is genomen wordt er een gezinsvoogd aangewezen. De gezinsvoogd bepaalt welke zorg nodig is voor het gezin. De jeugdprofessional uit het sociaal wijkteam kan een onderdeel zijn van deze zorg en dus betrokken worden of blijven bij het gezin gedurende de kindbescherdingsmaatregel. De hulp voor het gezin is gedurende de kindbescherdingsmaatregel echter niet meer vrijwillig maar heeft een gedwongen karakter.

3.2.1 Knelpunten en spanningsvelden

Jeugdprofessionals die werken met gezinnen in een complexe scheidingssituatie, raken vaak gefrustreerd en moe. Zij worstelen met diverse dilemma's, terwijl ze de juiste steun, informatie, hulp en zorg proberen te geven (Van Lawick & Visser, 2014, p. 35). Ouders doen voortdurend beroep op de jeugdprofessional om voor hen partij te kiezen. Het is voor de jeugdprofessional een ingewikkelde opgave om niet in de strijd getrokken te worden en de aandacht op het belang van het kind te blijven richten. Jeugdigen laten niet altijd signalen zien van een verstoorde ontwikkeling of probleemgedrag, wat dit extra ingewikkeld maakt (Berben, z.j.)

De ondersteuning is al snel op ouders gericht in plaats van de jeugdige. Daarnaast zijn ouders niet gefocust op het gezamenlijk ouderschap, maar op de ex-partner (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). Jeugdprofessionals worden gedurende de ondersteuning dan ook met de volgende vragen geconfronteerd: "Hoe werk je samen met ouders die niet meer met elkaar willen samenwerken? Hoe houd je het kind centraal als ouders alle aandacht vragen? Hoe positioneer je als jeugdprofessional het kind, zonder zelf onderdeel van de strijd te worden? Hoe engageer je ouders, zonder zelf voor het karretje gespannen te worden" (Berben, z.j.). Het ondersteunen van deze ouders is een complexe taak, wat vaardigheden en kennis vergt. Uit onderzoek blijkt dat professionals niet altijd vaardig genoeg zijn om te voorkomen dat zij onderdeel worden van de strijd van ouders (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014).

De jeugdprofessional handelt in het belang van het kind. Dit wordt echter regelmatig door ouders anders gedefinieerd, waardoor er volwassenstrijd bij komt. De jeugdprofessional krijgt hierdoor te maken met verwijten over zijn of haar positie (Zembla, 2013). De jeugdprofessional ontvangt regelmatig klachten van partijdigheid van ouders in een complexe scheidingssituatie. Deze klachten hinderen de jeugdprofessional in zijn werk. Klachten worden ook ingediend om het werk van de jeugdprofessional te vertragen. Een klachtenprocedure kan namelijk lang duren (Vriesema, 2017). Ouders in een complexe scheidingssituatie stellen vaak in het belang van hun kind te handelen, terwijl het doorlopend in conflict zijn met de andere ouder daar niet van getuigt (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014). In de documentaire over complexe scheidingen van Zembla doen drie ouders in een complexe scheidingssituatie hun verhaal. Alle drie de ouders geven aan in het belang van hun kind te handelen. "Het kind wil dat je voor hem gaat vechten. Mijn kind wil dat ik dit doe", aldus een vader in een complexe scheidingssituatie (Zembla, 2013). Deze ouder bedenkt rationele argumenten om de situatie te rechtvaardigen, waardoor zijn gedrag beter aanvaardbaar voor hem is (Brinkman, 2013, p.40). Professionals geven in deze documentaire aan dit vaak tegen te komen in de praktijk, wat het ondersteunen van deze ouders lastig maakt. Ouders zijn er van overtuigd dat ze het juiste doen, wat een spanningsveld kan opleveren en het lastig maakt om verandering in de situatie te brengen (Zembla, 2013).

Daarnaast blijkt uit praktijk dat het vaak voorkomt dat de ene ouder de andere ouder een psychische diagnose toeschrijft. Ouders schuiven de problemen van hun kind vaak af op de andere ouder en/of de zelf vastgestelde psychische diagnose (Zembla, 2013). Hierbij blijkt de gedachte vaak te zijn: wanneer al mijn pogingen tot niets uitlopen, dan kan het niet anders dan dat de ander gestoord is. Door de machteloosheid die ouders ervaren wordt er gezocht naar iets buiten hen zelf, een demon (Van Lawick & Visser, 2014, p. 34). Deze ouders zijn zich niet bewust van hun eigen aandeel in de situatie en nemen weinig tot geen verantwoordelijkheid, wat een knelpunt is voor de ondersteuning aan deze ouders. De afweerreacties van ouders belemmeren de daadkracht en zijn een weerstand voor verandering (Brinkman, 2013, p.41). In gevallen waar er daadwerkelijk sprake lijkt te zijn van een psychische diagnose bij een ouder hebben professionals onvoldoende mogelijkheden om de ouder tot psychologisch onderzoek te bewegen (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014).

3.2.2 De decentralisatie van de jeugdzorg

Op 1 januari 2015 is de nieuwe Jeugdwet in werking getreden. Het doel van de nieuwe Jeugdwet is meer doelmatigheid in de jeugdzorg creëren. Het nieuwe stelsel heeft één financieringssysteem en één wettelijk kader. Dit moet voorkomen dat jeugdigen en ouders verdwalen in het systeem (Movisie, 2015). In deze paragraaf wordt ingegaan op de nieuwe Jeugdwet, omdat de nieuwe wet een grote invloed heeft op het handelen van de jeugdprofessional. In paragraaf 1.2 staat beschreven wat de decentralisatie van de jeugdzorg voor de gemeente betekent.

De taken van de jeugdprofessional zijn per 1 januari 2015 gewijzigd. In opdracht van de gemeente voert de jeugdprofessional deze taken uit (Berk, et al., 2016, p.329). Ook de inhoud van het werk is door de decentralisatie veranderd. Nieuwe thema's in de hulpverlening zijn: eigen kracht, eigen regie, preventie, integraal werken, versterken van het eigen netwerk en effectieve hulp (Movisie, 2015). Voor de decentralisatie bood de gemeente voornamelijk informatie en advies binnen de hulpverlening. Door de decentralisatie is de gemeente een grotere rol gaan spelen in de eerstelijns hulpverlening. De nieuwe rol en toegenomen verantwoordelijkheid stelt jeugdprofessionals voor een nieuwe uitdaging. Het is voor vele jeugdprofessionals nog de vraag hoe zij zich hier tot verhouden (Feringa, Linders, Peels, & Van der Sanden, 2015). De kanteling is een onzeker en complex proces. De verandering vraagt de professional vertrouwde kaders los te laten, wat niet gemakkelijk is. Het haalt de professional uit zijn comfortzone en dit vraagt lef, vertrouwen en zelfreflectie (Berk, et al., 2016, p.7). De bovenstaande ontwikkelingen hebben invloed op de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, en hun begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. De bovenstaande transformatie thema's hebben accent gekregen in de begeleiding en de taken en werkwijzen van de jeugdprofessional zijn gewijzigd (Clarijs, 2015, p. 341). "Ik heb als jeugdprofessional veel meer taken en verantwoordelijkheden gekregen na de decentralisatie van de jeugdzorg. Voorheen was doorverwijzen of opschalen gemakkelijker. Er wordt meer van mij verwacht en dat maakt het werk moeilijker" (S. Moonen, persoonlijke communicatie, 19 februari 2018).

4. Praktijkonderzoek

In dit hoofdstuk wordt de vraagstelling en de functie van het onderzoek beschreven. Daarnaast wordt er een begripsafbakening uitgewerkt en onderbouwd met literatuur.

§ 4.1 Probleemomschrijving

Uit de probleemanalyse zijn de onderstaande doelstelling, probleemstelling en hoofdvraag tot stand gekomen. Samen vormen zij de probleemomschrijving. De probleemomschrijving geeft aan wat de onderzoeker uiteindelijk wil weten (Verhoeven, 2014, p. 85).

4.1.1 Doelstelling

Binnen 18 weken, is er een rapport uitgebracht voor de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, waarin aanwezige impliciete kennis en ervaring over werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie, is geëxpliciteerd en gesystematiseerd.

4.1.2 Probleemstelling

Jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, ervaren de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie als lastig. De jeugdprofessionals zitten regelmatig klem tussen ouders, waardoor zij niet adequaat kunnen handelen in het belang van de jeugdige en op een effectieve manier hulp kunnen verlenen. De jeugdprofessionals zijn 'zoekende' naar hoe zij de begeleiding op effectieve wijze kunnen vormgeven. Bij de vraag wat het beste werkt en aansluit bij deze gezinnen is het van belang inzicht te krijgen in de werkzame bestandsdelen van de begeleiding. Met dit uitgangspunt komt de onderstaande hoofdvraag tot stand.

4.1.3 Hoofdvraag

Hoe kunnen de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze begeleiden?

4.1.4 Deelvragen

1. Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens de literatuur?
2. Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessional, werkend vanuit andere organisaties?
3. Wat zijn volgens ouders in een complexe scheidingssituatie die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, werkzame bestandsdelen in de begeleiding?

§ 4.2 Begripsafbakening

- ❖ *Gezinnen*: "Elk leefverband van één of meer volwassenen die verantwoordelijkheid dragen voor de verzorging en opvoeding van één of meer kinderen" (Nabuurs, 2013, p. 70).
- ❖ *Complexe scheiding*: Een complexe scheiding wordt in de volksmond ook wel vechtscheiding genoemd. Er wordt gesproken van een complexe scheiding als de scheiding zo conflictueus verloopt dat de ouders het belang van de jeugdigen en/of van de andere ouder uit het oog verliezen (Baracs & Vreeburg- Van der Laan, 2014).
- ❖ *Begeleiden*: "Adviseren, voorlichten, bieden van ondersteuning, bijstand, structuur, scheppen en bevorderen van een veilig-, leef- en werkklimaat" (Behrend, 2014, p.48).
- ❖ *Jeugdigen*: "Personen tussen de 0 en 18 jaar oud" (Jeugdzorg Nederland, z.j.).
- ❖ *Effectieve begeleiding*: Effectieve begeleiding is begeleiding die leidt tot de volgende resultaten "kinderen en jongeren die zich zo goed mogelijk ontwikkelen, opvoeders met voldoende opvoedingsvaardigheden, afname van opgroei- en opvoedproblemen" (NJI, z.j.).

5. Onderzoeksontwerp

In dit hoofdstuk wordt verhelderd en verantwoord met welk onderzoekstype de hoofdvraag wordt beantwoord en met welk type dataverzamelingsmethoden het onderzoek uitgevoerd gaat worden. Daarnaast wordt beschreven bij wie het onderzoek wordt uitgevoerd (populatie en steekproef).

§ 5.1 Onderzoekstype

Bij effectieve jeugdhulp wordt beschikbare kennis over wat werkt benut. Die kennis is afkomstig van wetenschappelijke kennis en van kennis en ervaring van professionals en cliënten (NJI, z.j.). In dit onderzoek ligt de nadruk op kennis en ervaring van professionals en cliënten. Het onderzoek is dan ook een vorm van practice based evidence (PBE). Professionals en cliënten worden bij PBE beschouwd als experts op hun eigen terrein. Er wordt uitgegaan van de daadwerkelijke praktijk en zet professionals tot het expliciteren van de door hen waargenomen effecten (Smeijsters, 2009). In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van een kwalitatieve methode van dataverzameling. De keuze van deze methode is gebaseerd op het type onderzoeksvraag en doel van het onderzoek. De onderzoeker is geïnteresseerd in opvattingen, kennis en ervaring en niet in cijfermatige gegevens. Bij kwalitatief onderzoek staat de beleving van de respondenten centraal. Daarom is het een passende onderzoeksmethode voor dit onderzoek (Verhoeven, 2011, p. 147).

§ 5.2 Dataverzamelingsmethoden

In het onderzoek wordt gebruikgemaakt van diverse methoden om de data te verzamelen. Het gebruikmaken van diverse methoden van dataverzameling wordt methodische triangulatie genoemd. Methodische triangulatie maakt de onderzoeksresultaten krachtiger (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 47). Daarom is de keuze gemaakt om zowel literatuuronderzoek als half-gestructureerde interviews in te zetten voor de beantwoording van de hoofdvraag.

5.2.1 Literatuuronderzoek

Voor het maken van een goede opzet en een gedegen onderzoek is literatuuronderzoek noodzakelijk. Over het algemeen maakt literatuuronderzoek deel uit van ieder onderzoek. Daarom is er gekozen om literatuuronderzoek uit te voeren. In dit onderzoek wordt literatuuronderzoek ingezet voor het oriënteren op de probleemsituatie, theoretische onderbouwing van de onderzoeksopzet en het beantwoorden van deelvraag één (Verhoeven, 2014, p. 158-159). De kennis en ervaring van de professional en cliënt wordt gevoed met relevante literatuur (Smeijsters, 2009).

5.2.2 Half-gestructureerde interviews

Het interview heeft als doel informatie te verzamelen die bijdraagt aan de beantwoording van de hoofdvraag. Interviews maken de opvattingen, kennis en ervaring van de respondenten inzichtelijk (Verhoeven, 2014, p. 155). De interviews vinden plaats in de vorm van een twee gesprek, één persoon wordt dus geïnterviewd (Verhoeven, 2014, p. 155). Iedere respondent wordt eenmalig bevraagd. Meerdere interviews zijn overbodig, omdat de hoofdvraag niet samenhangt met een proces of bepaalde tijdsperiode. Tijdens het afnemen van het interview wordt gebruikgemaakt van een onderwerpenlijst ofwel topiclijst. De topiclijst zorgt ervoor dat relevante thema's aan bod komen tijdens het interview. De topics geven de respondent de ruimte om een eigen invulling te geven aan de vragen, wat de methode interpretatief van aard maakt. Aan de hand van de begripsafbakening wordt de topiclijst samengesteld. De topiclijst vormt het uitgangspunt van het interview (Verhoeven, 2014, p. 192). Aan iedere jeugdprofessional wordt gevraagd een succesvolle casus te omschrijven, deze casus vormt de leidraad van het interview. Hiervoor is gekozen om het interview gemakkelijker te laten verlopen. De gesprekken hebben een biografisch karakter. Gedurende het interview wordt het verhaal slechts onderbroken door korte vragen ter verduidelijking of impulsvragen die het gesprek in de richting van het onderwerp stuurt, wanneer de respondent afdwaalt van het desbetreffende onderwerp (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 196).

§ 5.3 Populatie en steekproef

Dit onderzoek is een vorm van practice based evidence (zoals beschreven in paragraaf 5.1). Bij PBE ligt de nadruk op kennis en ervaring van professionals en cliënten. Daarom is er gekozen om zowel professionals als cliënten te betrekken bij het onderzoek. Het betrekken van meerdere type respondenten wordt brontriangulatie genoemd en vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek (Van der Donk & Van der Lanen, 2015, p. 47).

5.3.1 Jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck

Er is door de onderzoeker en opdrachtgever veel 'gewikt en gewogen' over het betrekken van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, bij het onderzoek. De jeugdprofessionals geven namelijk aan 'zoekende' te zijn naar werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Daarom leek het zowel de onderzoeker als opdrachtgever in eerste instantie niet logisch hen te vragen wat werkt bij deze gezinnen. Desondanks hebben de onderzoeker en opdrachtgever er voor gekozen de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, te betrekken bij het onderzoek. Zij constateerden namelijk dat de jeugdprofessionals ondanks dat zij 'zoekende' zijn, ook succeservaringen hebben. Het jeugdteam van de gemeente Cranendonck bestaat uit jeugdprofessionals, werkend bij de moederorganisatie Lumens en jeugdprofessionals, werkend bij de moederorganisatie de Combinatie Jeugdzorg. De opdrachtgever van dit onderzoek is Lumens. Desondanks is er besloten om de jeugdprofessionals, werkend vanuit de Combinatie Jeugdzorg, bij het onderzoek te betrekken. Dit besluit is gemaakt omdat het onderzoek uitsluitend met deze aanpak volgens zowel de onderzoeker als de opdrachtgever meerwaarde heeft voor het Sociaal Team Cranendonck. Wanneer de jeugdprofessionals, werkend vanuit de Combinatie Jeugdzorg, namelijk niet worden betrokken bij het onderzoek ontbreekt er relevante informatie.

5.3.2 Jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties

Lumens is er van overtuigd dat kennis uitwisselen ieder sterker maakt (zoals beschreven in paragraaf 1.1.1). Daarom is er gekozen om eveneens interviews af te nemen bij jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties. De onderzoeker en opdrachtgever vinden het van belang om informatie van buitenaf te verkrijgen. De verwachting is dat jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties, een andere visie, manier van werken hebben en over andere kennis en ervaring beschikken. De onderzoeker verwacht hiermee zo breed mogelijke kennis en ervaring te verzamelen. De jeugdprofessionals zijn bewust niet geselecteerd op het aantal jaren ervaring. Volgens de denkwijze van de onderzoeker en opdrachtgever kunnen jeugdprofessionals met weinig ervaring evengoed succeservaringen hebben op het gebied van gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Een frisse blik en nieuwe kennis kan juist relevante data opleveren voor de beantwoording van de hoofdvraag.

5.3.3 Ouders in een complexe scheidingssituatie

De organisatie Lumens vindt het van belang om de cliënt centraal te stellen en aan te sluiten bij zijn wensen en behoeften (zoals beschreven is in paragraaf 1.1.1). Daarnaast vindt de onderzoeker het van belang om het perspectief van de cliënt op de begeleiding in kaart te brengen, omdat de voor de begeleiding uiteindelijk voor hem moet werken. Dit sluit aan bij het vraaggericht werken. Bij vraaggericht werken wordt nagegaan wat de cliënt van de hulpverlening verwacht om vervolgens hier de hulpverlening zo goed mogelijk op aan te laten sluiten (Yperen, Booy & Van der Veldt, 2003). Daarom is de keuze gemaakt ouders in een complexe scheidingssituatie te betrekken bij het onderzoek. De ouders die betrokken worden bij het onderzoek zijn ouders die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal team Cranendonck. De interviews hebben dan ook een evaluerend karakter. De verwachting is dat tijdens deze interviews voornamelijk algemeen werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan bod komen zoals hierna, in paragraaf 6.1 beschreven. Van de cliënt kan immers niet worden verwacht dat hij de kennis heeft over methodieken en interventies. Deze kennis heeft de professional (Yperen et al., 2003). Samen met de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, worden deze ouders geselecteerd en uitgenodigd. Bij de selectie wordt gebruikgemaakt van de drie categorieëncheidende ouders zoals beschreven in paragraaf 3.1.2, zodat de betrouwbaarheid wordt vergroot. Ouders met percepties en gedragingen uit categorie drie komen in aanmerking voor het onderzoek.

6. Operationalisering

In dit hoofdstuk worden de begrippen uit de deelvragen tot zogenoemde 'meetbare instrumenten' ontwikkeld. Dit wordt operationalisatie genoemd (Verhoeven 2014, p. 178). Voor het operationaliseren van begrippen zijn indicatoren nodig. Deze indicatoren worden afgeleid uit dimensies van het begrip. Vervolgens worden deze dimensies opgedeeld in sub dimensies (Calliope, 2015). Door middel van de operationalisatie komen de topics voor het interview tot stand. Deze topics worden eveneens gebruikt voor het literatuuronderzoek, zodat er een duidelijke samenhang ontstaat tussen de hoofdvraag, het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek.

§ 6.1 Dimensies

Wanneer professionals effectieve hulp willen bieden moeten zij weten wat werkt (NJI, z.j.). Om antwoord te vinden op de vraag hoe gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze begeleid kunnen worden, is het van belang inzicht te krijgen in de werkzame bestandsdelen.

6.1.1 Algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen

In de literatuur worden werkzame bestandsdelen in de jeugdhulp verdeeld in twee categorieën: algemeen werkzame bestandsdelen en specifiek werkzame bestandsdelen. Algemeen werkzame bestandsdelen zijn elementen die ongeacht de doelgroep en specifieke interventies en methoden bevorderend voor de effectiviteit van de hulpverlening (Movisie, 2013).

Bekende voorbeelden van deze algemeen werkzame bestandsdelen zijn:

- ❖ "Aansluiten bij de motivatie van de cliënt.
- ❖ Goede kwaliteit van de relatie cliënt-behandelaar.
- ❖ Een goede structurering van de interventie (duidelijke doelstelling, planning en fasering).
- ❖ Uitvoering van de interventie zoals deze uitgevoerd hoort te worden.
- ❖ Professionaliteit (goede opleiding en training) van de behandelaar.
- ❖ Goede werkomstandigheden van de behandelaar (zoals draaglijke caseload, goede ondersteuning, veiligheid van de hulpverlener)"(Yperen et al., 2010).

Bij specifiek werkzame bestandsdelen gaat het om elementen die samenhangen met methodieken en technieken (Yperen et al., 2010). Hierbij gaat het ook om kennis van de professional over de doelgroep (Richtlijnen jeugdhulp, 2017). Over de invloed van algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen op de effectiviteit van de jeugdhulp, lopen de meningen duidelijk uiteen. Er zijn auteurs die voornamelijk kijken naar specifiek werkzame bestandsdelen. Zij zijn van mening dat professionals moeten investeren in methodieken en technieken. Er zijn ook auteurs die van mening zijn dat methodieken en technieken maar een klein deel van het effect van de begeleiding bepalen. Volgens hen heeft het weinig zin om methoden en technieken te implementeren. Zij zijn van mening dat de effectiviteit van de begeleiding voornamelijk wordt bepaald door de werkrelatie tussen cliënt en professional (Yperen et al., 2010).

De discussie over algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen wordt volgens onderzoekers oneigenlijk gevoerd en dient losgelaten te worden. Algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden, omdat er sprake is van een wisselwerking. Zo zijn veel methodieken gericht op het versterken van de werkrelatie tussen cliënt en professional. Ook wordt een goede structurering van de interventie als algemeen werkzame factor beschouwd. Methodieken zijn er juist op gericht om deze structuur aan te brengen (Driesen & Besselink, 2016). Onderzoekers pleiten dan ook voor het loslaten van de rivaliteit tussen algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen. Volgens hen moeten werkzame bestandsdelen een plek krijgen in een breed en omvattend model van werkzame- en invloedrijke bestandsdelen. Zo'n model is echter nog niet beschikbaar. Wel zijn er modellen voorhanden die in beperkt bekendheid genieten. Het Integratief Werkzame Factoren model (IWF-model) is hiervan een voorbeeld zoals hierna, in paragraaf 6.1.2 beschreven (Barnhoorn, et al., 2013).

6.1.2 Het Integratief Werkzame Factoren model

Het IWF-model veronderstelt een wisselwerking tussen diverse factoren die (in)direct invloed hebben op de effectiviteit van de begeleiding aan jeugdigen en hun gezinnen. In het IWF-model zijn deze factoren op micro-, meso- en macroniveau geclusterd. Bij het microniveau gaat het om de directe leefwereld van de jeugdigen en hun gezinnen. Behalve om de jeugdigen en hun gezinnen zelf gaat het hier om personen in hun sociale netwerk en professionals met wie zij samen werken. Cliënt- en professional factoren spelen een belangrijke rol op dit niveau. Het mesoniveau is het niveau van steunbronnen uit het (in)formele sociale netwerk zoals dienstverlenende organisaties en samenwerkingsorganisaties. Bij het macroniveau gaat het om de wetenschappelijke en sociaal-maatschappelijke kaders van de jeugdhulp (Barhnhorn, et al., 2013). Het IWF-model weerspiegelt de complexiteit van de brede beroepspraktijk van de jeugdhulp. Het model biedt een bredere kijk op de effectiviteit in de jeugdhulp en op alle factoren die daaraan bijdragen (Berk et al., 2016, p. 155).

§ 6.2 Sub dimensies

De onderzoeker gaat er vanuit dat algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen een positieve wisselwerking op elkaar uitoefenen. Hierbij sluit de onderzoeker aan op het Integratief Werkzame Factoren model (IWF-model), waarin ook contextfactoren een rol spelen. In dit geval speelt de decentralisatie jeugdzorg zoals beschreven in paragraaf 3.3.2 een belangrijke rol. De dimensies algemeen en specifiek werkzame bestandsdelen en het IWF-model zijn opgedeeld in de volgende sub dimensies: De werkrelatie tussen cliënt en de jeugdprofessional, competenties van de jeugdprofessional, werkomstandigheden van de professional, doelgericht, planmatigheid, methodieken, technieken en interventies, sociale netwerk, eigen kracht en zelfregie. De sub dimensies zijn tot stand gekomen in overleg met de opdrachtgever. De behoefte van de jeugdprofessionals zijn hierbij leidend geweest, zodat de resultaten ook daadwerkelijk aansluiten en van meerwaarde zijn. In bijlage 1 zijn de sub dimensies afgebakend door middel van relevante literatuur, zodat er geen onduidelijkheid over de interpretatie van de begrippen ontstaat. Onderstaand is de operationalisatie schematisch weergegeven door middel van een operationalisatie schema.

Doel	Dimensies	Sub dimensies
aanwezige impliciete kennis en ervaring over werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie verzamelen	Algemeen werkzame bestandsdelen	De werkrelatie tussen cliënt en de jeugdprofessional
		Competenties van de jeugdprofessional
		Werkomstandigheden van de jeugd professional
		Doelgericht
		Planmatigheid
	Specifiek werkzame bestandsdelen	Methodieken en technieken (Methodiek is later veranderd in methode, omdat er alleen methoden aan de orde kwamen tijdens de onderzoeksfase).
		Interventies
	Het Integratief Werkzame Factoren model	Het sociale netwerk
		Eigen kracht
		Zelfregie (hieronder valt aansluiten bij de motivatie)

Figuur 1: Operationalisatie schema

7. Resultaten literatuuronderzoek

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag één. Om de resultaten zo overzichtelijk en goed mogelijk te weergeven, is er voor gekozen om de resultaten onder te verdelen in de categorieën: de jeugdprofessional, werken met ouders, werken met de jeugdige en complexe scheidingen en de decentralisatie jeugdzorg. Daarnaast zijn enkel de sub dimensies uit de operationalisatie expliciet vermeld. De dimensies: specifiek en algemeen werkzame bestandsdelen en het IWF-model zijn namelijk voor de meesten onherkenbare begrippen, die de lezer in verwarring kunnen brengen.

Deelvraag

1. Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens de literatuur?

§ 7.1 De jeugdprofessional

7.1.1 Competenties

Ouders die verwikkeld zijn geraakt in een complexe scheiding proberen regelmatig al dan niet bewust de jeugdprofessional op hun hand te krijgen. De jeugdprofessional dient hier niet in mee te gaan en zal meerzijdig partijdig moeten werken. Dit is de enige manier om niet één van de ouders te verliezen. Daarnaast doet de jeugdprofessional op deze manier recht aan de loyaliteit van de jeugdige die immers ook geen kant wil kiezen (Berk et al., 2016, p. 106). Meerzijdige partijdigheid is een werkzaam bestandsdeel en houdt in dat de jeugdprofessional een onvoorwaardelijke empathie heeft voor alle leden van het gezin. Nagy, de grondlegger van de contextuele therapie, illustreerde de meerzijdige partijdigheid in de volgende uitspraak: "i'm not a parentbeater", waarmee hij zich distantieerde van de poging van ouders om elkaar als schuldige aan te wijzen (Nabuurs, p. 62, 195). Verder is het van belang dat de jeugdprofessional transparant ter werk gaat, respect toont, empathisch en betrouwbaar is (Vogelvang, 2016). Het werken met ouders in een complexe scheidingssituatie vraagt om een therapeutische presentie: de jeugdprofessional accepteert niet dat ouders doorgaan met het mishandelen van hun kind, maar laat ouders niet vallen (Groen & Van Lawick, 2013, p. 122).

Om gezinnen in een complexe scheidingssituatie goed te kunnen begeleiden dient de jeugdprofessional een gedegen en passende opleiding te hebben en zijn vakbekwaamheid op peil te houden door middel van nascholing (Berk, et al., 2016, p. 127). Ook dient de jeugdprofessional in ieder geval kennis te hebben van: juridische aspecten, rationele aspecten, ouderschapsaspecten en veiligheidsaspecten. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het ouderschapsplan. Wanneer de jeugdprofessional kennis heeft over hoe het gezag, de omgang en de zorg voor de jeugdige geregeld is, kan hij op de juiste wijze informatie aan betrokkenen verschaffen. Ook moet de jeugdprofessional kennis hebben van mogelijke interventies zoals de bijzondere curator, ondertoezichtstelling en een uithuisplaatsing. Bovendien dient de jeugdprofessional bekend te zijn met de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. Kennis over de ontwikkeling van de jeugdige en de invloed van een complexe scheiding hierop is ook noodzakelijk (Richtlijnen jeugdhulp, 2017).

7.1.2 Werkomstandigheden

Jeugdprofessionals vinden het van belang om te werken volgens heldere ethische normen en standaarden. Als de jeugdprofessional goed toegerust is en zich adequaat gesteund voelt heeft dit een positief effect op de hulpverlening. Daarnaast is gebleken dat jeugdprofessionals zich voornamelijk willen richten op het primaire proces van hulp verlenen. Goede gestructureerde intervisie en supervisie blijkt hierbij van belang (Berk et al., 2016, p. 126). Het bespreken van casuïstiek met collega's helpt de jeugdprofessional tevens om neutraal te blijven (NJI, z.j.). Daarnaast wensen jeugdprofessionals een helder beeld van de uitvoering en verantwoordelijkheden van het beroep dat zij uitvoeren (Berk et al., 2016, p. 126).

§ 7.2 Werken met ouders

Uit onderzoek is gebleken dat de hulpverlening bij complexe scheidingen effectief is op het moment dat de jeugdprofessional met ieder gezinslid aan de slag gaat (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). De jeugdprofessional dient zich echter het meest op ouders te richten. Het hoofddoel van de hulpverlening zal het verminderen van de conflicten tussen ouders moeten zijn. Wanneer de conflicten tussen ouders verminderen wordt de klemsituatie waarin de jeugdige zich bevindt namelijk ook verminderd (Berk et al., 2016, p. 107).

7.2.1 De werkrelatie tussen ouders en de jeugdprofessional

Een goede werkrelatie is de basis voor effectieve hulpverlening (Yperen et al., 2010). Het opbouwen van de werkrelatie kan relatief veel tijd kosten, omdat ouders het vaak lastig vinden om de jeugdprofessional te vertrouwen. De jeugdprofessional dient hier voldoende aandacht aan te besteden en geduldig te zijn (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Voor het opbouwen van de werkrelatie is het van belang dat ouders zich gezien en gehoord voelen door de jeugdprofessional (Berk et al., 2016, p. 107).

7.2.2 Doelgericht en planmatigheid

Het maken van concrete doelen is een werkzaam bestandsdeel bij complexe scheidingen. Concrete doelen geven ouders de ruimte om weer na te denken over de mogelijkheid om die doelen uit te voeren. Het helpt ouders om het doel daadwerkelijk te bereiken (Van Lawick & Visser, 2014, p. 29). Het doel is om een klimaat te creëren waarin ouders voldoende kunnen samenwerken. In sommige gevallen is echter juist het nemen van afstand en het stoppen met het bemoeien met elkaar een rustiger vaarwater voor de jeugdige. Contyn noemt dit het parallel solo-ouderschap. Op deze wijze stopt demonstratie en komt er meer rust in de omgeving van de jeugdige. Wanneer de spanningen gezakt zijn en het vertrouwen is vergroot kunnen ouders weer als samenwerkend team verbonden worden. Het doel hierbij is een klimaat te creëren waarin ouders elkaar kunnen loslaten (Van Lawick & Visser, 2014, p. 31). Deze keuze dient de jeugdprofessional altijd te maken in overleg met de gedragsdeskundige (Vogelvang, 2016). Planmatigheid betekent hierbij inspelen op nieuwe bevindingen en gegevens die leiden tot aanpassingen van de doelen (Snellen & Van der Drift, 2014, p. 66).

7.2.3 Interventies, technieken en methoden

De meest gehanteerde methode bij complexe scheidingen is het oplossingsgericht werken. Verder is het raadzaam om gebruik te maken van mediation-technieken (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Het blijkt werkzaam te zijn om ouders gezamenlijk uit te nodigen voor een gesprek (Berk et al., 2016, p. 107). Door ouders gezamenlijk te spreken worden zij op hun ouderlijke stoelen teruggeplaatst (Van der Pas, 2007, p. 108). Dit is echter in vele gevallen niet de wens van ouders en daardoor een lastige opgave. Wanneer één of beide ouders bezwaar hieromtrent hebben, dient de jeugdprofessional begrip te tonen in combinatie met vasthoudendheid. Een alternatief is om beide ouders aanvankelijk apart te spreken met als doel: het in kaart brengen van de hinderpalen die in de weg staan voor een gezamenlijk gesprek en hierover afspraken te maken (Berk et al., 2016, p. 107-108).

Het is van belang dat de jeugdprofessional duidelijk is naar ouders dat hij verantwoordelijk is voor het hulpverleningsproces, maar echter niet voor het resultaat. De oplossing moet vanuit ouders komen (Berk et al., 2016, p. 107). Oplossingsgerichte vragen kunnen hieraan bijdragen: "Wat is ervoor nodig dit conflict op te geven of te leren accepteren en door te gaan met uw leven?". In bijlage 2 zijn meer bruikbare oplossingsgerichte vragen te vinden (Becker, Travaillie & Rinia, 2013). In de communicatie is het werkzaam ouders steeds vanuit hun rol als ouder in plaats van ex-partner te benaderen (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Ook is het werkzaam om niet over 'het belang van de jeugdige', maar over 'de stem van de jeugdige' te praten. Als de jeugdprofessional namelijk praat over 'het belang van de jeugdige', maakt hij de jeugdige en zijn belangen onderdeel van de strijd. Ouders zeggen dan "Ik doe dit in het belang van mijn kind" of "Hij handelt niet in het belang van mijn kind" (Vogelvang, 2016).

Verder dient de jeugdprofessional zijn positie te bewaken en te voorkomen dat hij beschuldigd wordt van partijdigheid door één of beide ouders. De jeugdprofessional kan dit realiseren door duidelijk te zijn over zijn rol en taken. Verder is transparante communicatie een werkzaam bestandsdeel. In praktijk betekent dit dat ouders dezelfde informatie ontvangen wanneer het om hun kinderen gaat (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017).

Het is van belang dat de jeugdprofessional de problematieken eerst in kaart brengt. Hierbij moet aandacht zijn voor: de ernst en aard en de fase van de scheiding, de risicofactoren en gevolgen van de scheiding voor de jeugdige (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). De escalatieladder van Glasl is een werkzaam middel om de ernst van het conflict in kaart te brengen. Deze ladder onderscheidt het conflict in drie fases. In bijlage 3 is meer informatie te vinden over de escalatieladder. Het niveau van het conflict wordt aan de hand van concreet gedrag van ouders en de jeugdige bepaald. De jeugdprofessional krijgt daardoor meer zicht op de ernst van het conflict en kan zijn handelen hierop afstemmen. Wanneer conflicten zich op het hoogste niveau bevinden dient de jeugdprofessional af te wegen of het wel haalbaar en veilig is om met beide ouders in gesprek te gaan en welke voorzorgsmaatregelen hij moet nemen (NJI, z.j.). Uit onderzoek is gebleken dat ouders in een complexe scheidings situatie over te weinig informatie beschikken om op het belang van hun kind te letten (Spruit, 2007, p. 72). Psycho-educatie helpt ouders bewust te worden wat hun strijd voor henzelf en de jeugdige betekent. Het inzetten van beeldmateriaal is hierbij raadzaam. Visuele informatie wordt doorgaans beter ontvangen dan uitleg in woorden (Becker, Travaille & Rinia, 2013).

Verbetering en oplossingen worden veelal gevonden in het aansluiten bij ouders: erken ouders hun woede, pijn en verdriet zonder aan waarheidsbevinding te doen. Vanuit hier kunnen ouders zich gaan richten op de belangen van hun kind en daadwerkelijk in beweging komen (Vogelvang, 2016). De ogenschijnlijke onverantwoorde acties van ouders maskeren namelijk veelal verdriet, schuldgevoelens en angst (Berk et al., 2016, p. 107). Zoals eerder benoemd is het doel om de conflicten tussen ouders te verminderen en een klimaat te stimuleren waarin zij voldoende kunnen samenwerken. Basale technieken hiervoor zijn: reflectie, empathie en samenvatten op emotie en inhoud. Ook het herkennen van communicatiepatronen en hierop interveniëren is van werkzaam (Berk et al., 2016, p. 105). Ouders die destructieve patronen leren herkennen, kunnen die patronen leren stoppen (Van Lawick & Visser, 2014, p. 168). Het helpt ouders vaak om te kijken door de ogen van hun kind. Een voorwerp of foto van de jeugdige op tafel kan een symboliserend hulpmiddel zijn. De jeugdprofessional stelt regelmatig vragen zoals: "Op welke wijze helpt u als ouder uw kind hiermee?" Bij complexe scheidingen komt het vaak voor dat ouders hun verlangens vertalen in kritiek op elkaar. De jeugdprofessional kan ouders hierbij helpen door opzoek te gaan naar de zorgen die ouders hebben en deze uit te zoeken. Dit doet een beroep op hetgeen wat zij delen: hun kind (Berk et al., 2016, p. 107-108). In bijlage 4 zijn tips te vinden die de jeugdprofessionals aan ouders kan geven.

Zoals in beschreven in paragraaf 3.2.1 komt het diagnosticeren van 'psychisch gestoord' van de ander veel voor. Uit praktijk blijkt dat ook jeugdprofessionals regelmatig veronderstellen dat er sprake is van een psychopathologie. De jeugdprofessional dient zich echter bewust te zijn dat de kenmerken van deze gedragingen veelal verbonden kunnen worden met 'de ouder in scheidingstrijd' en de hierbij horende overlevingsstrategieën (Van Lawick & Visser, 2014, p. 35).

§ 7.3 Werken met de jeugdige

Het betrekken van jeugdigen die verstrikt zijn geraakt in de complexe scheiding van hun ouders kan erg helpen (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Ervaringen van Bureau Jeugdzorg Noord-Brabant en van de gemeente Den Haag laten zien dat het betrekken van jeugdigen leidt tot meer oplossingen. Uit onderzoek van Baracs en Vredeburch-Van der Laan (2014) blijkt dat jeugdigen hier ook behoefte aan hebben. Jeugdigen in een complexe scheidingssituatie met wie nauwelijks tot niet is gepraat geven aan zich ongehoord en onvoldoende geïnformeerd te voelen (Baracs & Vredeburch-Van der Laan, 2014). Aan de mening van de jeugdige dient de jeugdprofessional een passend gewicht toe te kennen. Hierbij zijn de capaciteiten van de jeugdige leidend en niet zijn leeftijd (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Het komt voor dat ouders hun kind op deze manier inzetten, maar het maakt de jeugdige machteloos als de jeugdprofessional aanneemt dat de jeugdige zelf niets voelt en vindt. Het is van belang om te beseffen dat niet iedere onvrede van de jeugdige is voorgelegd door zijn ouder(s). Uitspraken van de jeugdige kunnen ook een poging zijn om aan te geven dat

situatie hem te veel wordt (Jeugdzorg Nederland, z.j.). De jeugdprofessional dient uitspraken van jeugdigen serieus te nemen, hoe ongebruikelijk de uitspraken ook klinken (Van der Pas, 2007, p.99). Dat betekent echter niet dat ouders hun kind nooit inzetten in de strijd, dit komt zoals beschreven in paragraaf 3.1 regelmatig voor. Waarheidsbevinding, in de zin van het zoeken naar feiten, is dan ook niet van toepassing. Hoe de jeugdige zich voelt en waar hij last van ervaart, is de waarheid van de jeugdige en deze is van toepassing (Jeugdzorg Nederland, z.j.).

7.3.1 De werkrelatie tussen de jeugdige en de jeugdprofessional

Het opbouwen van de werkrelatie met de jeugdige is evenmin een proces dat veel tijd en aandacht vraagt. De jeugdprofessional dient hier voldoende tijd en aandacht aan te besteden (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Het eerste gesprek staat dan ook in het teken van een kennismaking. Hierin vertelt de jeugdprofessional wie hij is en geeft hij aan dat de jeugdige altijd bij hem terecht kan. Verder dient de jeugdige te kunnen rekenen op de vertrouwelijkheid van de jeugdprofessional. De jeugdprofessional informeert de jeugdige over wat er met zijn informatie gebeurt. Aan deze belofte dient de jeugdprofessional zich te houden. Wanneer de jeugdprofessional aan de jeugdige aangeeft dat zijn informatie aan ouders wordt verstrekt, is de kans echter groter dat de jeugdige op angst en zwijgen zal stuiten. Dit dient de jeugdprofessional te respecteren. Een optie is om samen met de jeugdige te bespreken welke informatie wel en niet wordt doorgegeven aan ouders (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Verder is het van belang dat de jeugdige zich gewaardeerd voelt, zodat hij zich veilig voelt zijn verhaal te vertellen. Respect en bescheidenheid zijn daarbij sleutelwoorden (Berk et al., 2016, p. 235).

7.3.2 Doelgericht en planmatigheid

Het doel van de gesprekken is de stem van de jeugdige mee te laten klinken. In gesprekken met de jeugdige verzamelt de jeugdprofessional informatie over hoe het gaat met de jeugdige, welke wensen hij heeft, waar hij last van ervaart, welke steunbronnen hij heeft en wat ouders kunnen doen om hem te helpen. Vervolgens kan de jeugdprofessional in gesprekken met ouders deze informatie bespreken (Baracs & Vredenburg-Van der laan, 2014). Planmatigheid betekent hierbij voornamelijk inspelen op de behoefte van de jeugdige. De jeugdige bepaalt het tempo en de frequentie van de gesprekken (Berk et al., 2016, p. 235).

7.3.3 Interventies, technieken en methoden

Vanaf ongeveer het vierde levensjaar is het mogelijk in gesprek te gaan met de jeugdige. Er zijn diverse manieren om met de jeugdige in gesprek te gaan, interventies uit de methode Signs of Safety worden vaak toegepast en blijken van meerwaarde te zijn. In verband met de loyaliteit van de jeugdige, dienen de gesprekken zo veel mogelijk plaats te vinden zonder de nabijheid van ouders. Het helpt de jeugdige als de jeugdprofessional begripvol is en aangeeft dat hij begrijpt dat het een moeilijke situatie is. Het is van belang de jeugdige niet tot uitspraken te ontlokken waar hij niet aan toe is en op tijd te stoppen met doorvragen (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Laat de jeugdige zien dat je naar hem wil luisteren, wees nieuwsgierig en besteed voldoende aandacht aan de onderwerpen die de jeugdige belangrijk vindt. Ook dient de jeugdprofessional aan te sluiten op de leefwereld van de jeugdige (Berk et al., 2016, p. 235).

Jonge jeugdigen zijn regelmatig verbaal nog niet sterk genoeg voor een gesprek. Verhalen en boeken zijn effectieve middelen voor het op gang brengen van een gesprek. Ook kan een boek de jeugdige helpen situaties te herleiden en herkenbaar te maken. De jeugdigen leert zichzelf beter begrijpen en beseft dat hij niet de enige is. De hoofdpersonen in het boek krijgen te maken met dergelijke gebeurtenissen. Dit helpt de jeugdige zich met de verhalen te identificeren; verhalen waarin hoop en uitkomst wordt geboden. Vaak weten ouders niet hoe zij een gesprek moeten beginnen met hun kind. Door samen een boek te lezen is de kans groot dat er een gesprek ontstaat tussen kind en ouder. Dit is eveneens van belang voor het contactbehoud met beide ouders (Becker, Travaille & Rinia, 2013). In bijlage 5 is een literatuurlijst voor de jeugdige te vinden. Verder is een veel gebruikte manier om te praten met jeugdige het 'Drie huizen model' uit de methode Signs of Safety (Jeugdzorg Nederland, z.j.). Het 'Drie huizen model' is een effectief middel om in gesprek te gaan met de jeugdige. De jeugdige tekent drie huizen: het huis van de zorgen, het huis van de krachten en het huis van de toekomst en vult deze vervolgens in. Het doel is de jeugdige mee te laten praten en zijn visie op de situatie te geven.

De ingevulde drie huizen geven ouders inzicht op de beleving van hun kind (Berk et al., 2016, p. 207). Volgens kindertherapeuten die veel met het de drie huizen hebben gewerkt willen jeugdigen graag voor elke ouder een huis tekenen voor de leuke dingen, de minder leuke dingen en de zorgen. In bijlage 6 is meer informatie te vinden over het 'Drie huizen model'.

§ 7.4 Complexe scheidingen en de decentralisatie jeugdzorg

7.4.1 Het sociale netwerk

Wanneer het sociale netwerk van het gezin de verantwoordelijkheid neemt voor de veiligheid van de jeugdige, levert dit in veel gevallen veel op (NJI, z.j.). Netwerkliden kunnen een grote steun vormen voor de jeugdige en hun ouders. Zij kunnen het gezin ondersteuning bieden bij het veranderingsproces en bijdragen aan de realisatie van de gestelde doelen. Een stimulerende omgeving helpt ouders in te zien dat zij keuzemogelijkheden in hun gedrag hebben (Berben, z.j.). Het gezin kan meer aan wanneer zij praktische en emotionele steun van hun omgeving ontvangen. Daarnaast is een voordeel dat het sociale netwerk onderdeel blijft van de omgeving van het gezin, wanneer de ondersteuning van de jeugdprofessional ophoudt. Het sociale netwerk kan het gezin ondersteunen de bereikte resultaten vast te houden. Grootouders blijken voornamelijk veel steun te kunnen bieden (Bartelink & Verheijden, 2015). Een voorwaarde is echter dat personen uit het sociale netwerk daadwerkelijk steun kunnen bieden en het conflict niet versterken (Berben, z.j.). Bij complexe scheidingen komt het namelijk regelmatig voor dat netwerkliden partij kiezen en hierdoor een grote rol spelen in het verloop van de scheiding en de hierbij horende complexiteit. In dergelijke situaties dient de jeugdprofessional het sociale netwerk te leren dat er een nieuwe uitgangspositie is, waarin stappen gericht op toenadering van belang zijn om als ouders het vertrouwen verder op te bouwen. Wanneer het sociale netwerk zich namelijk hiervan niet bewust is, neigen zij regelmatig naar het plaatsen van een kritische kanttekening of het geven van negatieve adviezen aan ouders. De jeugdprofessional kan dit realiseren door het sociale netwerk te informeren over: de algemene informatie over complexe scheiding, het belang van het sociale netwerk en het hulpverleningstraject (Van Lawick & Visser, 2014, p. 68). Wanneer netwerkliden alsnog niet in staat blijken te zijn om de verantwoordelijkheid te dragen voor de veiligheid van de jeugdige, dient de jeugdprofessionals dit bespreekbaar te maken en hierover duidelijke afspraken te maken (Berben, z.j.).

7.4.2 Zelfregie en eigen kracht

Uit zowel literatuur over de jeugdhulp als medische literatuur blijkt dat het betrekken van jeugdigen en ouders bij de besluitvorming en het hulpverleningsproces de effectiviteit van de hulpverlening vergroot en zorgt voor een duurzaam resultaat (Richtlijnen jeugdhulp, 2017). De wensen en verwachtingen van de jeugdige en zijn ouders dienen daarom leidend te zijn. Hun kijk op de problematiek en de oplossing hiervan zijn het uitgangspunt voor de afwegingen die de jeugdprofessional maakt. De jeugdprofessional draagt kennis over, legt passende hulpmogelijkheden voor en bespreekt de voor- en nadelen hiervan. Het is van belang dat de jeugdprofessional zich aanpast aan het tempo van de jeugdige en zijn ouders. Indien de veiligheid van de jeugdige in het geding is, dient de jeugdprofessional andere stappen te ondernemen die mogelijk afwijken van de verwachtingen en wensen van de jeugdigen en zijn ouders (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2017). Eigen regie bij complexe scheidingen vraagt van de jeugdprofessional vasthoudendheid en geduld. Door de strijd tussen ouders kan de eigen regie enorm onder druk staan.

In dit geval dient de jeugdprofessional, voornamelijk in het begin van de begeleiding, de leiding te nemen in het gesprek en toe te werken naar afspraken. Dit is echter iets anders dan de eigen regie overnemen. Dit kan nodig zijn om de eigen regie van ouders 'weer lucht te geven'. Daarnaast is het werkzaam om ouders te helpen bij het hervinden van hun krachten als ouders en ervoor te zorgen dat ouders hun kinderen weer gaan zien, voelen en horen (Groen & Van Lawick, 2013, p. 122). Het uitgangspunt is dat de eigen kracht altijd wordt aangesproken, zelfs als de strijd enorm is geëscaleerd. De jeugdprofessional dient hierbij oog te hebben voor winst op detail en dat te versterken en belonen (Vogelvang, 2016).

8. Resultaten praktijkonderzoek

Het praktijkonderzoek richt zich op de deelvragen twee en drie. Om de resultaten zo overzichtelijk en goed mogelijk te weergeven, is er gekozen om dezelfde structuur als voorgaand hoofdstuk toe te passen. Dit zorgt eveneens voor een duidelijke samenhang tussen het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek. De data is geanalyseerd aan de hand van categorieën. De interviews zijn opgenomen met opnameapparatuur en vervolgens letterlijk getranscribeerd. Hierna zijn de betekenisvolle tekstfragmenten onderverdeeld in categorieën. Deze categorieën ofwel topics zijn vóór de analyse vastgesteld door middel van de operationalisatie (Van der Donk & Van Lanen, 2015, p. 243). In bijlage 7 is hiervan een voorbeeld te vinden. In totaal zijn er dertien respondenten geïnterviewd, waarvan vier ouders in een complexe scheidingssituatie, drie jeugdprofessionals, werkend bij het Sociaal Team Cranendonck en zes jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties. Deze laatste zes respondenten zijn werkzaam bij zes verschillende organisaties, waarvan vier jeugdprofessionals bij gemeenten en twee jeugdprofessionals bij zorgaanbieders. De jeugdprofessionals hadden allen minimaal zeven jaar ervaring in de jeugdhulp. Hier is zoals eerder beschreven niet expliciet op geselecteerd. Verder bestaat respondentengroep één uit zes vrouwen en drie mannen. Respondentengroep twee bestaat uit twee mannen en twee vrouwen en geven allen zelf aan te maken te hebben met een complexe scheidingssituatie.

Deelvraag	Respondenten	Weergave
2. Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessional, werkend vanuit andere organisaties?	jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties.	Respondenten groep 1
3. Wat zijn volgens ouders in een complexe scheidingssituatie die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, werkzame bestandsdelen in de begeleiding?	ouders in een complexe scheidingssituatie die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals	Respondentengroep 2

§ 8.1 De jeugdprofessional

8.1.1 Competenties

Respondentengroep 1:

Uit de interviews is gebleken dat zeven respondenten het belangrijk vinden dat de jeugdprofessional transparant ter werk gaat en niet aan waarheidsbevinding doet. Dit is volgens de respondenten nodig om te voorkomen dat de jeugdprofessional wordt beschuldigd van partijdigheid door één of beide ouders. " *De verhalen van ouders verschillen vaak enorm van elkaar. De waarheid interesseert me in principe niet. Het gaat om de kinderen en hun ontwikkeling*".

Volgens zes respondenten is meerzijdige partijdigheid een werkzaam bestandsdeel.

Vier respondenten geven aan dat het belangrijk is dat de jeugdprofessional betrouwbaar is en de gemaakte afspraken nakomt. Alle respondenten vertellen dat de jeugdprofessional kennis dient te hebben over de gevolgen van de complexe scheiding voor de jeugdige. Zeven respondenten geven aan dat voornamelijk kennis over loyaliteit hierbij van belang is. Eén respondent geeft nadrukkelijk aan dat het ook belangrijk is om kennis te hebben over de gevolgen voor de jeugdige van de complexe scheiding op langere termijn.

Respondentengroep 2:

Drie respondenten geven aan het belangrijk te vinden dat de jeugdprofessional geen oordeel heeft over de verhalen van ouders. Eén respondent geeft aan het belangrijk te vinden dat de jeugdprofessional een ontspannen houding heeft. Twee respondenten vertellen dat het werkzaam is al de jeugdprofessional zijn afspraken nakomt. Dit zorgt volgens de respondenten voor vertrouwen.

Drie respondenten vertellen dat het belangrijk is dat ouders serieus worden genomen door de jeugdprofessional. Eén respondent geeft aan dat de jeugdprofessional communicatief vaardig dient te zijn. Alle respondenten geven aan dat betrokkenheid een werkzaam bestandsdeel is.

8.1.2 Werkomstandigheden

Respondentengroep 1:

Zeven respondenten geven aan dat een dragelijke caseload een positieve invloed heeft op de hulpverlening. *"Het zijn pittige casussen die veel van je vragen, hier heb je tijd en ruimte voor nodig"*. Vijf respondenten geven aan dat overlegmomenten met een gedragswetenschapper belangrijk is. Eén respondent geeft hierbij nadrukkelijk aan het belangrijk te vinden dat de gedragswetenschapper aanwezig is op locatie en op de hoogte is van de casus, zodat het verhaal niet eerst uitgelegd hoeft te worden. Zes respondenten vinden het belangrijk de mogelijkheid te krijgen om gedegen cursussen te volgen. De respondenten geven aan dat de organisatie een kwalitatief cursusaanbod dient hebben en dat er voldoende tijd en ruimte beschikbaar moet zijn voor het volgen van de cursus.

In het eerste interview gaf één respondent aan het belangrijk te vinden de casus met zijn tweeën te draaien. Zij gaf aan hierdoor minder verantwoordelijkheidsgevoel te ervaren. *"Je draait de casus toch met zijn tweeën, dat voelt beter"*. Dit onderwerp is vervolgens in alle interviews aan bod gekomen. Zeven respondenten gaven aan dat het werkzaam is als één jeugdprofessional de casus draait. Dus dat de jeugdprofessional zowel contact met moeder als vader heeft. Volgens de respondenten heeft de jeugdprofessional hierdoor zicht op het geheel, wat het hulp verlenen gemakkelijker maakt. Nog één andere respondent heeft aangegeven het werkzaam te vinden als iedere ouder een eigen jeugdprofessional toegewezen krijgt.

Respondentengroep 2:

Alle respondenten geven aan het belangrijk te vinden dat de jeugdprofessional bereikbaar is. *"Het is wel fijn dat je weet dat dat je gewoon iemand kan benaderen. Dat gaf voor mij heel veel rust. Terwijl je het eigenlijk niet eens nodig hebt. Maar het gevoel dat je back up hebt ofzo"*. Drie respondenten geven aan het van belang te vinden dat de jeugdprofessional voldoende tijd heeft, zodat er 'doorgepakt' kan worden. Alle respondenten geven aan hun voorkeur te geven aan één jeugdprofessional, die met beide ouder aan de slag gaat, omdat de jeugdprofessional dan zicht heeft op de gehele situatie. Dit is volgens de respondenten nodig om tot een oplossing te komen.

§ 8.2 Werken met ouders

8.2.1 De werkrelatie tussen ouders en de jeugdprofessional

Respondentengroep 1:

Alle respondenten geven aan dat de werkrelatie met ouders een belangrijk werkzaam bestandsdeel is van de hulpverlening. *"Het is belangrijk dat je die band krijgt. Anders kom je nergens, nemen mensen niks van je aan"*. Vijf respondenten geven hierbij aan dat het opbouwen van de werkrelatie een proces is wat veel tijd en aandacht vraagt en waar de jeugdprofessional in dient te investeren. Zeven respondenten vertellen dat het oprecht luisteren en interesse tonen van belang is voor het opbouwen van de werkrelatie. Twee respondenten geven aan dat de jeugdprofessional een werkrelatie met ouders kan opbouwen door naast ouders te gaan staan.

Respondentengroep 2:

Eén respondent geeft aan dat de werkrelatie kan worden opgebouwd door op gelijke hoogte te praten met ouders. Drie respondenten geven aan het belangrijk te vinden zich veilig te voelen in alles wat ze zeggen. De jeugdprofessional kan dit volgens hen realiseren door geen oordeel te hebben. Twee respondenten vertellen dat het werkzaam is als ze hun verhaal mogen doen en er oprecht naar hen geluisterd wordt.

8.2.2 Doelgericht en planmatigheid

Respondentengroep 1:

Acht respondenten geven aan dat het stellen van doelen een werkzaam bestandsdeel is, omdat het ouders perspectief biedt. Vijf respondenten vertellen het van belang te vinden dat deze doelen van ouders gezamenlijk zijn.

Drie respondenten geven aan dat de doelen klein dienen te zijn, zodat ouders succeservaringen op kunnen doen. Alle respondenten geven aan dat complexe scheidingen niet 'één twee drie' opgelost kunnen worden. Jeugdprofessionals dienen volgens de respondenten dan ook rust toe te passen en te accepteren dat het proces lang kan duren. De reden hiervan is volgens de respondenten dat de boosheid, kwetsing en teleurstelling van ouders diep zit, waardoor ze niet in beweging kunnen komen. Het is van belang dat dit eerst 'zakt' en dat kost volgens de respondenten veel tijd. Twee respondenten geven aan het belangrijk te vinden dit ook aan ouders aan te geven, zodat zij realistische verwachtingen hebben en het gevoel van falen wordt verminderd. Planmatigheid bekent volgens acht respondenten: aansluiten op het tempo van ouders en hetgeen waar zij aan toe zijn. Het tempo van moeder en vader kan volgens de respondenten van elkaar verschillen. Het is belangrijk dat de jeugdprofessional hier oog voor heeft. De overige respondent geeft aan dat het nemen van tijdelijke stappen in sommige gevallen werkzaam is. *"Soms moet je tijdelijke stappen nemen zoals de overdracht van de jeugdige door iemand anders dan ouders laten doen"*.

Respondentengroep 2:

Drie respondenten geven aan dat het stellen van doelen belangrijk is, omdat dit voor overzicht zorgt. *"Je hebt zoveel dingen aan je hoofd en dat is verwarrend, concrete stappen en doelen zorgen voor rust en overzicht"*. De overige respondent geeft aan niet zoveel waarde te hechten aan het stellen van doelen. Volgens de respondent gaat hier te veel tijd inzitten en deze tijd kan volgens de respondent beter aan andere dingen, zoals gesprekken voeren worden besteed.

8.2.3 Interventies, technieken en methoden

Respondentengroep 1:

Alle respondenten geven aan dat niet één specifieke methodiek of methode werkzaam is bij complexe scheidingen. Geen van alle ondervraagde respondenten werkt conform de criteria van één bepaalde methodiek. Ze geven aan kennis en ervaring in hun 'rugzak' te hebben en vanuit daaruit te werken met ouders. Vier respondenten geven aan dat dit bij complexe scheidingen ook niet mogelijk is, omdat complexe scheidingen niet volgens 'een boekje' verlopen. *"Complexe scheidingen zijn zo complex. Je zet gewoon in wat op dat moment nodig is"*. Zes respondenten vertellen wel delen van methoden te gebruiken. Vijf respondenten vertellen de methode Sign of Safety en het oplossingsgericht werken werkzaam te vinden. Eén respondent geeft aan dat de methode sociale netwerkstrategie werkzaam is.

Alle respondenten geven aan dat het erkennen van emoties die ouders ervaren van belang is voor effectieve hulpverlening. *"De moeilijkheden komen voort uit verdriet, uit kwetsing, dat zijn belangrijke drijfveren om strijd te leveren. Dit zit heel diep. Ik heb het daar met ouders over. Ik luister, hoor ouders en geef erkenning en dat werkt"*. Ouders praten in de gesprekken veelal over wat de andere ouder fout doet. Iedere respondent geeft aan dat het werkzaam is om dit aan te horen, zonder oordeel en hierover ook duidelijk te zijn naar ouders. *"Ik geef ouders aan dit is jouw waarheid.. Ik luister erna, geef aan dat ik begrijp dat het lastig is, maar heb verder geen oordeel"*. Drie respondenten geven aan hier na enkele gesprekken afspraken over te maken, zoals een bepaalde tijd afspreken voor 'het verhaal van ouders'. Alle respondenten geven aan dat het van belang is om opzoek te gaan naar de emotie van ouders die onder het gedrag zit. Volgens de respondenten leren ouders zichzelf en de ander hierdoor begrijpen, wat zorgt voor bewustwording en uiteindelijk positieve verandering. Eén respondent verwoordt dit proces met 'het pellen van de ui'. Alle respondenten geven aan dat het van belang is om duidelijk te zijn over de rol en taken van de jeugdprofessional. Alle respondenten geven dat de hulpverlening voornamelijk op ouders gericht dient te zijn. Volgens de respondenten is het hierbij van belang dat de jeugdige centraal wordt gesteld. Dit zorgt eveneens volgens de respondenten voor motivatie bij ouders. *"Vaak kom je erop uit dat waar mensen naar toe willen, ondanks dat ze lijnrecht tegenover elkaar staan eigenlijk altijd is dat het goed gaat met de kinderen"*.

Twee respondenten vertellen dat een foto van de jeugdige op tafel hierbij een effectief hulpmiddel is. Vier respondenten geven aan dat de 'Drie kolommen' uit de methode Sign of Safety werkt bij ouders in een complexe scheiding, omdat hierbij ook de positieve kant belicht wordt. Acht respondenten geven aan dat psycho-educatie helpt. Dit leidt volgens de respondenten vaak tot bewustwording bij ouders. Zes respondenten geven aan dat het raadzaam is dit visueel te maken.

Zeven respondenten geven aan dat het werkzaam is om ouders bewust te maken van de invloeden die ze wel en niet hebben. *"Ik doe dit door twee huizen te tekenen. Ik schrijf op wat volgens ouders in ieder huis gebeurt. Op deze manier wordt gelijk heel helder waar ouders wel en geen invloed op hebben"*. De zeven respondenten vertellen hierbij dat het belangrijk is om met ouders te kijken hoe zij hetgeen waar ze wel invloed op hebben, het beste kunnen invullen. Volgens de respondenten krijgen ouders hierdoor weer het gevoel van controle terug. Acht respondenten geven aan dat het werkzaam is om met beide ouders aan de slag te gaan en hen ook gezamenlijk te spreken. Zes respondenten vertellen dat zij in deze gesprekken vooral gespreksleider zijn en zich sterk positioneren. Dit is volgens hen nodig om de gesprekken goed te laten verlopen. Drie respondenten geven aan juist geen gespreksleider te zijn en een teruggetrokken houding te hanteren. Door het 'te laten gebeuren' kan hierop worden gereflecteerd wat volgens de drie respondenten vaak veel opgeleverd. Vijf respondenten geven aan dat het maken van concrete afspraken over het gesprek van belang is voor een goed verloop van het gesprek. Hierbij worden voornamelijk afspraken gemaakt over wat ouders doen als de emoties hoog oplopen. Volgens één respondent kan het in sommige gevallen juist werkzaam zijn om met één ouder aan de slag te gaan. Dit is volgens de respondent afhankelijk van de casus.

Zes respondenten geven aan dat herkaderen werkzaam is. Alle respondenten geven aan het werkzaam te vinden om destructieve communicatiepatronen op te zoeken en hiermee aan de slag te gaan. Zes respondenten geven aan het belangrijk te vinden ouders te wijzen op hun verantwoordelijkheid. *"Ik zeg dan het zijn jullie kinderen. Hoe gaan jullie dit oplossen? Je merkt dan dat ouders minder gaan wijzen naar elkaar"*.

Respondentengroep 2:

Eén respondent geeft aan dat normaliseren werkzaam is. *"Het voelde voor mij zo fijn dat de hulpverlener zei dat ik niet de enige was. Ik verloor toen een stuk schaamte"*. Twee respondenten geven aan het belangrijk te vinden dat er actief wordt meegedacht over oplossingen. Het oplossingsgericht denken stimuleren bij ouders, is volgens deze respondenten belangrijk, omdat ouders op dat moment daar zelf niet toe in staat zijn. Drie respondenten vertellen dat ze voornamelijk behoefte hebben aan communicatiehandvatten. Alle respondenten geven aan gezamenlijke gesprekken werkzaam te vinden en hierin vooral behoefte te hebben aan iemand die de gesprekken leidt.

§ 8.3 Werken met de jeugdige

8.3.1 De werkrelatie tussen de jeugdige en de jeugdprofessional

Respondentengroep1:

Acht respondenten geven aan dat het opbouwen van de werkrelatie met de jeugdige veel tijd kost. De overige respondent werkt niet met jeugdige, hier wordt in paragraaf 8.3.3 dieper op ingegaan. Volgens de acht respondenten is het vooral belangrijk dat de jeugdige zich veilig voelt bij de jeugdprofessional. Zes respondenten vertellen dat het belangrijk is om de jeugdige duidelijk te vertellen wat er met zijn informatie gebeurt. Op deze manier kan worden voorkomen dat de jeugdige zich onnodig druk maakt.

8.3.2 Doelgericht en planmatigheid

Respondentengroep1:

Het doel van de gesprekken met de jeugdige is volgens de acht respondenten vooral onderzoeken waar de jeugdige last van heeft, waar zijn behoefte ligt en wat er kan worden ingezet om zijn situatie te verbeteren. Acht respondenten geven aan dat het belangrijk is om aan te sluiten bij het tempo van de jeugdige, zodat de jeugdige niet wordt overvraagd. Drie respondenten geven hierbij nadrukkelijk aan dat er alleen met de jeugdige gepraat wordt als de jeugdige hier behoefte aan heeft.

8.3.3 Interventies, technieken en methoden

Respondentengroep1:

Acht respondenten vertellen dat het werkzaam is als de jeugdige betrokken wordt bij de hulpverlening. Dit heeft volgens de respondenten twee redenen. Ten eerste krijgt de jeugdige hierdoor 'een stem'. Ten tweede komt de informatie van jeugdige vaak 'binnen' bij ouders wat leidt

tot verandering van het gedrag. De overige respondent geeft aan dat het betrekken van de jeugdige niet werkzaam is, omdat het om ouders gaat. Acht respondenten geven aan dat het belangrijk is om spelenderwijs met de jeugdige in gesprek te gaan. Zeven respondenten geven aan dat vooral tekenen werkt. Het 'Drie huizen model' van de methode Sign of Savety is volgens zes respondenten een werkzaam middel, om met de jeugdige in gesprek te gaan.

Respondentengroep 2:

Deze respondentengroep geeft aan weinig kennis over dit onderwerp te hebben, waardoor het onderwerp in de interviews niet lang aan bod is gekomen. Drie respondenten geven aan het werkzaam te vinden dat de jeugdprofessional in gesprek gaat met de jeugdige. Zij vinden dat de jeugdige uiteindelijk het meest last ervaart van de situatie en daardoor geholpen moet worden. Eén respondent geeft aan hier de meerwaarde niet van te zien, omdat het om ouders gaat. Eén respondent geeft aan het belangrijk te vinden dat de jeugdige begrepen wordt en zijn wensen leidend zijn.

§ 8.4 Complexe scheidingen en de decentralisatie jeugdzorg

8.4.1 Het sociale netwerk

Respondentengroep 1:

Acht respondenten geven aan het werkzaam te vinden om het sociale netwerk in te zetten. De overige respondent geeft aan dit niet werkzaam te vinden, omdat dit tot nieuwe conflicten kan leiden. Zes respondenten geven echter aan niet met sociale netwerk te werken, omdat zij over te weinig kennis beschikken. De respondenten vinden het vooral werkzaam als het sociale netwerk als steunbron kan fungeren en kan meedenken voor eventuele oplossingen. Opa's en oma's worden door vijf respondenten als belangrijke personen benoemt. Zeven respondenten geven aan dat een voorwaarde is dat de netwerkleiden niet partijdig zijn. Wanneer dit wel het geval is, is het volgens de respondenten werkzaam hierover het gesprek aan te gaan.

Respondentengroep 2:

Alle respondenten geven aan het werkzaam te vinden als het sociale netwerk ingezet wordt. *"De overdracht is een tijd door mijn overbuurvrouw gedaan, dat zorgde voor heel veel rust en hielp echt"*. Drie respondenten benoemen expliciet dat grootouders hierin een belangrijke rol kunnen vervullen.

8.4.2 Zelfregie en eigen kracht

Respondentengroep 1:

Alle respondenten geven aan dat het belangrijk is dat het gezin de regie heeft. *"Ik kan van alles willen, maar zij moeten het willen, anders werkt het niet"*. De respondenten geven aan alleen andere stappen te ondernemen wanneer de veiligheid van de jeugdige in het geding is. Zes respondenten geven aan dat, vooral in het begin van de hulpverlening, ouders vaak door de heftigheid van de strijd niet in staat zijn om regie te dragen. De respondenten geven aan dat het in dit geval werkzaam is een voorstel te doen aan ouders en hier vervolgens over in gesprek te gaan.

Alle respondenten geven aan dat het werkzaam is om beroep te doen op de 'eigen kracht' van ouders, omdat dit het gevoel van machteloosheid bij ouders vermindert. Jeugdprofessionals kunnen dit volgens de respondenten realiseren door uitzonderingen te benoemen en opzoek te gaan naar succeservaringen. *"Ook al gaan er 9 van de 10 dingen mis, we focussen ons in eerste instantie op dat ene wat goed gaat. Zonder dat we het andere laten liggen"*. Zes respondenten geven hierbij aan dat het vergroten van kleine successen van belang is. Vijf respondenten vertellen dat het ook belangrijk is om ouders gezamenlijk in hun kracht te zetten. De respondenten geven aan dat 'terug gaan' naar de tijd waarin het wel goed ging hierbij werkzaam is. *"Ik vraag dan aan mensen: waarom ging het ooit goed tussen jullie. Dit zorgt ervoor dat ouders het positieve van elkaar weer gaan zien"*.

Respondentengroep 2:

Alle respondenten geven aan het belangrijk te vinden betrokken te worden in de keuzes die gemaakt worden. Alle respondenten geven aan dat zij het belangrijk vinden een compliment te krijgen en over dingen te praten die goed gaan. Dit zorgt volgens de respondenten voor positieve gedachten. Twee respondenten geven aan dat het krijgen van bevestiging werkzaam is.

9. Deelconclusie

In dit hoofdstuk wordt per deelvraag een (deel) conclusie beschreven. Voor het praktijkonderzoek geldt dat de antwoorden die door de meerderheid van de respondenten gegeven zijn als geldig worden verklaard. De deelconclusies leiden tot de eindconclusie. In hoofdstuk 9 staat de eindconclusie beschreven van de hoofdvraag: *Hoe kunnen de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze begeleiden?*

§ 9.1 Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens de literatuur?

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat voor effectieve hulpverlening de jeugdprofessional meerzijdig partijdig en transparant dient te werken. Verder is een gedegen opleiding en nascholing van belang. De jeugdprofessional dient in ieder geval kennis te hebben van: juridische aspecten, rationele aspecten, ouderschapsaspecten en veiligheidsaspecten. Als de jeugdprofessional goed toegerust is en zich adequaat gesteund voelt heeft dit een positief effect op de hulpverlening. Goede gestructureerde intervisie en supervisie blijkt hierbij van belang. De hulpverlening is effectief op het moment dat de jeugdprofessional met ieder gezinslid aan de slag gaat. De jeugdprofessional dient zich echter het meest op ouders te richten en gezamenlijk met hen in gesprek te gaan. Het doel is om een klimaat te creëren waarin ouders voldoende kunnen samenwerken. Basale technieken hiervoor zijn: reflectie, empathie en samenvatten op emotie en inhoud. Ook het herkennen van communicatiepatronen en hierop interveniëren is werkzaam. Verbetering en oplossingen worden veelal gevonden in het aansluiten bij ouders: erken ouders hun woede, pijn en verdriet zonder aan waarheidsbevinding te doen. Een voorwerp of foto van de jeugdige op tafel kan een symboliserend hulpmiddel zijn. De escalatieladder van Glasl is een werkzaam middel om de ernst van het conflict in kaart te brengen. Psycho-educatie helpt ouders bewust te worden wat hun strijd voor henzelf en de jeugdige betekent. Het inzetten van beeldmateriaal is hierbij raadzaam. Verhalen, boeken en het 'Drie huizen model' zijn effectieve middelen voor het op gang brengen van een gesprek met de jeugdige. Het inzetten van het sociale netwerk kan volgens de literatuur veel opleveren. Wanneer netwerkleiden het conflict versterken, dient de jeugdprofessional hierover in gesprek te gaan. Het uitgangspunt is dat de eigen kracht altijd wordt aangesproken. De jeugdprofessional dient hierbij oog te hebben voor winst op detail en dat te versterken en belonen. De hulpverlening is het meest effectief op het moment dat ouders zelf de regie hebben. Wanneer de veiligheid van de jeugdige in het geding is, dient de jeugdprofessional andere stappen te ondernemen.

§ 9.2 Wat zijn werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie volgens jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessional, werkend vanuit andere organisaties?

Uit het praktijkonderzoek bij de jeugdprofessionals komt naar voren dat de jeugdprofessional transparant en meerzijdig partijdig ter werk dient te gaan. De respondenten geven aan dat de jeugdprofessional in ieder geval kennis dient te hebben over de gevolgen van de complexe scheiding voor de jeugdige. Een dragelijke caseload voor de jeugdprofessional, een gedegen cursusaanbod en de mogelijkheid tot overlegmoment met de gedragswetenschapper zijn volgens de respondenten werkomstandigheden die positief bijdragen aan de hulpverlening. Ook blijkt het werkzaam als één jeugdprofessional de casus draait, omdat er dan meer overzicht is. De jeugdprofessional dient volgens de respondenten aan de slag te gaan met zowel ouders als de jeugdige. Gezamenlijke gesprekken met beide ouders blijken effectief. In deze gesprekken stelt de meerderheid zich op als gespreksleider en dat blijkt van meerwaarde. Het is belangrijk om concrete afspraken te maken voor het gesprek. Het opbouwen van een goede werkrelatie kost volgens de respondenten veel tijd. De jeugdprofessional dient hierin te investeren. Alle respondenten geven aan dat het stellen van doelen een werkzaam bestandsdeel is. Complexe scheidingen kunnen volgens de respondenten niet 'één twee drie' opgelost worden. Dit komt doordat de boosheid, kwetsing en teleurstelling van ouders diep zit, waardoor ze niet in beweging kunnen komen. Het is van belang dat dit eerst 'zakt' en dat kost volgens de respondenten veel tijd. Op het tempo en hetgeen waar ouders aan toe zijn aansluiten is hierbij van belang. Alle respondenten geven aan dat niet één specifieke methodiek of methode werkzaam is bij complexe scheidingen. Er worden wel

delen van de methoden Sign of Safety en het oplossingsgericht werken gebruikt en dit blijkt van meerwaarde. Alle respondenten geven aan dat het werkzaam is om opzoek te gaan naar de onderliggende emoties van ouders en erkenning te geven aan deze emoties. Ook het opsporen van destructieve communicatiepatronen, herkaderen en ouders bewust maken van de invloeden die ze hebben blijkt werkzaam. Volgens de respondenten is het belangrijk duidelijk te zijn over de rol en taken van de jeugdprofessional. Het geven van psycho-educatie blijkt ook een werkzaam bestandsdeel. Visueel materiaal wordt doorgaans beter ontvangen dan taal. In gesprekken met de jeugdige blijkt het belangrijk om te onderzoeken, waar de jeugdige last van heeft en waar zijn behoefte ligt. Het "Drie huizen model" uit de methode Sign of Safety is hierbij een werkzaam hulpmiddel. Het sociale netwerk inzetten wordt ook gezien als werkzaam. Grootouders blijken hierin een grote rol te spelen. De meerderheid van de respondenten geeft echter aan niet met het sociale netwerk te werken, omdat zij over te weinig kennis beschikken. De regie dient bij het gezin te liggen, mits de veiligheid van de jeugdige in het geding is. Ook zijn ouders volgens de jeugdprofessionals niet altijd in staat om regie te dragen. Alle respondenten geven aan het werkzaam te vinden een beroep te doen op de eigen kracht van de ouders door succeservaringen te benoemen en kleine successen uit te vergroten.

§ 9.3 Wat zijn volgens ouders in een complexe scheidingssituatie die begeleiding hebben (gehad) van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, werkzame bestandsdelen in de begeleiding?

Uit het praktijkonderzoek bij ouders in een complexe scheidingssituatie komt naar voren, dat zij het werkzaam vinden als de jeugdprofessional geen oordeel heeft, betrokken is en ouders serieus neemt. Verder blijkt dat de respondenten het belangrijk vinden dat de jeugdprofessional bereikbaar is en voldoende tijd heeft, zodat er 'doorgepakt' kan worden. Voor het opbouwen van de werkrelatie is het volgens de respondenten belangrijk dat ouders zich veilig voelen in alles wat ze zeggen. De jeugdprofessional kan dit volgens hen realiseren door geen oordeel te hebben. Er blijkt een grote behoefte te zijn aan gezamenlijke gesprekken met beide ouders. In deze gesprekken is het volgens de respondenten werkzaam als de jeugdprofessional de gesprekken leidt. Alle respondenten geven aan hun voorkeur te geven aan één jeugdprofessional, die met beide ouders aan de slag gaat, omdat de jeugdprofessional dan zicht heeft op de gehele situatie. De respondenten vertellen voornamelijk opzoek te zijn naar communicatiehandvatten. Het stellen van doelen is volgens iedere respondent werkzaam, omdat dit zorgt voor overzicht. Het betrekken van de jeugdige bij de hulpverlening wordt door de meerderheid van de respondenten als effectief gezien. Dit geldt ook voor het betrekken van het sociale netwerk, vooral grootouders kunnen hier volgens de respondenten een grote rol in spelen. Het geven van complimenten en het betrokken worden bij de gemaakte keuzes is volgens de respondenten ook van belang.

10. Eindconclusie

Zoals uit de deelconclusie naar voren komt, is er weinig verschil tussen de resultaten van het literatuur- en het praktijkonderzoek. Uit zowel het praktijkonderzoek bij de jeugdprofessionals als het literatuuronderzoek komt naar voren dat de jeugdprofessional transparant en meerzijdig partijdig dient te werken. De jeugdprofessional dient in ieder geval kennis te hebben over de gevolgen van de complexe scheiding voor de ontwikkeling van de jeugdige. Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat de jeugdprofessional zich op ieder gezinslid dient te richten, maar het meest op ouders. Het opbouwen van een goede werkrelatie met zowel de jeugdige als ouders kost veel tijd en daar dient de jeugdprofessional in te investeren. Ouders geven aan het hierin vooral belangrijk te vinden om serieus genomen te worden en dat de jeugdprofessional geen oordeel heeft. Ouders geven aan het belangrijk te vinden dat de jeugdprofessional bereikbaar is en voldoende tijd heeft, zodat er 'doorgepakt' kan worden. Een dragelijke caoselood voor de jeugdprofessional en de mogelijkheid tot nascholing blijken werkomstandigheden die positief bijdragen aan de hulpverlening. Het blijkt werkzaam als één jeugdprofessional de casus draait, omdat de jeugdprofessional dan zicht heeft op de gehele situatie. Er kan geconcludeerd worden dat psycho-educatie een werkzaam bestandsdeel is. Het inzetten van visueel materiaal is hierbij raadzaam, omdat dit doorgaans beter wordt ontvangen dan taal.

Uit het praktijkonderzoek blijkt dat jeugdprofessionals niet conform volgens de criteria van één methodiek of methode werken. Er worden wel delen van de methoden: Sign of Safety en oplossingsgericht werken gebruikt. Volgens zowel de ouders, de jeugdprofessionals als de literatuur is het werkzaam als ouders gezamenlijk in gesprek gaan. Uit het praktijkonderzoek komt duidelijk naar voren dat de jeugdprofessional in deze gesprekken zich als gespreksleider dient op te stellen. In het literatuuronderzoek is dit minder zichtbaar. Duidelijke afspraken maken met ouders voor het gesprek blijkt ook werkzaam. Het opzoek gaan naar onderliggende emoties en deze emoties erkennen blijkt cruciaal. Vanuit hier kunnen ouders in beweging komen. Verder blijkt het opsporen van destructieve communicatiepatronen en hierop interveniëren effectief. Voor het gesprek met de jeugdige blijkt het 'Drie huizen model' uit de methode Sign of Safety een werkzaam hulpmiddel. Duidelijk kan worden geconcludeerd dat het betrekken van het sociale netwerk effectief is. Vooral grootouders blijken hierin een grote rol te kunnen spelen. Een voorwaarde is dat netwerkliden niet partijdig zijn. Wanneer dit wel het geval is, dient de jeugdprofessional hierover het gesprek aan te gaan. Uit het praktijkonderzoek blijkt echter dat jeugdprofessionals het sociale netwerk minimaal inzetten, omdat zij hierover weinig kennis hebben. Het beroep doen op de eigen kracht van de gezinsleden blijkt van meerwaarde. De jeugdprofessional kan dit realiseren door succeservaringen te benoemen en kleine successen te vergroten. Ouders geven aan dat vooral complimenten hierbij werkzaam zijn. Verder komt duidelijk naar voren dat de hulpverlening het meest effectief is wanneer ouders de regie hebben. Wanneer de jeugdige zijn veiligheid in het geding is, dient de jeugdprofessional echter andere stappen te nemen. Ook kan de regie van ouders 'onder druk staan' door de ernst van de strijd. De jeugdprofessional dient ouders in dergelijke gevallen hierin te ondersteunen, zodat de eigen regie 'weer lucht' krijgt.

11. Discussie

In dit hoofdstuk wordt door middel van de kwaliteitscriteria van onderzoek kritisch op het uitgevoerde onderzoek teruggekeken. De kwaliteitscriteria bepalen het kwaliteitsgehalte van het praktijkonderzoek (Verhoeven, 2014, p. 38).

§ 11.1 Kwaliteitscriteria van onderzoek

11.1.1 Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid houdt in dat het onderzoek onafhankelijk is van meningen en voorkeuren van betrokkenen (Verhoeven, 2014, p. 38). Er is onderzoek gedaan naar hoe de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, gezinnen in een complexe scheidingssituatie op een effectieve wijze kunnen begeleiden. Om dit te onderzoeken is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en half-gestructureerde interviews. De organisatie heeft het onderzoek niet in een bepaalde richting gestuurd. Zij waren immers niet gebaat bij bepaalde resultaten, omdat zij op zoek waren naar kennis en ervaring die daadwerkelijk toegepast kan worden in de praktijk. Voor het verzamelen van de juiste data zijn verschillende respondentengroepen geïnterviewd: ouders in een complexe scheiding, jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck en jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties. Tijdens het afnemen van de interviews heeft de onderzoeker haar persoonlijke voorkeuren geen rol laten spelen. Vooral ouders in een complexe scheidingssituatie waren tijdens de interviews hierna wel naar op zoek. De onderzoeker heeft duidelijk aangegeven objectief te willen zijn en haar persoonlijke voorkeuren niet kenbaar te maken. Door het enthousiasme van de onderzoeker was het in sommige gevallen lastig om objectief te blijven. Dit was voornamelijk in interviews met de jeugdprofessionals een lastige opgave, omdat hier interessante voorbeelden naar voren kwamen. De onderzoeker vond het verleidelijk om hierover haar mening te geven en dit is dan ook een aantal keren voorgevallen. Verder is de praktijkbegeleider ook geïnterviewd, waardoor zij mogelijk minder in staat was om onafhankelijk bij het onderzoek betrokken te zijn. Dit kan de onafhankelijkheid van het onderzoek aantasten. Het onderzoek is herhaalbaar door een andere onderzoeker, op een ander tijdstip, onder andere omstandigheden en met andere respondenten, omdat het onderzoeksplan gedegen is uitgewerkt. De gemaakte stappen zijn helder beschreven, waardoor een andere onderzoeker deze stappen gemakkelijk nogmaals kan uitvoeren.

11.1.2 Toetsbaarheid van uitspraken

Het doel van het onderzoek is resultaten te krijgen over zaken die in de 'werkelijkheid' waarneembaar zijn (Verhoeven, 2014, p. 39). In het literatuuronderzoek zijn alle uitspraken onderbouwd met diverse literatuurbronnen. Zo is bijvoorbeeld helder beschreven door middel van literatuur wat de onderzoeker verstaat onder een complexe scheiding. Voor de interviews is gebruik gemaakt van een topiclijst. Door middel van een gedegen operationalisatie zijn de topics voor het interview tot stand gekomen. De onderzoeker heeft er rekening mee gehouden dat niet iedere respondent per definitie over hetzelfde praat, ook al worden er soortgelijke woorden gebruikt. Aan de hand van de operationalisatie en de begripsafbakening zijn de begrippen dan ook aan de respondenten uitgelegd. Ook is consequent gevraagd aan de respondenten of de begrippen helder waren. Zo niet, zijn de begrippen nogmaals uitgelegd. Alle respondenten hadden hierdoor dezelfde begrippen voor ogen.

11.1.3 Generaliseerbaarheid

De onderzoeker analyseert een specifiek deel van de werkelijkheid en doet daarover uitspraken. Wanneer de uitspraken volgens alle voorwaarden zijn getoetst, kunnen ze worden gegeneraliseerd (Verhoeven, 2014, p. 40). De onderzoeker heeft een steekproef gehouden die zoveel mogelijk aansluit bij de populatie. Zowel ouders in een complexe scheidingssituatie als de jeugdprofessionals zijn betrokken bij het onderzoek, waardoor het probleem vanuit twee kanten is bekeken. In totaal zijn er negen jeugdprofessionals geïnterviewd en vier ouders. De respondentengroep ouders is ten opzichte van de andere respondentengroep redelijk klein. Dit komt omdat het een lastige opgave voor de onderzoeker was om ouders in een complexe scheiding te werven voor het onderzoek. Om het onderzoek te optimaliseren is het van belang dat er meer ouders geïnterviewd worden, zodat er een balans ontstaat in de kennis en ervaring van de jeugdprofessionals en van ouders.

11.1.4 Betrouwbaarheid en bruikbaarheid

Zoals eerder benoemd is het onderzoek herhaalbaar. Ook draagt het uitvoerig uitleggen van de gebruikte begrippen aan de respondenten bij aan de betrouwbaarheid van het onderzoek. Verder wordt de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot als de onderzoeker controleert of het verkregen resultaat klopt als een andere methode wordt toegepast. Dit wordt triangulatie genoemd (Verhoeven, 2014, p. 206). De onderzoeker heeft gebruik gemaakt van zowel literatuur- als praktijkonderzoek voor het beantwoorden van de deelvragen. De betrouwbaarheid van de resultaten uit het literatuuronderzoek zijn getoetst in het praktijkonderzoek en vice versa. De onderzoeker heeft hierbij een kritische en nieuwsgierige houding gehanteerd, waardoor de resultaten nauwkeurig zijn beoordeeld. Ook zijn alle interviews opgenomen en verbatim uitgewerkt en indien afgesproken teruggestuurd naar de respondenten, zodat de uitwerking gecontroleerd kon worden. In bijlage 8 en 9 zijn twee voorbeelden te vinden van de verbatim uitgewerkte interviews. Zoals eerder beschreven is er geen eenduidige definitie van complexe scheidingen, wat de betrouwbaarheid van respondentengroep twee kan aantasten. Om dit te voorkomen heeft de onderzoeker uitvoerig overlegd met zowel de betrokken jeugdprofessional als de ouders. Om het onderzoek bruikbaar te maken is zoveel mogelijk samengewerkt met de opdrachtgever. Het onderzoek sluit hierdoor aan bij de behoefte van de opdrachtgever. Er kan hierdoor worden geconcludeerd dat het onderzoek duidelijk antwoord geeft op de onderzoeksvraag, wat de bruikbaarheid van het onderzoek vergroot.

11.1.5 Informativiteit

De uitspraak moet nauwkeurig geformuleerd worden, om een uitspraak te kunnen doen (Verhoeven, 2014, p. 40). Het onderwerp, complexe scheidingen is nauwkeurig beschreven. Er is een duidelijke begripsafbakening te vinden, maar daarnaast zijn ook de drie soorten scheidingen omschreven. Er is duidelijk aangegeven dat dit onderzoek zich op de laatste categorie scheidingen richt. Hierdoor wordt helder welke gedragingen van ouders wel en niet onder het onderwerp van het onderzoek vallen. Wat er onder begeleiding verstaan wordt is echter niet helder genoeg beschreven. Dit komt omdat de manier van begeleiden van de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal team, zodanig uiteen lopen dat het onmogelijk is hier een heldere omschrijving van te geven. Dit kan ten koste gaan van de kwaliteit van het informatiegehalte van de uitspraken, omdat er uitspraken worden gedaan over de begeleiding, maar niet helemaal helder is hoe deze begeleiding eruit ziet. Hoe groter het domein is waarop het onderzoek betrekking heeft, des te informatiever de uitspraken (Verhoeven, 2014, p. 40). Het onderzoek is uitgevoerd voor de jeugdprofessionals, werkend uit het Sociaal Team Cranendonck. Het onderzoek heeft dus op hen betrekking. De onderzoeksresultaten zijn echter gedeeld met de zes jeugdprofessionals, werkend vanuit andere organisaties. Zij werken allen met gezinnen in een complexe scheidingssituatie, waardoor het onderzoek bruikbaar voor hen is. Zij hebben ook alle zes aangegeven behoefte te hebben aan kennis over de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Het domein waar het onderzoek betrekking op heeft, is hierdoor redelijk groot.

11.1.6 Validiteit

De validiteit van het onderzoek hangt samen de zuiverheid en geldigheid van de onderzoeksresultaten (Verhoeven, 2014, p. 41). Het onderzoek is uitgevoerd in een korte periode, waardoor er geen grote veranderingen hebben plaatsgevonden. Alle respondenten zijn geïnterviewd onder dezelfde omstandigheden. Er is tijdens het afnemen van de interviews gebruik gemaakt van steeds dezelfde topiclijst. De topics zijn tot stand gekomen door middel van een gedegen operationalisatie. Hierdoor wordt daadwerkelijk gemeten wat de onderzoeker wil weten. In voorgaande paragrafen is beschreven dat de onderzoeker aandacht heeft besteed aan de mogelijke verschillende interpretatie van de gebruikte begrippen. Tijdens het analyseren van de resultaten zijn de resultaten zo 'objectief' mogelijk beoordeeld. De onderzoeker heeft de resultaten door een collega laten doorlezen om de objectiviteit en validiteit van het onderzoek zo veel mogelijk te waarborgen. De respondentengroep ouders in een complexe scheidingssituatie bevinden zich in een kwetsbare positie. Het kan hierdoor zijn dat zij een 'sociaal wenselijk' antwoord geven op de vragen, wat een vertekent beeld kan opleveren. De onderzoeker heeft een aantal acties ondernomen om dit te voorkomen: de interviews bij de respondenten thuis laten plaatsvinden en dit bespreekbaar maken. De onderzoeker kan echter niet garanderen dat de respondenten geen 'sociaal wenselijk' antwoord hebben gegeven.

12. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen voor de organisatie, maar ook voor toekomstig onderzoek gedaan. De onderzoeksresultaten roepen namelijk nieuwe vragen op. De aanbevelingen zijn af te leiden uit de onderzoeksresultaten. Gezien de onderzoeksresultaten kunnen er meerdere aanbevelingen worden gedaan. Ook worden de aanbevelingen gekoppeld aan het beroepsproduct, zodat er een duidelijke samenhang ontstaat tussen de aanbevelingen en het beroepsproduct.

§ 12.1 Aanbevelingen voor de organisatie

12.1.1 Aanbeveling 1: Betrek het hele gezin, maar richt de begeleiding vooral op ouders

Uit het onderzoek is gebleken dat het werkzaam is als de jeugdprofessional zich tijdens de begeleiding richt op ieder gezinslid, maar het meest op ouders. Het advies is dan ook om het gehele gezin te betrekken bij de begeleiding. De gesprekken met de jeugdige hebben als doel 'de stem van de jeugdige' te laten mee klinken. Het 'Drie huizen model' van de methode Sign of Safety blijkt hierbij een werkzaam hulpmiddel. De gesprekken met ouders hebben als doel om een klimaat te stimuleren waarin zij voldoende met elkaar kunnen samenwerken. Het opbouwen van de werkrelatie is een langdurig proces, waarin de jeugdprofessional dient te investeren.

12.1.2 Aanbeveling 2: Voer gezamenlijke gesprekken met ouders

In het onderzoek komt duidelijk naar voren dat gezamenlijke gesprekken met ouders effectief zijn. Er wordt dan ook aanbevolen om samen met ouders aan tafel te gaan voor een gesprek. Tijdens deze gesprekken blijkt het werkzaam als de jeugdprofessional zich opstelt als gespreksleider en duidelijke afspraken met ouders maakt over het gesprek.

12.1.3 Aanbeveling 3: Betrek het sociale netwerk

Het betrekken van het sociale netwerk blijkt een werkzaam bestandsdeel. Een voorwaarde is echter dat het sociale netwerk daadwerkelijk steun biedt en het conflict niet versterkt. Het advies is om het sociale netwerk te betrekken bij de begeleiding. Als het blijkt dat netwerkleiden partijdig zijn en het conflict versterken wordt er geadviseerd hierover in gesprek te gaan met de netwerkleiden. Respondenten gaven aan over te weinig kennis te beschikken. In dergelijke gevallen wordt geadviseerd de kennis te vergoten door middel van gedegen cursussen.

12.1.4 Aanbeveling 4: Geef psycho-educatie

Uit het onderzoek komt naar voren dat het geven van psycho-educatie aan ouders effectief is. Ouders weten vaak niet wat de gevolgen van de complexe scheiding voor de ontwikkeling van hun kind zijn. Psycho-educatie blijkt ouders hierbij te goed kunnen helpen. Er wordt dan ook aanbevolen altijd psycho-educatie te geven aan ouders. Hierbij is het van belang dat er gebruik wordt gemaakt van visueel materiaal zoals een filmpje of tekening, omdat dit doorgaans beter wordt ontvangen dan taal.

12.1.5 Aanbeveling 5: Zorg voor een dragelijke caoselood voor de jeugdprofessional

Uit het literatuur- en het praktijkonderzoek bij de jeugdprofessionals blijkt dat een dragelijke caoselood bijdraagt aan de effectiviteit van de begeleiding. Ook ouders in een complexe scheidingssituatie geven aan dat zij het belangrijk vinden dat de jeugdprofessional bereikbaar is en voldoende tijd heeft om 'door te pakken'. Dit kan enkel gerealiseerd worden als de jeugdprofessional een dragelijke caoselood heeft. Er wordt dan ook aanbevolen om de jeugdprofessional een dragelijke caoselood te bieden, waarbij zij voldoende tijd en ruimte hebben om met de gezinnen aan de slag te gaan.

12.1.6 Aanbeveling 6: Zet ouders in hun kracht

Ouders in hun kracht zetten blijkt van meerwaarde. Daarnaast sluit het aan bij de zogenoemde transformatiethema's. Het advies is dan ook om een beroep te doen op de krachten van ouders. De jeugdprofessional kan dit realiseren door succeservaringen te benoemen en kleine successen te vergroten.

§ 12.2 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

12.2.1 Aanbeveling 7: Onderzoek naar het gepast betrekken van het sociale netwerk

Zoals bovenstaand beschreven is het duidelijk werkzaam om het sociale netwerk te betrekken bij de begeleiding. Er is echter onvoldoende bekend hoe de jeugdprofessional dit specifiek bij gezinnen in een complexe scheidingssituatie gedegen kan doen. Er is voldoende literatuur over het betrekken van het sociale netwerk aanwezig, maar deze literatuur gaat onvoldoende in op de doelgroep: gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Terwijl het betrekken van het sociale netwerk juist bij deze doelgroep een lastige opgave blijkt te zijn, omdat netwerken zich opsplitsen of partijdig kunnen zijn. Er wordt aanbevolen om onderzoek te doen naar hoe het sociale netwerk gedegen betrokken kan worden, specifiek gericht op complexe scheidingssituaties.

§ 12.3 Aanbevelingen en het beroepsproduct

De wens van de opdrachtgever ligt bij het omschrijven van diverse bruikbare richtlijnen, tips en adviezen voor de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Richtlijnen beschrijven wat onder kwalitatief professioneel handelen wordt verstaan (Berk et al., 2016, p. 134). De opdrachtgever stelde hierbij de volgende eisen: De richtlijnen, tips en adviezen dienen praktisch en concreet en dienen gebaseerd te zijn op zowel de literatuur als kennis en ervaring van ouders en jeugdprofessionals.

De eisen van de opdrachtgever zijn zoveel mogelijk gewaarborgd bij het ontwerpen van de aanbevelingen en het beroepsproduct, zodat de bruikbaarheid wordt vergroot. De meeste aanbevelingen voor de organisatie zijn verwerkt in het beroepsproduct. Het beroepsproduct is een informatieve folder, waarin zoveel mogelijk richtlijnen, tips en adviezen worden gegeven. In bijlage 10 is het beroepsproduct weergegeven. Samen met de opdrachtgever is het resultatenhoofdstuk kritisch bekeken. Naast de aanbevelingen zijn ook andere passende en relevante stukken tekst geselecteerd en in de folder geplaatst. Dit is in overleg met de opdrachtgever gedaan, omdat de opdrachtgever voldoende zicht heeft op de behoefte van de jeugdprofessional. De folder sluit hierdoor aan op de behoefte van de jeugdprofessionals en is daadwerkelijk van meerwaarde. Er is gekozen geen bronvermelding in de folder te weergeven. De jeugdprofessionals geven namelijk aan de bronvermelding de tekst moeilijk leesbaar maakt. Aan de jeugdprofessionals is gecommuniceerd dat de bronvermelding, indien wenselijk, is op te vragen bij de opdrachtgever.

13. Beroepsproduct

§ 13.1 Meerwaarde van het afstudeerproject en het beroepsproduct

Uit zowel het literatuuronderzoek als het vooronderzoek bij de jeugdprofessionals blijkt dat er vanuit de beroepspraktijk een grote behoefte is aan kennis over begeleiding aan deze doelgroep. Het onderzoek sluit daadwerkelijk aan op de behoefte van de beroepspraktijk, wat de meerwaarde van het afstudeerproject vergroot. Door te onderzoeken 'wat werkt' bij deze gezinnen en dit te vertalen in bruikbare richtlijnen, tips en adviezen kan de jeugdprofessional dit toepassen in de begeleiding aan de gezinnen. Volgens Berk et al., (2016) is nieuwe kennis van meerwaarde als de kennis is gebaseerd op praktijkkennis en de voorkeuren van de cliënt (Berk et al., 2016, p. 134). Dit onderzoek voldoet hieraan.

Het onderzoek sluit aan bij diverse taakgebieden van de maatschappelijk werker, wat de meerwaarde van het afstudeerproject vergroot. Zo wordt er een bijdrage geleverd aan de verspreiding van kennis onder professionals en samenleving (en). Ook zijn er ouders in een complexe scheidingssituatie betrokken bij het onderzoek, waardoor en met en namens de cliënt wordt gewerkt (Avans Hogeschool, 2017-2018). Naast dat het gehele onderzoek naar mijn mening van meerwaarde is voor de beroepspraktijk, zijn ook de interviews van meerwaarde geweest. Ik merkte dat de jeugdprofessionals, door het interview, kritisch na gingen denken over hun handelen, wat veel op kan leveren. Door te reflecteren krijg je namelijk meer zicht op jezelf als geheel en het helpt je om je beroepsbekwaamheid te vergroten (Geenen, 2017, p. 40, 50). Verder merkte ik dat het onderwerp meer ging 'leven' en dat doordat de jeugdprofessionals praatte over hun succeservaringen zij meer in hun kracht kwamen te staan.

Het beroepsproduct sluit volledig aan op de behoefte van de jeugdprofessionals. De kans dat de richtlijnen, tips en adviezen daadwerkelijk worden nageleefd is hierdoor groot. Ik ben van mening dat het beroepsproduct de jeugdprofessionals meer inzicht geeft over werkzame bestandsdelen in de begeleiding aan gezinnen in een complexe scheidingssituatie. Hierdoor wordt de begeleiding aan de gezinnen mogelijk effectiever, wat leidt tot meer geholpen cliënten. Echter ben ik van mening dat de bruikbaarheid het beroepsproduct verder gaat dan het Sociaal Team Cranendonck. Het beroepsproduct is namelijk gedeeld met de zes andere betrokken organisaties. Omdat de richtlijnen, tips en adviezen los staan van het Sociaal Team Cranendonck kunnen deze organisaties er ook daadwerkelijk gebruik van maken.

§ 13.2 Overdracht

Om de overdracht van het beroepsproduct zo professioneel mogelijk te laten verlopen, is er een afspraak met de opdrachtgever gemaakt om het beroepsproduct te overhandigen. Tijdens deze overdracht is de opdrachtgever uitgenodigd om kritische vragen te stellen over het beroepsproduct. Deze vragen zijn allen beantwoord. Om de overdracht van het beroepsproduct aan de jeugdprofessionals, werkend vanuit het Sociaal Team Cranendonck, eveneens professioneel te laten verlopen, is er gekozen om een presentatie te houden. Tijdens deze presentatie krijgen de jeugdprofessionals de ruimte om kritische vragen te stellen. Het is helaas niet gelukt om de presentatie binnen de deadline van het inleveren van het onderzoek te plannen. De presentatie vindt namelijk plaats tijdens de maandelijkse 'themabijeenkomst', die al gepland staat.

Literatuurlijst

Anthonijsz, I., Spruijt, E. & Zwikker, N. (2017). *Richtlijn scheiding en problemen van jeugdigen*. Geraadpleegd op 20 april 2018 van, http://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2015/07/Complete_richtlijn_scheiding.pdf

A2-samenwerking. (z.j.). *Organisatie*. Geraadpleegd op 29 januari 2018, van http://www.a2samenwerking.nl/a2-samenwerking/organisatie_42200/

Avans Hogeschool. (2017-2018). *Afstudeertraject ASH: AP430*. Geraadpleegd op 7 mei 2018, van https://bb.avans.nl/bbcswebdav/pid-814321-dt-content-rid-10826887_1/courses/ASH-17XX-H1-INFO/ASH-ond-AP430%20%20Studiehandleiding%20Afstudeertraject%202017-2018%20definitief.pdf

AVRO tros. (2013). *Thema-uitzending: (v)- echtscheidingen*. Geraadpleegd op 17 februari 2018, van <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/thema-uitzending-vechtscheidingen/>

Baracs, M., & Vreeburg-Laan, E. Van der. (2014). *Vechtende ouders, het kind in de knel: Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in vechtscheidingen*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/KOM003.2014Kinderombudsmanadviesrapportvechtscheidingen.pdf>

Barnhoorn, J., Broeren, S., Distelbrink, M., Greef, M. de, Grieken, A. van, & Jansen, W., . . . Raat, H. (2013). *Clïënt-, professional- en alliantiefactoren: hun relatie met het effect van zorg voor jeugd: Verkenning van kennis en kennishiaten voor het programma Zonmw-programma Effectief werken in de jeugdsector*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van https://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/De-impact-van-client-professional_5240_web.pdf

Bartelink, C. & Verheijden, E. (2015). *Wat werkt bij het versterken van sociale netwerk bij gezinnen?* Geraadpleegd op 20 april 2018, van https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/Watwerkt_Sociaalnetwerkversterken.pdf

Bassant, J., & Bassant-Hensen, M. (2014). *Mensenwerk: Oriëntatie op de doelgroepen in het sociaal werk*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Becker, G., Travaille, P. & Rinia, J. (2014). *Handboek methodiek echtscheidingsproblematiek bij beschermingszaken (OTS)*. Geraadpleegd op 25 april 2018, van [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handboek-methodiek-Echtscheidingsproblematiek-binnen-beschermingszaken-\(2013\).pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handboek-methodiek-Echtscheidingsproblematiek-binnen-beschermingszaken-(2013).pdf)

Berben. (z.j.). *Methodiek bij de aanpak van complexe scheidingen*. Geraadpleegd op 12 februari 2018, van <https://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/complexe-scheidingen-methodiek.pdf>

Behrend, D. (2014). *Muzische-Agogische Methodiek een handleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Berk, M., Hoogenboom, A., Kleermaeker, M. de & Verhaar, K. (2016). *De jeugdprofessional in ontwikkeling: Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Schulink a Wolter Kluwer Business

Blok, S. (2017). *Voortuitgang aanpak complexe scheidingen* [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 12 februari 2018, van [file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/tk-voortgang-aanpak-complexe-scheidingen%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/tk-voortgang-aanpak-complexe-scheidingen%20(4).pdf)

Bosch, A. Van den & Boss, E.M. (2009). *Motiveren is maatwerk!: Beloning en motivatie voor jonge vrijwilligers*. Geraadpleegd op 23 maart 2018, van [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Motiveren%20is%20maatwerk%20\[MOV-222135-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Motiveren%20is%20maatwerk%20[MOV-222135-0.3].pdf)

Bouwkamp, R., & Bouwkamp, S. (2010). *Handboek psychosociale hulpverlening : kortdurend, systeemgericht, ervaringsgericht, oplossingsgericht*. Utrecht : De Tijdstroom

Brink, C. & Veen, N. Van der. (2013). *Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid: De begrippen ontward*. Geraadpleegd op 26 maart 2018 van, https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%205%20Zelfregie%20eigen

%20kracht%20zelfredzaamheid%20en%20eigen%20verantwoordelijkheid%20%5BMOV-1421737-0.1%5D.pdf

Brinkman, J. (2013). *Voor de verandering: Een inleiding in de agogische theorie*. Groningen/houten: Noordhoff Uitgevers

Bunthof, A., Visscher, Y. (2013). *Mens en recht* (Achtste druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers

Calliope. (2015). *Operationaliseren van je onderzoeksvraag*. Geraadpleegd op 23 maart 2018, van <http://uahost.uantwerpen.be/osc/Eric/index.php/onderzoeksplan-theorie/34-onderzoeksplan/onderzoeksplan-theorie/89-operationalisering>

ChristenUnie. (2009). *Rouvoet: 'Professionals moeten ouders wijzen op gevolgen van scheiding voor kind'*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.christenunie.nl/k/n8447/news/view/342887/347467/rouvoet-professionals-moeten-ouders-wijzen-op-gevolgen-van-scheiding-voor-kind.html>

Clarijs, R. (2015). *Om de jeugd: perspectief voor beleid en praktijk*. Amsterdam: Uitgeverij SWP

De drie A2-gemeenten Cranendonck, Heeze- Leende, Valkenswaard. (2014). *Beleidskader jeugdhulp in de A2-gemeenten 2015-2019: 'Op weg naar een andere jeugdzorg'*. Geraadpleegd op 13 februari 2018, van file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Beleidskader%20jeugdhulp%20a2-gemeenten%202015-2019.pdf

Donk, C. Van der & Lanen, B. van. (2015). *Praktijk gericht onderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Donkers, G. (2013). *Zelfregulatie: een contextueel sturingsconcept van sociale interventie*. Houten/Antwerpen: Bohn stafleu van loghum

Driesen, I. & Besselink, P. (2016). *Over normaliseren en moraliseren: De werkzame bestanddelen van de hulpverlening aan gezinnen met meervoudige problematiek*. Geraadpleegd op 20 maart 2018, van file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/494-1635-1-PB%20(2).pdf

Driesen, L. (2012). *Ik wil mama én papa, allebei! Over echtscheiding, verwerking, loyaliteit en hulpverlening*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant Uitgevers

Eén gezin één plan: coördinatie van zorg. (z.j.). Geraadpleegd op 31 januari 2018, van <http://mgz.venvn.nl/Portals/30/Eerstelijns/Publicaties/richtlijnen%20jeugd/Richtlijnen/Zorgcoördinatie.pdf>

Ensie. (2017). *Werkomstandigheden*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.ensie.nl/management-begrippenlijst/werkomstandigheden>

Feringa, D., Linders, L., & Sanden, J. Van der. (2015) *Jeugdhulpverlening in opschudding*. Geraadpleegd op 20 februari 2018, van file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Jeugdhulpverlening%20in%20Opschudding%20(1).pdf

Geenen, M-J. (2017). *Reflecteren: leer van je ervaringen*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Gemeente Cranendonck. (z.j.). *Over Cranendonck*. Geraadpleegd op 11 maart 2018, van https://www.cranendonck.nl/inwoners/over-cranendonck_43728/

Gemeente Cranendonck. (z.j.). *Sociaal Team*. Geraadpleegd op 29 januari 2018, van https://www.cranendonck.nl/inwoners/onderwerpen-a-z_43590/product/sociaal-team_922.html

Goede, A. de (2017). *André Rouvoet: 'Ik ben niet tegen scheiden, wel tegen schade voor kinderen*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/politiek/andre-rouvoet-ik-ben-niet-tegen-scheiden-wel-tegen-schade-voor-kinderen>

Groen, M. & Lawick, J. van (2013). *Intieme oorlog: over de kwetsbaarheid van familierelaties*. Amsterdam: Uitgeverij Van Gennep

- Het Klokhuis. (2017). *Scheiden: vechtscheiding*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/3451/Scheiden%3A%20Vechtscheiding>
- Jeugdzorg Nederland. (z.j.). *Theoretisch fundament bij de aanpak van complexe scheidingen*. Geraadpleegd op 17 februari 2018, van <https://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/complexe-scheidingen-theoretisch-fundament.pdf>
- Jong, A. De (2017). *Rouvoet: Bij echtscheiding "toernooimodel" voorkomen*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.rd.nl/vandaag/politiek/rouvoet-bij-echtscheiding-toernooimodel-voorkomen-1.1429377>
- Kluwer. (2013). *Het ouderschapsonderzoek: aanpak bij vechtscheidingen*. Geraadpleegd op 12 mei 2018, van <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/Ouderschapsonderzoek.pdf>
- Lam, E. (2016). *Risicokind of een evenwichts kunstenaar?: Kind zijn ondanks een moeilijke thuissituatie*. Uitgeverij Scriptum
- Lawick, J. Van & Visser, M. (2014). *Kinderen uit de knel: een interventie voor gezinnen verwickeld in een vechtscheiding*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Lumens.(2013). *Missie en gedragscode Lumens*. Geraadpleegd op 11 februari 2018 van, <http://www.lumenswerkt.nl/wp-content/uploads/2016/04/Missie-en-Gedragscode-Lumens.pdf>
- Lumens. (z.j.). *Nieuwe koers Lumens*. Geraadpleegd op 29 januari 2018, van <http://www.lumenswerkt.nl/nieuwe-koers-lumens/>
- Lumens. (z.j.). *Wie zijn we*. Geraadpleegd op 29 januari 2018, van <http://www.lumenswerkt.nl/wie-zijn-we/#over-onsg>
- Movisie. (2013). *Competenties*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/competenties>
- Movisie. (2015). *De transitie: een overzicht*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/transitie-jeugdzorg-overzicht>
- Movisie. (2013). *Eigen kracht*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/eigen-kracht>
- Movisie. (2013). *Interventies*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/interventies>
- Movisie. (2013). *Motivatie*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/motivatie>
- Movisie. (2015). *Transitie Jeugdzorg: een overzicht*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/transitie-jeugdzorg-overzicht>
- Movisie. (2013). *Werkzame factoren*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/werkzame-factoren>
- Movisie. (2012). *Zelfregie en eigen verantwoordelijkheid*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/artikel/zelfregie-eigen-verantwoordelijkheid>
- Movisie. (2013). *Zelfregie*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van <https://www.movisie.nl/begrippenlijst/zelfregie>
- Nabuurs, M. (2015). *Basisboek Systeemgericht werken*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff
- Nascholingscentrum Maatschappelijk Werk. (z.j.). *Teamscholing Vechtscheidingen*. Geraadpleegd op 26 april 2018, van <http://www.ncmw.nl/cms/images/trainingen/Vechtscheidingen.pdf>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2017). *Cijfers*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.nji.nl/Scheiding-Achtergronden-Cijfers>

Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *Integrale jeugdhulp*. Geraadpleegd op 20 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Integrale-jeugdhulp>

Nederlands Jeugdinstituut. (2017). *Ouderschapsplan alleen volstaat niet: Schadelijke gevolgen echtscheidingen vragen om samenhangende aanpak*. Geraadpleegd op 18 februari 2018, van [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/\(302126\)-Jeugd-en-Samenleving_themabericht-echtscheiding.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/(302126)-Jeugd-en-Samenleving_themabericht-echtscheiding.pdf)

Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *Over effectieve jeugdhulp*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Effectieve-jeugdhulp/nieuwe-versie-Effectieve-jeugdhulp-Over-effectieve-jeugdhulp>

Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *(V)chtscheiding vraagt om sturende aanpak*. Geraadpleegd op 19 april 2018, van [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Interview-\(V\)chtscheiding-vraagt-om-sturende-aanpak.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Interview-(V)chtscheiding-vraagt-om-sturende-aanpak.pdf)

Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *Werken aan effectiviteit*. Geraadpleegd op 19 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Effectieve-jeugdhulp/Effectieve-organisaties/Werken-aan-effectiviteit>

NOS. (2015). *Advocaten: percentage vechtscheidingen gestegen*. Geraadpleegd op 12 februari 2018, van <https://nos.nl/artikel/2056975-advocaten-percentages-vechtscheidingen-gestegen.html>

Pas, A. Van der. (2007). *Handboek methodische ouderbegeleiding: theorie en praktijk ter discussie*. Amsterdam: Uitgeverij SWP

Rigter, J. & Hinthum, M. van. (2015). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen: Een inleiding*. Bussem: Uitgeverij Coutinho

Richtlijnen jeugdhulp. (2017). *Samen met ouders en jeugdigen beslissen over passende hulp*. Geraadpleegd op 19 april 2018, van <http://richtlijnenjeugdhulp.nl/samen-beslissen-over-passende-hulp/het-beslisproces/samen-met-ouders-en-jeugdige-beslissen/>

Richtlijnen jeugdhulp. (2017). *Scheiding en problemen van jeugdigen*. Geraadpleegd op 26 maart 2018, van <http://richtlijnenjeugdhulp.nl/scheiding/samenwerking-met-ouders-en-met-het-netwerk/noodzakelijke-kennis-van-de-beroepskracht/>

Roos, S. De. (2013). *Diagnostiek en planning in de hulp- en dienstverlening: Een dynamische cyclus*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Smeijsters, H. (2009). *Onderzoek in en door de praktijk en practice based evidence in de lerende organisatie*. Geraadpleegd op 20 maart 2018, van <http://kenvak.nl/wp-content/uploads/2015/01/Smeijsters-H.-Onderzoek-in-en-door-de-praktijk-en-practice-evidence-in-de-lerende-organisatie.pdf>

Snellen, A. & Drift, R. Van der. (2014). *Basismodel voor methodisch hulp- en dienstverlening in het sociaal werk*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Sok, K., Bosch, A. Van den, Goeptar, H., Sprinkhuizen, A. & Scholte, M. (2013). *Samen werken in de wijk: Actuele analyse van sociale wijkteams*. Geraadpleegd op 18 februari 2018, van [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/\(322206\)-samenwerkenindewijk.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/(322206)-samenwerkenindewijk.pdf)

Spanjaard, H. & Slot, W. (2015). *Ontwikkelingstaken*. Geraadpleegd op 24 februari 2018, van <http://www.hanspanjaard.nl/wp-content/uploads/2015/12/ontwikkelingstaken-Spanjaard-Slot-2015.pdf>

Spruijt, E. (2007). *Scheidingskinderen: Overzicht van recent sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van ouderlijke scheiding voor kinderen en jeugdigen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP

Uijl, E. Den. (2017). *Ervaring is de beste leermeester. Het inzetten van ervaringsdeskundigheid bij vechtscheidingen*. Geraadpleegd op 18 februari 2018, van <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/551-1807-1-PB.pdf>

Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek: Praktijkboek voor methoden en technieken*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers

Vermeulen, L. (2014). *Handreiking voor gescheiden ouders*. Geraadpleegd op 25 april 2018, van <https://www.synthese.nl/media/files/Thema/4/Handreikingen%20voor%20gescheiden%20ouders.pdf>

Villa Pinedo. (2017). *Aan alle gescheiden ouders van Nederland*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van https://gallery.mailchimp.com/b9678499659a3a731525c6c42/files/ad03bb74-c1c8-4aa1-9ae5-3c96f9cad9b2/VP_Brief_aan_alle_gescheiden_ouders_NL_DEF.pdf

Visser, M., Delft, I. van, Schoenmaker, K., Schipper, C. De & Finkenauer, C. (2017). *Academische werkplaats kindermishandeling: De wetenschappelijke resultaten en praktische adviezen*. Geraadpleegd op 12 februari 2018, van <https://reader.ogc.nl/05a4d1ef-8141-487d-a122-a0c4d141bcd7.epub/>

Vriesema, I. (2017). *Jeugdzorg in de knel bij vechtscheiding*. Geraadpleegd op 11 februari 2018, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/09/01/jeugdzorg-in-de-knel-bij-vechtscheiding-12735209-a1571888>

Vogelvang, B. (2016). *De save-werkwijze bij complexe scheiding: handleiding voor medewerkers save*. VanMontfoort & Samen Veilig Midden-Nederland.

Yperen, T. Van, Booy, Y. & Veldt, MC. Van der. (2003). *Vraaggerichte hulp, motivatie en effectiviteit jeugdzorg*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/2003-yperen-vraag.pdf>

Yperen, T. Van, Steege, M. Van der, Addink, A. & Boendermaker, L. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg: Stand van discussie*. Geraadpleegd op 16 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Rapport-AlgemeenWerkzameFactoren.pdf>

Zembla. (2013). *Vechtscheiden*. Geraadpleegd op 10 februari 2018, van https://www.npo.nl/zembla/10-10-2013/VARA_101320592

Bijlage 1. Sub dimensies operationalisatie

- ❖ *De werkrelatie tussen cliënt en hulpverlener*: "Het gaat om een werkrelatie tussen hulpverlener en cliënt, waarin aan het op te lossen probleem gewerkt kan worden. In deze werkrelatie weet de hulpverlener de voorwaarden te creëren waardoor de cliënt geïnvolveerd raakt, gemotiveerd wordt (en blijft), vertrouwen heeft en aan zijn probleem durft te werken" (Snellen & van der Drift, 2014, p. 204). Persoonlijke eigenschappen en de technieken van de professional spelen onder andere een rol in de werkrelatie (Yperen et al., 2010).
- ❖ *Competenties jeugdprofessionals*: "Geïntegreerd geheel van kennis, inzicht, vaardigheden, attitudes en persoonlijke eigenschappen waarmee op adequate wijze resultaten kunnen worden behaald in een beroepssituatie, een leersituatie of een maatschappelijke situatie; competenties zijn te ontwikkelen" (Movisie, 2013).
- ❖ *Werkomstandigheden professional*: "In brede betekenis alle factoren die voor de beleving van de werksituatie van belang zijn zoals de arbeidsvoorwaarden, fysieke omstandigheden, de taak inhoudelijke, arbeid organisatorische en ergonomische aspecten van de werksituatie" (Ensie, 2017). Voorbeelden hiervan voor de professional zijn goede veiligheid, ondersteuning en een dragelijke caseload (Yperen et al., 2010).
- ❖ *Doelgericht*: "Hulpverlening is gericht op resultaat, een uitkomst. Het doel is: oplossing van een bepaalde problematiek of, meer de, vergroting van het probleemoplossend vermogen van de cliënt. Een hulpverleningsdoel in strikte zin beschrijft datgene wat hulpverlener en cliënt willen bereiken" (Snellen & van der Drift, 2014, p. 278).
- ❖ *Planmatigheid*: "De fasering moet niet lineair maar cyclisch-iteratief worden gezien: nieuwe gegevens of bevindingen leiden tot aanpassingen van doelen en plan van aanpak" (Snellen & van der Drift, 2014, p. 66).
- ❖ *Methodieken en technieken*: Een methodiek is een praktijktheoretische constructie van voorschriften van de manier waarop de mogelijkheden van de hulpverleningsmethoden, cliënt en omgeving met elkaar verbonden kunnen worden. Een methodiek is een gesloten geheel van gedragswetenschappelijke inzichten, mens- en maatschappijbeelden, uitvoeringsregels en combinatievoorschriften. Binnen dit kader worden passende methoden en technieken geordend. Methode betekent 'de weg waarlangs' en geeft richting aan het gebruik van technieken en tools, en daarmee aan het handelen van de professional (de Roos, 2013, p. 46-47). "Bij technieken gaat het om een specifieke handelingswijze die bedoeld zijn een bepaald effect te sorteren" (Yperen et al., 2010).
- ❖ *Interventies*: "Aanpak met een weldoordachte, doelgerichte en systematische werkwijze (een methode of methodiek), met een nader omschreven tijdsduur en frequentie" (Movisie, 2013).
- ❖ *Sociale netwerk*: "Iemands persoonlijk sociaal netwerk bestaat uit mensen om hem heen met wie hij rechtstreeks meer of minder intensief contact heeft. Dit is onder te verdelen in drie sectoren: verwanten, vriendschappelijke betrekkingen en maatschappelijke diensten" (Scheffers, 2015, p. 149).
- ❖ *Eigen kracht*: "Eigen talenten, vaardigheden, kennis en contacten van mensen; er is een tendens in de zorg- en hulpverlening om de eigen kracht van mensen aan te spreken en te versterken zodat mensen zelfredzamer worden en de zorgvraag vermindert" (Movisie, 2013).
- ❖ *Zelfregie*: "Zelfregie gaat over het richting geven aan je leven, ook wanneer je een beroep op anderen moet doen voor steun bij je zelfredzaamheid of participatie; mensen ervaren zelfregie als ze de inrichting van hun leven kunnen baseren op hun eigen waarden en drijfveren, als ze zeggenschap hebben over wat ze doen en wat er met hen gebeurt, als ze daarin optimaal gebruik kunnen maken van hun eigen kracht en als ze daarin erkenning en steun ondervinden van hun eigen netwerk" (Movisie, 2013).

Begrip	Kern	Kernvraag
Zelf regie	Zelf bepalen	Wat wil ik?
Eigen kracht	Zelf kunnen	Wat kan ik?

Figuur 2: Zelfregie en eigen kracht
(Bink & van der Veen, 2013).

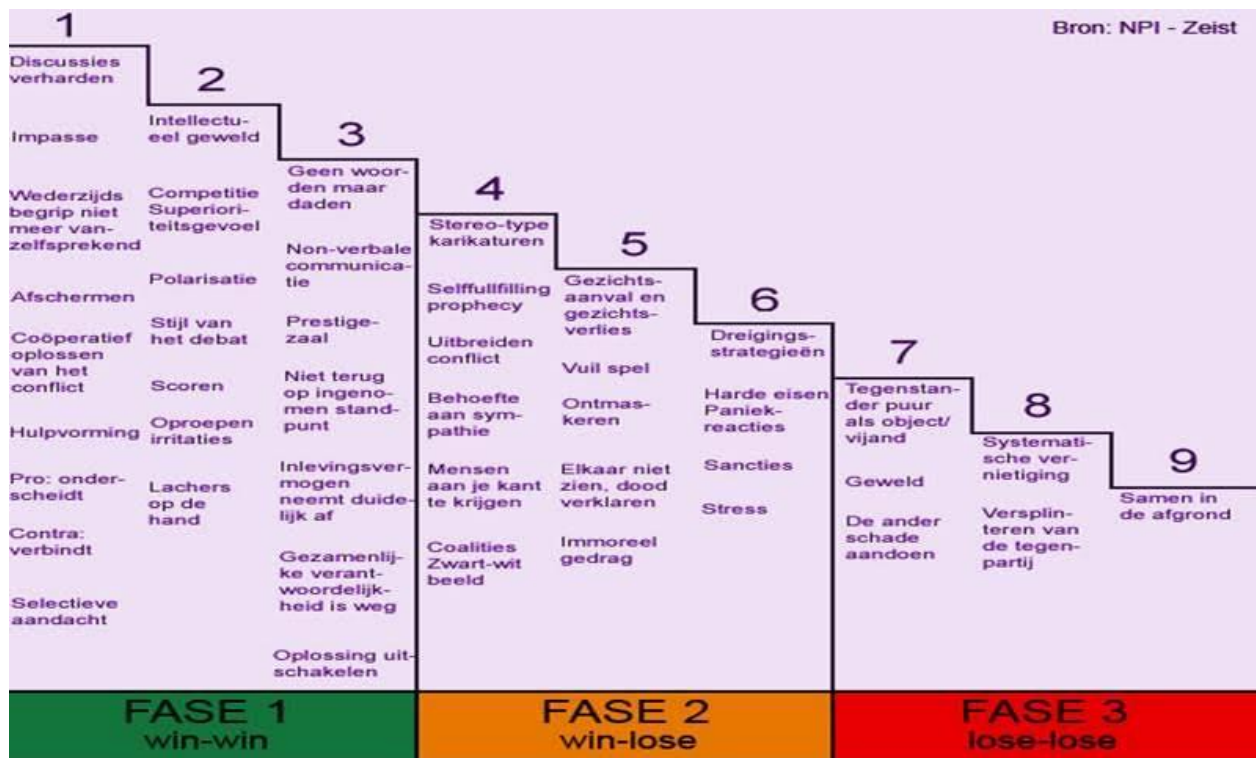
Bijlage 2. Oplossingsgericht werken met ouders

Onderstaand zijn oplossingsgerichte voorbeeldvragen weergegeven die de jeugdprofessional aan ouders in een complexe scheidingssituatie kan stellen.

- ❖ "Wat is uw gezamenlijk doel?
- ❖ Hoe is dit een probleem voor u beiden?
- ❖ Wat zou u voor het probleem in de plaats willen?
- ❖ Welk verschil zou dat voor u beiden maken?
- ❖ Wat voor soort relatie zou u willen als ouders van uw kinderen?
- ❖ Wat heeft u nodig van de ander om weer een goede relatie te krijgen?
- ❖ Wat heeft u van de ander nodig als ouder van uw kinderen?
- ❖ Stel dat de ander uw behoefte om..... zou respecteren, wat zou er tussen u beiden dan anders zijn? Ik begrijp wat belangrijk is voor u beiden.
- ❖ Welke oplossing zou aan de wensen van u beiden tegemoetkomen?
- ❖ U hebt veel verteld over hoe u het niet wilt, wat zou u wel willen?
- ❖ Wat is ervoor nodig dit conflict op te geven of te leren accepteren en door te gaan met uw leven?
- ❖ Wat wilt u met het conflict bereiken voor uw kinderen?
- ❖ Wat wilt u de ander niet vergeven? Welke prijs wilt u betalen voor het niet vergeven? Hoelang wilt u die prijs betalen?
- ❖ Op elke manier werkte u samen toen er nog geen sprake was van een conflict?
- ❖ Wat zou u nu van de ander het liefste horen?
- ❖ Wat is er voor nodig op te kunnen houden met het de ander overtuigen van uw eigen gelijk?
- ❖ Waar wilt u samen als ouders zijn over vijf/tien jaar?
- ❖ Hoe zouden uw kinderen willen dat uw relatie er over een tijdje uitziet?
- ❖ Wat zouden de kinderen zeggen wat het eerste stapje zou kunnen zijn?
- ❖ Hoe zouden uw kinderen kunnen helpen om uw gezamenlijk doel te bereiken?
- ❖ Waar bent u beiden goed in?
- ❖ Welke kwaliteiten waardeert u in de ander als ouder?
- ❖ Wat weet u van de ander dat hoop op verbetering geeft?
- ❖ Stel dat u morgen wakker wordt in 'ouderland' waar alle ouders als zeer belangrijk worden gezien en alle kinderen zich prima gedragen, wat zou u die ouders voor zichzelf en hun kinderen zien doen, waardoor ze gelukkig zijn?" (Becker, Travaille & Rinia, 2013).

Bijlage 3. De escalatieladder Glasl

Onderstaand wordt de escalatieladder van Glasl toegelicht. De escalatieladder van Glasl kan zoals eerder beschreven in worden gezet voor het in kaart brengen van de ernst van het conflict.

Figuur 3: Escalatieladder Glasl (Conflictweg, 2018).

Bijlage 4. Tips voor ouders

Onderstaand zijn tips over wat ouders verwikkeld in een complexe scheiding wel en niet moeten doen weergegeven. De jeugdprofessional kan deze tips aan ouders aanbieden.

“Niet doen:

1. Probeer het verdriet niet te verzachten met aantrekkelijke vooruitzichten. Zeg niet dat de kinderen het door de scheiding beter krijgen: “jij boft, nu krijg je twee verjaarspartijtjes, één bij mama en één bij papa!”
2. Maak vooral geen ruzie met je ex-partner in het bijzijn van je kind, ook niet aan de telefoon.
3. Compenseer je schuldgevoelens niet door je kinderen extra te verwennen.
4. Dwing je kind niet tot een keuze tussen zijn ouders, bij wie hij of zij gaat wonen.
5. Gebruik je kind niet als emotionele ondersteuning.
6. Ontmoedig de bezoeken aan je ex-partner niet.
7. Praat niet negatief over je ex-partner in het bijzijn van je kind.
8. Gebruik je kind niet als boodschapper van berichten aan je ex-partner.
9. Verhinder niet het contact tussen je kind en de familie van je ex-partner.
10. Voorkom dat de bezoeksregeling gekoppeld wordt aan alimentatie.
11. Gebruik de alimentatie niet als chantagemiddel.
12. Maak geen afspraken voor je kind (arts, tandarts e.d.) als hij of zij bij je ex-partner is.
13. Verhinder niet dat je kind kleding en andere bezittingen meeneemt naar het huis van je ex-partner.
14. Blokkeer geen hulpverlening, als dit in het belang van je kind noodzakelijk blijkt.
15. Verwacht niet dat kinderen in de eerste periode na de scheiding toe zijn aan een nieuwe partner.

Wel doen:

1. Samen moet je het er eerst over eens zijn wat je als vader en wat je als moeder tegen de kinderen wilt gaan zeggen. Formuleer afzonderlijk wat de reden is dat jullie uit elkaar gaan.
2. Bespreek de scheidingsgrond en hoe je de boodschap wilt gaan overbrengen.
3. Ga thuis als gezin om de tafel zitten en vertel aan alle kinderen tegelijk in simpele bewoordingen de waarheid. Maak de kinderen expliciet duidelijk, dat de scheiding niet hun schuld is.
4. Neem hiervoor de tijd en geef bewust ruimte aan emoties, ook van jullie zelf.
5. Leg eenvoudig uit wat er gaat gebeuren en wat er voor de kinderen op korte termijn verandert.
6. Stel ze gerust. Maak duidelijk dat jullie als ouders voor hen klaar staan en dat jullie liefde voor hen speciaal en onvoorwaardelijk is.
7. Maak een overzicht met de kinderen van wat er wel en wat er niet verandert.
8. Gebruik een weekplanner om de omgangsregeling in beeld te brengen.
9. Laat ze weten dat de scheiding definitief is en dat het een moeilijk besluit is wat jullie hebben moeten nemen.
10. Een scheiding betekent intens verdriet, verlies en rouw om datgene wat er niet meer is. Zorg dat kinderen hun verdriet mogen blijven uiten.
11. Wees jezelf en geef je kinderen de liefde die ze van je gewend waren. Aarzel niet om ook je grenzen duidelijk aan te geven.
12. Bedenk dat jouw kind, kind moet kunnen zijn. Kinderen mogen niet gaan vaderen en moederen en ook geen maatje worden van hun ouders. Blijf dus een ouder voor je kind en zoek vriendschap en steun bij andere volwassenen.
13. Praat om de zoveel tijd met de kinderen over wat er sinds de scheiding voor hen veranderd is.
14. Of je nu co-ouder bent of een ouder met een beperkte bezoeksregeling, het is belangrijk dat je een relatie opbouwt en voortzet met je kinderen.
15. Werk als ouders op een verantwoordelijke manier samen voor een optimale groei en ontwikkeling van jullie kinderen.” (Becker, Travaille & Rinia, 2013).

Bijlage 5. Literatuurlijst voor de jeugdige

Ik heb twee beren		Conny Boendermaker	vanaf 2 jaar
Van alles twee Over de betekenis van echtscheiding voor jonge kinderen	Legt problematiek uit maakt bespreekbaar	Martine Delfos	3 tot 4 jaar 6 tot 9 jaar
Dag vader tot volgende week	Berenverhaal	Brigitte Weningen en Christian Maude	3 tot 4 jaar
Flip begrijpt er niks meer van	Helpt om gevoelens te begrijpen	Jeanette Randerath en Imke Sonnichsen	3 tot 4 jaar 6 tot 9 jaar
Pappa woont nu in de Willemstraat		Nel Maar	vanaf 5 jaar
De vader-en de-moeder wedstrijd		Jacques Vriens	vanaf 5 jaar
Bang Boos Blij	Een hulpboek/werkboek voor als je ouders gaan scheiden en tips voor ouders	Suzan van Apeldoorn, Lianne van Lith en Baukje Overgauw	vanaf 6 tot 12 jaar
Julia heeft twee huizen Smit	Verhalen voor kinderen van gescheiden ouders	Nicoline Wisse	6-9 jaar
Dees, een vader en een viool.	Over wat er allemaal kan gebeuren als je ouders gaan scheiden	Lea Smulders en Liesbeth Groenhuijsen	5 tot 9 jaar
Altijd is voor altijd Bosschaert		Bettie Elias Greet	6-9 jaar
Mama's nieuwe vriend		Anke Wagner en Heike Herold	6 tot 9 jaar
Weekendpapa	Een doe-boek vanaf zes jaar	Nelleke Scherpbier	Vanaf 6 jaar
Boy, een jongen zoals ik	Leesboek	Rian Visser	vanaf 7 jaar
Koffer Koen		Annie van Gansewinkel	vanaf 8 jaar
Thuis, de mensen bij wie ik hoor		Aik Meeuse	vanaf 9 jaar
Verdriet met mayonaise		Carry Slee	vanaf 9 jaar
Hoepel op		Iva Prochazkova	vanaf 9 jaar
Het verdriet van Lans en Lotte	Met vragen die je zou kunnen stellen voor een gesprek met je kind voor ouders opvoeders	Jac Linders	9-12 en 12-18 jaar

Figuur 4: literatuurlijst (Becker, Travaille & Rinia, 2013).

Bijlage 6. Het 'Drie huizen model'

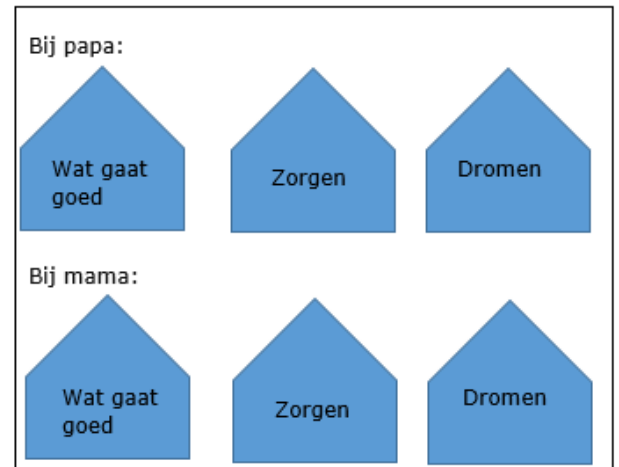
Onderstaand is weergegeven hoe het 'Drie huizen model' vorm kan worden gegeven en welke vragen hierbij kunnen worden gesteld. De vragen zijn opgesteld door kindertherapeuten die veel met de drie huizen hebben gewerkt. Er wordt uitgegaan van een papa en mama, maar het kan natuurlijk ook zo zijn dat ouders van gelijke sekse zijn, dit dient de jeugdprofessional dan te verwerken in de drie huizen.

"Start vragen:

- ❖ Wil je voor mij twee grote huizen tekenen?
- ❖ Welk huis is dat, het huis van papa of van mama
- ❖ Waar kan ik dat aan zien?
- ❖ Met welk huis wil je beginnen?

Huis van de leuke dingen bij mama en bij papa:

- ❖ Wat zijn de gebeurtenissen die je het fijnst van alles vindt bij mama? En bij papa?
- ❖ Wat doe je het liefst bij mama? Met papa? Met je broertje of zusje? Met de vriendin/vriend van papa/mama?
- ❖ Wat doen jullie dan precies? Hoe ziet dat eruit? Wat hoor ik dan?
- ❖ Hoe voel jij je dan? Waar kan ik dat aan zien?
- ❖ Wat voor dingen vind je leuk om te doen?
- ❖ Als nou vanavond bij jullie thuis door het raam kijk, wat zou ik dan kunnen zien voor leuke dingen bij mama? En als ik bij papa naar binnen kijk?
- ❖ Gebruik een huisdier of fantasiedier. Wat kan het konijn vertellen wat er leuk is thuis bij mama en bij papa?
- ❖ Wat zal je nooit willen missen bij mama? En bij papa?

Huis van zorgen bij mama en papa:

- ❖ Gebeuren er weleens dingen die je niet leuk vindt bij mama?
- ❖ Kun je me daar iets meer over vertellen?
- ❖ Wat vind je niet leuk?
- ❖ Hoe voel jij je dan? Waar kan ik dat aan zien?
- ❖ Als jouw huisdier zou kunnen praten wat zou het mij vertellen dat er niet leuk is bij mama?
- ❖ Wat vindt mama niet zo leuk?
- ❖ Dan dezelfde vragen over het huis bij papa
- ❖ Maakt oma zich weleens zorgen over hoe het bij jou thuis gaat?
- ❖ Als ik nou vanavond bij jullie thuis door het raam kijk wat zou ik dan kunnen zien voor vervelende dingen bij mama thuis? En bij papa?

Huis van de dromen

Dit kan één enkel huis zijn of twee huizen, één voor mama en een voor papa.

- ❖ Stel je nu eens voor dat jij het voor het zeggen hebt, wie zou er dan bij jou thuis wonen?
- ❖ Wie nog meer? Nog meer?
- ❖ Wat zouden jullie dan samen doen? Wat nog meer?
- ❖ Waaraan zou je merken dat het thuis anders was? Wat nog meer?
- ❖ Welke regels zouden er thuis zijn?
- ❖ Wat is er voor nodig om deze dingen te bereiken?
- ❖ Hoe gaan jullie in dat huis met elkaar om? "(Van Lawick & Visser, 2014, p. 64, 65, 67).

Bijlage 7. Analyseren met categorieën

De werkrelatie tussen cliënt en de jeugdprofessional
X Luisteren, luisteren en hierin interesse tonen. Logisch hoor. Besteedt hier aandacht aan. Ik neem ook weleens een bos bloemen mee. Is heel belangrijk. X Moet je hebben anders kom je nergens. Door veel aandacht te hebben voor ouders en hun beleving en emoties. X Het is belangrijk dat je die band krijgt. Anders kom je nergens, nemen mensen niks van je aan. Neem hiervoor de tijd, dit duurt lang. ga niet gelijk mensen confronteren, maar zorg eerst voor vertrouwen. Luister naar hun verhaal, hun woede. Toon interesse. X Is het allerbelangrijkst. Door niet mee in het conflict te gaan, oprecht te luisteren, open eerlijk en transparant te zijn. Maar ook gewoon interesse te tonen; vertel eens over je kind. X Is cruciaal. Positieve insteek, interesse tonen. Doen wat we zeggen en zeggen wat we doen. Vertrouwen opbouwen is van cruciaal, vanuit daar kun je verder. Kost heel veel tijd hoor, je moet niet gelijk door willen ga eerst hiermee aan de slag. Luister naar de ouders. X Heel heel heel belangrijk! Door naast iemand te gaan staan. Dit is de basis, vanuit daar kun je aan de slag. Duurt heel lang. X Flink in investeren. Veel contact. Je komt nergens als de werkrelatie niet goed is. X . Gelijke hoogte praten. Je veilig voelen in alles wat je zegt. Is noodzakelijk, eigenlijk zelfs het belangrijkste. Ga naast ouders staan in plaats van voor. X Heel belangrijk. Er zijn, luisteren, interesse tonen veel in investeren.
9 X- belangrijk 5 X- veel tijd- investeren 7 X- Oprecht luisteren en interesse tonen 2 X – Naast ouders staan
Alle respondenten geven aan dat de werkrelatie met ouders een belangrijk werkzame bestandsdeel is van de hulpverlening. <i>"Het is belangrijk dat je die band krijgt. Anders kom je nergens, nemen mensen niks van je aan"</i>. Vijf respondenten geven hierbij aan dat het opbouwen van de werkrelatie een proces is wat veel tijd en aandacht vraagt en waar de jeugdprofessional in dient te investeren. Zeven respondenten vertellen dat het oprecht luisteren en interesse tonen van belang is voor het opbouwen van de werkrelatie. Twee respondenten geven aan dat de jeugdprofessional een werkrelatie met ouders kan opbouwen door naast ouders te gaan staan.

Bijlage 8. Uitwerking interview met jeugdprofessional

Onderstaand is een uitwerking te vinden van de uitwerking van één van de negen interviews met een jeugdprofessional. Het interview is opgenomen en vervolgens uitgeschreven. Dit wordt transcriberen genoemd.

A: Dat begin ik meestal met het puntje werkhouding. Wat voor houding merk je dat werkt bij die gezinnen?

B: Ja ehmm ik vind het altijd helpen als ik het kind op tafel zet en dan eigenlijk bijna alsof je een foto op tafel zet van het kind en als je het hebt over omgangsregeling of wat dan ook. Ouders zijn dan heel snel geneigd om het over die andere ouder te hebben. Ik merk dan dat het helpt als ik in mijn professional houding zeg maar, daar naar luister dat hoor, maar dan daarna weer meteen het kind op tafel zet. Te zeggen jij wil links, jij rechts, maar wat wil het kind zelf? Wat denk je dat het kind wil dus. Dus die visie om daar open in te staan. Om daar open in staan. Dat je voor het kind het staat. Je komt dan verder dan dat je partijdig moet zijn. Dat er voor moeder bent of alleen voor vader bent.

A: Ik hoor jou zeggen, open. Wat nog meer?

B: Ehhm ja neutraal ehh dat je rol hebt en ook benoemt dat je de rol hebt dat je vanuit het kind kijkt. Dat het daarom vooral gaat. Dat het daarnaast ook gaat over wat hebben ouders nodig om het vol te houden. Dat je daarin ok wel de aandacht voor hun hebt. Dat je hun hoort. Ze zitten vaak al zo hoog in hun emotie dus dat je dan ook wel eh. Dat je kijkt van waar zit die kracht, waar halen ze hun energie vandaan. Wat is het positieve. Waar kunnen ze mee vooruit. En ja rust. Vaak zijn die rustig en als je dan heel snel gaat dan ehh dan ja dan wordt het voor hun ook niet meer overzichtelijk. Als hulpverlener moet je zeker kennis hebben over de gevolgen voor de jeugdige. Die zijn namelijk erg groot bij vechtscheidingen.

A: Het proces?

B: Ja het is hun proces, hun tempo. Aandacht hebben voor hun gesprek. Ik zet letterlijk een foto op tafel. Ik vraag dan aan mensen een foto hebben. Of er hangt een foto aan de muur. Dan wijs je naar de kinderen. Wat hebben zij nou nodig? Je wijst met heel je houding naar die kinderen. Dan hebben ouders zo iets van ohja. Dan gaat het niet meer over die ex die ze steeds in gedachte hebben, maar dan gaat het over de kinderen. En ehmm op het moment dat je daar steeds naar teruggrijpt. Daar doe je het voor. Dat is jullie gemeenschappelijk iets. Dan krijg je het stukje eigenaarschap. Dat ze daar verantwoordelijk voor willen zijn. Ze willen uiteindelijk het beste voor hun kinderen. Dat is wel iets wat helpt zeg maar.

A: Oke.

B: Hierop gesprek zijn dan heb je geen foto zeg maar, maar vaak hebben mensen wel een foto op hun telefoon. In een kennismaking vraag ik altijd heb je een foto. Over wie hebben we het eigenlijk? Mensen hebben dan zoiets wat fijn. Ze voelen zich serieus genomen. Je toont ook zo interesse. Dat is een goede start. Stel doelen met ouders, is belangrijk en biedt perspectief.

A: Foto, hoor ik en wat doe je nog meer voor interventies?

B: Ehhm

A: Over methodieken?

B: Ik werk niet volgens een methodiek ofzo. Ik heb veel ervaring en zet in wat nodig is. Als ik met beide ouders doe. Hier doen we vaak een ouder gaat naar de ene ouder de andere naar de andere. Ik heb ook fijne ervaringen met als je beide ouders op gesprek hebt dat je begint met uitleggen van maar ook als je met twee hulpverleners bent hoor. Je begint met uitleggen van : we hebben nu een gesprek samen en wat zijn randvoorwaarden om het gesprek goed te laten verlopen. Op welke knopjes mag de ander niet drukken zeg maar. Ehhm en er was een keer een vader die wees naar zijn schouder. Mijn ex drukt altijd hier. Voor Ik met ouders in gesprek zeg ik altijd: Je kent elkaar goed. Wat heb je er voor nodig dat je, we gaan niet bij elkaar op die zere plek drukken, dat is net nodig. Als je merkt dat dat wel gebeurt wat ga jij dan doen en wat ga jij dan doen. Voel

de ruimte om het gesprek even te verlaten. We willen het niet op laten lopen en ik wil dat er normaal taalgebruik wordt. Je praat in de taal van de mensen. Die ene praat heel ABN, de ander kan je amper verstaan. De randvoorwaarden voor een gesprek zet je neer. En wat ik verder als interventie heel fijn vindt is een dikke flap. Wat gaat er goed? Wat zijn de zorgen? Wat moet er gebeuren? Je krijgt dan een gemene deler tussen mensen. Ze hebben allebei dingen die goed gaan (sign of safety) Er zijn ook zorgen anders zit je niet hier. En vaak kom je erop uit dat waar mensen naar toe dat is ondanks dat ze lijnrecht tegenover elkaar staan eigenlijk altijd dat het goed gaat met de kinderen. En om dat meetbaar zet je dat in de laatste kolom. Je zet achter dat vind vader, dat vind moeder. Vaak komt er op het eind van het gesprek, ja dat vind moeder eigenlijk ook wel. Vind je het goed moeder dat ik je naam erbij zet? Ja is goed. Zo zien ze van elkaar wat ze goed vinden gaan. Ohja eigenlijk staan we niet zo ver van elkaar vandaan. Maar ehmm het helpt wel echt. Ik vind die drie kolommen een hele praktische. Je verwijst steeds naar hun taal, je vult het in hun taal in. Je verwijst er steeds naar waardoor je niet naar de ander wijst. Je kunt daardoor heel neutraal blijft. Je bent meer een gespreksleider.

A:Oke, wat is jouw rol in de gesprekken?

B:Enerzijds ben ik ehm zo om het in kaart te brengen, om in beeld te brengen van waar gaat het over. Anderzijds ehmm anderzijds echt puur de ontlasting van bijvoorbeeld een ouder waar je kijkt wat heeft die nodig om te kijken dat hij omvalt. Daar is niet veel voor nodig in een vechtscheiding om de ander aan te vallen. De vader belt bijvoorbeeld ik kom maar 1 van de 3 kinderen halen. Dan is het mijn taak moeder te sturen: moeder belt mij ik schiet hem komt. Dat wil je voorkomen. Dat vader maar 1 kind komt halen dat alle kinderen getuige zijn van huiselijk geweld. Van iets wat daar kan gebeuren. Wat ik dan doe in eerste instantie moeder de handvaten geven om verder te kunnen. Ik zet het ook op mail zodat ze het ook terug kunnen lezen. Ik stuur het ook naar vader. Vader heeft geen hulpverlening. Ik geef hem dan de tip van hem in deze zal ik je dringend om hulp te zoeken bij die en die. Ik vind vanuit mijn stuk dan vind ik het voor die kinderen heel belangrijk dat ze het niet gaan meemaken. Uiteindelijk heeft het gewerkt en heeft vader geen kinderen opgehaald. Is wel schadelijk de kinderen zijn niet opgehaald, maar er is geen agressie geweest zijn. Hij heeft hun laten zitten, maar is minder heftig dan ruzie aan de deur met ouders, Voorkomen dat het uit de hand loopt?

A:Hoe zorg je dat het duurzaam is?

B:Voor bespreken. Je merkt aan hun reactie dat ze het kunnen volgen of ze alleen maar ja en amen zeggen. Ik laat ze dingen herhalen EN VRAGEN hoe voelt het voor jullie? Kun je hier mee uit de voeten? Is dit jouw ding? Die afstemming ja die doe je heel zorgvuldig. Dat kost veel energie om te kijken van is het goed genoeg? Wanneer is goed genoeg/ Wanneer weten ze het goed genoeg? Wanneer is het goed ingesleten? Met hun herhalen, nabespreken. Wat ga je mailen? Kun je het nog een keer vertellen? Voelt soms kinderachtig? Maar toch hebben mensen dan de tekst helder. Waar van je weet ze doen dit goed. Iemand anders kan altijd iets over vinden. Je ziet vaak bij deze problematiek dat mensen op elke slak zout leggen. Elke intonatie kun je daar aan hangen. Daar aandacht van te voren voor hebben. Om te voorkomen dat ouders elkaar verkeerd gaan begrijpen. Dat bespreken hoe kan hij het opvatten? Eigenlijk gewoon communicatie handvaten geven zeg maar.

A:Ja

B:Uhm eigenlijk heel basaal.

A:Oke dus dan ga je op communicatie zitten?

B:Ja.

A:En je zei net van dan is er een hulpverlener bij die en bij die. Wat werkt volgens jou? Is het beste als je samenwerkt of juist niet?

B:Uhm een hulpverlener is het beste. Je hebt dan zeg maar gewoon veel meer zicht op het geheel.

Het is een ehmm trekt een zware wissel op je zelf als werker om er neutraal in te blijven staan. Je hoort veel leed over de een van de ander. Vaak over de kinderen als ze bij de ander zijn. Je kunt het niet toetsen, niet staven. Het is niet meetbaar. Het is beleving van ouders, van kinderen geen feiten. Het is vaak niet feitelijk. Het wordt vaak door de ander ouder gezegd dat het allemaal niet waar is. Wie moet je nou geloven zeg maar. Het is fijn om niet degene te zijn die het hoeft te geloven, maar om ouders te helpen van hier heb je last van en wat nu? Niet erin zitten, er boven gaan hangen. Of ja meer dat je met ja meer die overblik houdt. Dat vind ik zelf belangrijk. Dat je niet ingezogen raakt. Dat je er niet van alles van vindt. Ik het feitelijk of een beleving? Oke kind is geslagen, ouder heeft toegegeven dan heb je een feit. Goed onderscheid in maken. Ouders horen, maar geen mening hebben. We hebben als hulpverleners de nood om als hulpverlener te gaan hulp verlenen. Het is ook belangrijk om te kijken wat willen ouders zelf, waar licht hun kracht. Het is hun leven. Na een tijd zijn weer weg. Er is wel een hulpverlener die iets heeft gedaan. Goed structuur in kijken wat wil je? Wat kun je? Wat kunnen zelf? Wat past bij hun, hun traject. Tuurlijk veiligheid van kinderen vooraan. Maar het mag wel hun traject zijn. Als zij anderhalf jaar nodig hebben? Kunnen wij wel in drie weken willen, maar dat gaat niet. Aansluiten bij hun motivatie, hun tempo, hun wensen mits de veiligheid van het kind op het spel staat. Mensen raken gemotiveerd als je aansluit bij hun. Is het wel lastig omdat je met twee mensen zitten die hun eigen tempo hebben, maar ook hun eigen doel. Je hebt verschillende belangen daarin en dus is makkelijk om bij één iemand in het tempo aan te sluiten. Om die op hetzelfde tempo te krijgen, dat is bijna ondoenlijk. Wat je dan nodig hebt is dat de een, of van elkaar accepteren dat daar een ander tempo in ligt. Mensen moeten dat snappen. Dan moet het daar over mogen gaan. Dan ben je echt wel ja, dat is bijna relatie therapie.

A:Wanneer verwijst je door?

B:Ik ga er niet snel uit. Ik ga er niet uit behalve als we naar de beschermingsafdeling gaan en er komt een maatregel. Dan kan het zijn dat er een OTS komt en dat die vindt dat. Hoe heet dat bij de GZ e? Met die ouders ehmm. Maar zolang je van ouders voelt dat ze het voor die kinderen hebben dan kunnen wij dan moeten we soms best hard werken, maar dan kom je er wel. Dan is de vraag waar kom je uit? Is dat goed genoeg? Dat is een andere maatstaf dan mijn eigen maatstaf maar goed. Zo heeft ieder gezin zijn eigen lijn in. Ik ben er nog nooit niet uitgekomen. En dan wil zeggen dat ik er altijd heel tevreden over ben. Maar het gezin komt er wel uit.

A:Oke. Je zal ouders niet snel doorsturen naar bemiddelen?

B:Nee ik heb de tijd en de ruimte om er zelf mee aan de slag te gaan. Kost wel heel veel tijd. Ik vind het moeilijk om mensen door te sturen, omdat het ontzettend kostbaar is. Je hebt het wel over een zelfde prijs als een advocaat. Dan denk ik als mensen al financieel in zwaar weer zitten dan. Ja. Het is wel een tip een optie die je aandraagt. Dat zijn in ieder geval de opties. Zelf hebben ze misschien nog wel andere ideeën. Uhm ja kostenplaatje kun je niet uitzetten en is er wel.

A:Oke en hoe zorg dat ouders gemotiveerd blijven?

B:Ehmm ja door steeds dat kind op tafel te zetten. De kinderen waar het over gaat op tafel zetten. Dat is hun motivatie. Zolang zij weten dat is belangrijk. Zelfs dat ziet een van de ouders dat het gaat gebeuren dat hij een kind voorlopig niet meer zien. Dat kan hij accepteren, hij kan daar in meegaan. Als hij maar weet dit gaat in de toekomst anders zijn. Ik ga er alles voor doen om ehmm mijn kind puur de ruimte te geven om eigen keuzes te maken. Om diegene er te laten zijn. Het is voor ouders dan hard slikken en dan ga ik niet strijden en dan laat ik het zo en laat ik de deur open. Dan geef je ouders ook zelf dat heft in handen wat ze nog wel kunnen doen. Dan is het voor hun ook wel een vijfje zeg maar, maar om te voorkomen dat het alleen maar uit de hand loopt kun je mensen uitleggen waar ze wel grip op hebben. Als mensen zelf voelen van hier heb ik nog controle over. Ik wordt hierin serieus genomen. Als ouder zijnde. Voor mezelf wil iets anders. Toch is dit, dan heb je daar het gesprek over. Een heel hot item eigenaarschap. Als mensen het eigen maken het is van hunzelf. Soms moet je dingen eigen maken. Wanneer ze dat zelf voelen dan is het oke. Dan hebben ze die grip. Je kunt het wel uitleggen, maar als jij denkt dit voelt voor mij heel anders. Als dat zo niet voelt. Dan moet je het daarover hebben. Dat stukje moet je dan nog niet loslaten. Wat hebben ouders nodig, wat kun je dan wel? Waar kun je wel iets op inzetten? Of ja soms moet je ook heel creatief zijn. Wat kun je wel wanneer een ouder echt geen hulpverlening

wel en de ander ouder wel. Om dan ook gedeeltelijk iets van contextuele therapie in te zetten. Maar ja de ene ouder wil wel aan de bak die zegt dan haal ik wel een kleiner resultaat, maar ik wil er alles voor gedaan hebben. Maar als de andere ouder zegt ik wil dat niet. Het is soms heel ingewikkeld je bent aan grenzen gebonden. Ik stel daarin heldere verwachtingen,. Dit is de route dit kunnen we doen. Ook uitleggen dat het frustrerend is, horen dat het lang duurt, dat het vervelend is dat de andere ouder iets niet nodig vindt en dat je ziet dat het meisje daar last van heeft. Maar dat het dat wel is. Dan ga je het gesprek erover aan dat je ziet dat de ouder die je tegenover je hebt je ziet dat het frustreert, maar daar niks mee kan, maar daar mee blijft lopen. Dan ga je het over hebben. Hoe kun je daar mee omgaan? Maar ook terug gaan waar heb je wel grip op? Nou die ouder kan zelf contact opnemen met het middelbaar onderwijs. Hoe gaat het met me kind. Zelf een appje sturen om van vind je het leuk om nog een pizza te eten, een kaartje te sturen met haar verjaardag. Houd die deur open, daar heeft hij grip op dat kan hij doen.

A:Je gaat kijken wat zijn de mogelijkheden?

B:Ja en die zijn soms heel klein, maar ook hele kleine dingen geven wel het gevoel dat ze iets kunnen oen dat ze niet machteloos staan. Dat kan hij wel doen. En hij kan ook geduld hebben. Soms maken ouders de keuzes om het niet meer over het meisje te hebben want die is er niet. Maar je kunt er ook voor kiezen dat het er wel over mag gaan. Dat je dingen niet stil hoeft te zwijgen. Dat bespreek ik met ouders. Ik gebruik daar voor oplossingsgerichte vragen.

A:En informeer je de ouders over de gevolgen voor het kind?

B:Ja op het moment dat je met ouders bespreekt dat het werkelijk kindermishandeling is. Je ziet ze schrikken van ja daar weten hun toch niks van. Dan wordt ik heel stellig en ehm zakelijk in hoe je dat hoe dat voor kinderen kan zijn. En als je dat op tafel ligt. Je ziet mensen echt wel schrikken. Maar ook wel in het vervolg merk je dat ze er weinig dat het tot weinig verandering leidt. Ze hebben die inzichten nog niet eigen gemaakt, wat moet ik nog anders doen om dat niet zo te laten zijn? Ze weten het dan wel, daar begint het mee. Dat is het zaadje dat zaad. Ze wisten het niet. Dus wat je als hulpverlener dan doet, is dat je dat zaadje zaad. Dat moet je onderhouden, dat moet je water geven en daar moet dus steeds het gesprek over gaan. Dat kan je niet, ja. Je geeft dit in de drie kolommen ook steeds aan. De kinderen moet veilig zijn klaar. Ik merk wel dat het mensen iets doet, zeker. Mensen schrikken daarvan. En hoe makkelijker je hulpverlener die taal uit je strot krijgt, dat het lekker bekt. Dat je het ook gewoon neer kun zetten. Dan hoeft je daar niet eh geen schroom in hebben. Je mag dat zeggen, je bent er daarvoor. Ik ben op dat moment confronterend. Het is heel confronteren voor ouders. Niet weet je ouders doen dat niet omdat ze hun kinderen niet aan willen doen, ze doen het echt omdat ze het niet weten. Het is hun onmacht, hun leed wat zich vertaalt in dat gedrag waar die kinderen last van hebben. Je zegt niet van je bent echt stom. Maar van weet je wel wat je bij dat kind te weeg brengt. Weet je dat dit kindermishandeling is. En ook aankijken en heel duidelijk aankijken. Ja in je houding hoe je dan gaan zitten of je nou onderuit gezakt zit of je gaat dan heel stevig aan tafel zitten. Dat is heel verschillend, zet het maar neer, laat ze het maar weten. Even jezelf goed gronden voordat je het goed. Er kan ook weleens iemand heel boos worden dat die denkt van ja dat doe ik niet. Jij bent gek.

A:En als je kijkt naar ehm de werkrelatie

B: werkrelatie is belangrijk, zonder relatie kom je nergens. Door regelmatig. Wat ik altijd doe is een nieuwe afspraak plannen als ik weg ga. Wat ik ook altijd doe ik vragen van ehm zeker naar eerste gesprek was dit een beetje wat jullie hadden verwacht? Dat je even terugkomt van hoe is het gesprek gegaan? Dat er ook aandacht mag zijn van he ik heb heftige dingen gezegd in het vorige gesprek. Hoe is dat voor jullie geweest? Wat heeft het bij jullie gedaan? Wat hebben jullie er mee gedaan? Als er praktische afspraken worden gemaakt bijvoorbeeld niet vechten waar de kinderen bij zijn; kijken van is dat gelukt. Maar ook aandacht hebben voor van het gebeurd wat nu. Het gebeurd het hoeft er niet over te gaan of het wel of niet waar is. Iedereen zegt het ligt aan die de ander die. Maar het gebeurd en de kinderen zijn er getuige van. Dus je gaat kijken wat gaan jullie doen of niet doen om te zorgen dat het niet meer gebeurd. Het mag vanaf nu niet meer gebeuren. Zo zet je ouders in hun verantwoordelijkheid. Het zijn jullie kinderen, jullie verhaal. Geschiedenis die je maakt met je kinderen hoe ga je dat doen? Wat heb je nodig? Die ouder zegt ik doe dat niet. Ik ga daar niet op in. Waar het hem vooral in zit dat je met één hulpverlener bij de moeder komt. Dat je tegen jou cliënt zegt oke wat hier gebeurd daar heb je invloed op. Wat de

andere ouder doet daar heb je geen invloed op. Dat kun je niet stoppen. Waar je wel invloed op hebt is je eigen handelen. Stel je kind komt thuis ik vond het niet leuk. Wat kan jij doen om te zorgen dat jij er voor je kind bent? Hoe ben je er van te voren al voor jezelf zodat je er voor je kind kan zijn. Dat daar het gesprek over gaat.

A:Hoe zorg je dat mensen in hun kracht komen te staan?

B: Door te weten door hun verhaal ja eigenlijk gewoon heel gewoon goed naar hun verhaal luisteren. Het heeft altijd wel ergens een bodem. Het komt ergens vandaan. Eigenlijk willen ze het over het leed hebben. Iedereen heeft leed. Mensen wilde niet uit elkaar of zijn bedrogen. Het zit ergens heel diep in hun dat maakt dat ze zo aan het strijden zijn. Als een leeuw voor hun kinderen gaan staan en voor hun kinderen opkomen, wat misschien helemaal niet terecht is. Een collega vertelde laats dat mensen hier tegen elkaar zeggen ik praat niet meer met jou. Hoe kan je dat nou doen? Hoe kan je jaren samen een gezin zijn geweest en opeens zeggen we praten niet met elkaar. We zijn boos op elkaar. Er zit wel als zo'n gesprek eenmaal aan de gang is en er valt een stilte. Of je neemt de ruimte om iets te zeggen is ook vaak de vraag stellen van: jullie moeten ooit wel heel veel van elkaar gehouden hebben om ehm samen kinderen op de wereld te zetten. Weetje wel en dan zie je mensen echt wel van he we zitten in een ruzie en dan gaat iemand het erover hebben dat we ooit veel van elkaar gehouden hebben. Dan ga je toch weer naar het gemeenschappelijke, naar die kinderen. Die basis van waarom je daar zit. Waarom het belangrijk is dat die ruzie stopt. En dat je elkaar in elkaars waarde laat. Als zijn er soms vreemde. Soms moet er een dikke vette muur tussen ouders. Dat zelfs de overdracht via een andere gaat. Als ze elkaar maar niet tegen komen en het gaat dan beter. Oke dan is dat dan. Dat wil niet zeggen dat dat voor de rest van het leven moet zijn. Even aansluiten bij het tempo. Soms zijn er bijzondere interventies die nodig zijn om kinderen bij hun beide ouders te laten komen. Hoe moeilijk dat ouders. Ik merk toch wel dat ouders het belangrijk vinden dat kinderen omgang hebben met beide ouders. Ook al vinden ze de andere de grootste klootzak die er rond loopt. Het is wel hun vader. Haha. Het is wel hun vader weetje wel. Ook al vinden ze dat de andere ouder geen gezag moet hebben, omgang moet er nog wel zijn. Af en toe niet te vaak. Het moet er wel zijn

A:En kinderen betrekken?

B:Ook altijd. Uhm ja eigenlijk wel. Het moet het meeste op ouders gericht zijn. Hun emoties erkennen is hierbij belangrijk, ga opzoek naar waarom ouders zich zo gedragen. Pak dingen bij de kern aan. Maar ook zeker met het kind praten. Als er enigszins ehm als ze enigszins de leeftijd hebben. Het ligt er ook altijd een beetje aan. Ik vind het belangrijk om kinderen gezien te hebben. Wat willen ze zelf? Wat vinden ze fijn? De drie huizen vind ik een hele fijne. Ik laat ze aan het einde van het gesprek altijd een kaartje trekken, eigenwijsje. Dat ze met een fijn gevoel het gesprek uitgaan. Ehm aan de hand van een spelletje met ze praten. Als het niet zo'n teknaars zijn. Ook gewoon de tijd nemen om elkaar te leren kennen. Ik merk dat ik vaak te snel wel. Door de waan van de dag ik ga dan sneller dan die kinderen. Die ouders hebben vaak nog wel een redelijk tempo. En aansluiten bij kinderen is dan ook wel dat ik merk van oke. Ik ben inmiddels veertig plus. Ehm vooral bij jonge kinderen merk ik dat zij dat je daar heel goed aandacht voor moet hebben om een introductie hebben, om ehhh binnen te komen om bandaad te hebben. Dat ouders het echt goed vinden dat je met hun spreekt. Zonder dat je het heel groot maakt dat ze zich veilig voelen. Dat ze het gevoel hebben dat ze het kwijt mogen. Ik onderzoek vooral hun behoefte en geef kinderen daardoor ook een stem. Ze moeten zich veilig bij hun voelen. Ga niet te veel vragen, ze worden door ouders al overvraagd. Ga dat niet als jeugdprofessional ook doen.

A:Hoe doe je dat met doorvertellen ect?

B:Meer zo van we maken bijvoorbeeld drie huizen. Jij mag drie tekeningen maken. Dat gaat vandaag allemaal niet lukken, meestal hebben kinderen daar meer tijd voor nodig om dat in elkaar te zetten. Ehm ook een beetje afhankelijk van waar je bent. Maar als je bijvoorbeeld op een school met kinderen spreekt, maar als ik thuis met mensen bent. Dan vraag ik ook weleens aan zon kind wil je het nu aan papa en mama laten zien? Of wil het aan het einde laten zien. Dat steeds ook opnieuw die vraag stellen van bewaar jij het: of wil je dat ik het meeneem: of geen je het zelf een fijne plek. Zorg er goed voor. Weetje wel. Om ook het kind te laten beslissen van in hoeverre worden ouders daar in meegenomen. Het is wel duidelijk dat het altijd besproken wordt. Het gaat erom in kaart te brengen wat kinderen zelf willen. Dat ze zelf weten van dit zijn belangrijke dingen die moeten papa en mama weten. Want het gaat over jou en jij bent het allerbelangrijkste. En

papa en mama maken teveel ruzie en dat moet niet meer. En waar moet het dan met papa en mama overgaan? Ja dat ja dat ligt een beetje aan de leeftijd van zo'n kind, hoe je het doet. en dan kun je bij een kindje van zes niet zo letterlijk vragen. Maar bij een puber, iets ouder kind kan dat weer wel. Wat ik vaak doe is drie huizen en dan erin schrijven. Ja sommige kinderen tekenen heel gedetailleerd. Dat is wat zij nodig hebben ondertussen vertellen we weer verder. Maar goed dat zitten ze met het potlood in hun hand te vertellen, denk ik die tekening. Nee die tekening is niet leidend het proces is leidend. Ik vind tekenen met kinderen heel fijn het geeft hun ook. het is als het ware een bliksem afleider. Je merkt toch je geeft in een blik feedback aan een kind. Vooral heel gevoelige kinderen hebben daar voelsprietten voor dus. En dat maakt het wel dat ze dan belemmert zijn in hun antwoord geven. Want oh die forte mensen tegenover mij vind daar wat van. Je hebt dan meteen een oordeel, in je blik in je houding. Ik vind het juist leuk om uitgedaagd te worden om een open, onbeoordeelde houding te hebben. Er alles te mogen laten zijn. Maar ook creatief te zijn in je antwoorden. `

A:En merk je dat get voor ouders bevorderlijk is als ze weten wat hun kind wil.

B:Ja het juist heel leuk, heel gaaf om die drie huizen met kinderen en ouders te bespreken. En dan ouders ook zelf in de gaten krijgen van dat je de kinderen kunt uhm ze hebben echt een stem. Ouders krijgen echt van oke dat is wat pietje altijd zegt. Dat is wat sjaantje altijd bedoeld dit staat er echt. Dat komt het, dat raakt ze. En dat raken leidt tot verandering en bewustwording. Ja, ja, en

A:En het sociale netwerk? Betrek je die er ook weleens bij.

B:Ja ik heb onlangs een opleiding daarvoor gevold. Super interessant. Ik deed er zelf nooit iets mee. Ik dacht altijd je moet ehm je moet het netwerk. Voor dat ik de training deed dacht ik het netwerk moet aan de bak, die moet je inzetten. Ik heb zelf niet z'n enorm netwerk. Ik zal me schamen als ik dat met een hulpverlener zal moeten bespreken. Ik was er niet z'n voorstander van. Ik begon daar met redelijk wat vooroordelen aan, aan die training. Uiteindelijk merk ik van mijn beeld klopt niet. Het gaat er meer over van hoe kun je je netwerk mee laten denken in plaats van ze moeten je huishouden gaan overnemen. Sinds ik die cursus niet zo heel lang geleden heb afgerond. Wat ik wel altijd is de tijdlijn, de sociogram een genogram. Dat het de meerwaarde zo heeft om dat allemaal te doen. en dan uiteindelijk z'n familienetwerk beraad. Ik merk dat wij als team nog heel erg aan eh zoeken zijn van hoe kun je dat doen. We zijn nu een werkgroep aan het opzetten. Van hoe gaan we het doen? Wanneer doe je wat? Je kan niet zeg maar nu een casus oppakken waar de nood hoog is, waar veiligheid van kinderen en morgen een familie netwerk beraad doen. We weten nog niet zo goed wat de goede route is en wat nu leidend moet zijn. We zijn er ons wel van bewust wat je daarin allemaal kun doen. Ik zie zeker de mogelijkheden, maar het nu voor mij veel meer op mijn netvlies. Maar bij vechtscheidingen vind ik dat juist lastig. Dat wordt ook vergoet dat juist het netwerk een mening heeft die een enorme rol speelt. Ik ben ook wel benieuwd van je hebt een vechtscheiding en het voormalig echtpaar gaan aan tafel. Wie gaan er dan mee? Dat is wel een lastige.

A:Oke en ehm preventief werken?

B:Ja als je binnenkomt en mensen gaan uit elkaar, daar het gesprek over gaan. Ouders aan het denken zetten, bewust maken.

A:En ehmm

B:Verder vind ik het belangrijk dat je de tijd en ruimte krijgt. Soms vraagt een casus heel veel van je. Het is niet te doen als je daarna gelijk door moet of een erge druk ervaart. Dat heeft veel invloed op jezelf als professionals, wat maakt dat je minder goed hulp kunt verlenen. Verder vind ik het heel belangrijk dat ik bij de gedragswetenschapper kan binnenlopen als er iets is. Ik vind het dan belangrijk dat ik het niet opnieuw moet vertellen, maar dat de gedragswetenschapper mijn verhaal kent. Wanneer de gedragswetenschapper meekijkt en ook meedenkt heb je het gevoel het niet alleen te hoeven doen. Het is ook zorgvuldiger voor de cliënt. Bij een collega is ook wel fijn, maar dan moet je het hele verhaal vaak vertellen, wat de drempel hoger maakt. Daarnaast heeft ieder het ook druk.

A:Methodieken?

B: Sign of safety daar heb ik goede scholing in gehad om ook een stuk intervisie daarin te mogen doen. Dat vind ik wel echt een hele fijn. Die drie kolommen neem ik daaruit mee. Het oplossingsgericht vragen stellen neem ik daar in mee. Ik heb ook waaier met vragen die ik altijd in mijn tas. Die zit er niet uit als ik die uit mijn tas haal zie ik mensen denken oke wij zijn niet de enige. En ehm ja ehm die sociale netwerk strategie ik vind het wel fijn als je het hebt over de onderdelen daarvan om een tijdlijn te maken. Daarin komen de goede dingen naar boven. Ene kant de groene dingen andere kant de rode. Uhm dat maakt het voor mensen wel inzichtelijk. Dat valt dan niet perse onder een methodiek. Maar dat je ook voor hun volwassenen wel tekent. Je kunt dan ook steeds wijzen naar dat briefje, je hebt iets tastbaar. Je kunt ze dan bij de les houden. Mensen kunnen weleens uitweiden.

Bijlage 9. Uitwerking interview ouder in een complexe scheiding

Onderstaand is een uitwerking te vinden van de uitwerking van één van de vier interviews met een ouder verwickeld in een complexe scheiding. Het interview is opgenomen en vervolgens uitgeschreven. Dit wordt transcriberen genoemd.

A: En wat vind je belangrijk aan de prof zelf?

B: Uhhh geen oordeel en wat ik heel prettig vind is dat het kind gesnapt wordt.

A: Ja?

B: Ja ik denk dat je in jullie geval het kind altijd centraal moet staan. En ehmm dat ie ook gehoord wordt. Dat dat voor ons kind dat vond hij heel prettig.

A: En dan gesprekken voeren maar ook aansluiten bij zijn wensen?

B: Ja, ja. Als hij zegt ik zie dat niet zo zitten eeh tuurlijk he dan kan er ehm poes achter zitten. Dat moet ook denk ik alleen eh als hij zegt dat wil echt niet en ehh en dat doe ik niet dan moet je daar ook over kunnen praten denk ik.

A: Ja.

B: Ehm ehh nee dus eigenlijk ja dat ja de hulpverlener zich ook kan verplaatsen in het kind.

A: En vooral als het kind wat ouder is?

B: Ja ik denk dat het bij jonge kinderen toch weer anders is. Toch zeker bij oudere kinderen. Die krijgen toch zijn eigen dingetje wat hij belangrijk vind, leuk vindt. Dat daar ook naar geluisterd wordt.

A: En als je kijkt naar ouders toe, wat vind je dan belangrijk?

B: Ehh ja eigenlijk niks, ik denk dat als het kind voorop staat dat je als ouders vanzelf meegaat. Ja, ja. Ja ik kon er weinig aan doen. Ik kon hem stimuleren om met zijn moeder omgaat. Ja dat lukte niet. Daar kregen we zoveel weerstand op. Wat hij zei dat kon ik begrijpen, omdat we ooit samen zijn geweest en door een reden gescheiden zijn. En ehh ja heel veel van die raakvlakken die merkte ik gewoon wat hij zei, dat dat ook in onze relatie was voorgekomen. Ik herkende dat dus het was voor mij moeilijk hem toch te stimuleren. Maar ik denk dat als het kind voorop staat bij de hulpverlener dat gaat het voor ouders denk ik vanzelf. En wel dat je gewoon kan bellen enzo. Dat de hulpverlener bereikbaar is.

A: Ja en wat ehh wat kun je als ouders eruit halen?

B: Wat kan ik als ouders uit de hulpver ehh. Ik denk toch dat stukje ehh begeleiding en ehm begeleiding in de vorm van. Kijk als het aan mij had gelegen van jonge ik weet hoe ze is, kom maar hier en ehh en doe maar net alsof ze dood is. Ja dat zegt je eigen ik. Want ja je bent niet voor niks gescheiden. Je hebt een vechtscheiding achter de rug en noem maar op. Maar je weet als mens zijn van ja dat kan niet en dat kun je niet zeggen eigenlijk. En ehh ik denk dat voor mij goed is geweest dat jullie daarover begonnen te praten en zeiden van ja eigenlijk ja is het niks meer dan normaal. En dan denk je ja dat is wel zo. Dat dat wel gestimuleerd wordt, vond ik prettig. Stimuleren in de vorm van er moet een omgang komen met moeder. We moeten er eigenlijk toch wel alles aan doen om die omgang voor elkaar te krijgen, alles hebben geprobeerd.

B: Ik kan me voorstellen dat er ouders zijn die die echt heel veel wraak of gevoelens of weet ik allemaal hebben. Dat die daar een keer proberen en zeggen van ja is niet gelukt. Laat ze maar verrekken. Dan denk ik dat ehh voor sommige ouders heel belangrijk kan zijn dat de hulpverlener daar wel een beetje in stimuleert en beetje poest.

A: Hoe kunnen we dat het beste doen?

B: Ehhm wat mij heel veel geholpen heeft en wat mij nu laat denken, dat ik geïnformeerd ben over de gevolgen voor mijn kind. Ik heb ook een onderzoek gelezen. En dan denk ik ja wil ik mijn kind dat aandoen? Nee als ouder zijnde wil je dat een kind niet aan doen. Maar het is niet alleen ik, maar ook de andere ouder. Wat ik misschien mis, het stukje hulp bij de andere kant.

A: Ja.

B: Want ze komen hier praten. Hier wordt er met ons kind gepraat, met ons gepraat. Maar aan de andere kant gebeurt niks. Ik denk dat die ook geholpen moet worden.

A: Ja vind je dan dat dezelfde hulpverlener dat moet doen? Of daar een andere hulpverlener?

B: Nee dat mag best dezelfde zijn, heeft ze ook meer zicht op het geheel. Ik denk wel dat het misschien ehmm. Stel ik had een probleem gehad met mijn kind. En mijn kind zegt tegen mij ik wil jouw niet meer zien. Dan was ik helemaal uit beeld gebleven. Er was nooit iets met mij gebeurd. Ik denk dat de moeder in deze het grote probleem is. Maar die heeft denk ik een plan voor der hoofd en weet niet hoe ze het aan moet pakken

A: Moet ze hulp hebben van ons vooral voor jeugd?

B: Nee ik denk iemand voor volwassenen ik denk een psycholoog. Je kan aangeven van goh wij merken dit en dit zal het misschien iets zijn om hulp te zoeken daarvoor. Ja denk dat ehk misschien nog wel. Iedereen moet betrokken worden.

A: Oke ehk in die gesprekken, het gesprekken met z'n alle. Wat vind je daarin belangrijk? Is het helpend?

B: Ja dat is wel belangrijk om te doen. Maar als ouders er aan toe zijn. Bij ons werd er een beetje met modder gegooid. Ik had ook zoiets van ja we kunnen beter stoppen. Het heeft geen nut meer. Je voelt jezelf. Als ik naar mezelf kijk werd ik kwaad op en duur. Jij bent degene die hier het probleem veroorzaakt. En jij wil niks met hem te maken hebben. Of wilde niks. Hij werd aan de kant gezet. Heeft ze daarna nog toegegeven. Toen wilde ze hem weer hebben. Nu wil ze niks meer met hem te maken hebben. Ja dat kun je niet aan een manneke van twaalf verwijten.

A: Nee.

B: Ja dus.

A: Wat verwacht je in zo'n gesprek van een hulpverlener?

B: Ja, ja. Ik denk ehmm jij zei op en duur van ja we zitten hier voor het kind. Ik dacht ja fuck is ook zo. We zitten daar voor hem. Wat wij ooit gehad hebben is niet meer. En daar moet ik niet meer aan denken, dat is ook klaar. En ja wat je verder ja ehk even geen idee. Nee ja nee.

A: Wat je zegt: onderbreken

B: Ja even eej pas op de plaats. Wat jullie hebben bespreek dat, maar we zitten hier nu voor het kind. En wat jullie gehad klaar. Kunnen we dat niet dan breken we het hier af. Gespreksleider zeg maar he.

A: Confronteren?

B: Ja belang van het kind voorop stellen, denk ik wel.

A: Wat gebeurd er dan?

B: Ja zeker. Je mag zeggen zullen het over het kind hebben en probleem proberen op te lossen? Wat jullie gehad hebben zal mij een worst wezen ik ben er voor het kind.

A: En van te voren afspraken maken. Met de ene ouder kijken wat vind jij belangrijk?

B: Ehmmmm ja ik denk voor de hulpverlener weet je van te voren waar de knelpunten zitten. Je kan het voorbereiden. Je kan zien van hee dat wordt een hekel punt. Hoe kun je dat het beste

aanpakken. Gesprekken met beide ouders zijn denk ik heel belangrijk, dat moet juist verbeterd worden.

A: Zal dat voor jou zelf ook fijn zijn geweest?

B: Emm. Als ouder zijnde weet je wel wat je kan verwachten dan. Ik denk dat dat wel goed is. In dat gesprek was ik op het begin al klaar. Het was eigenlijk op het begin al klaar want ja.

A: Ja, Ja. Op zo'n moment. Wat kan jouw helpen om dat gesprek dat je denkt ik ga iets anders proberen uit halen? Hoe kun je jouw alsnog motiveren?

B: Dan kan je zeggen van joh we komen er allebei niet uit. Het benoemen, samenvatten. Jij wil dit jij dat, dat gaat niet. Maar wat zal een oplossing kunnen zijn? Voor oplossingsgericht gaan denken. Niet te veel in blijven hangen. Maar kijken hoe kunnen we dit probleem nou verhelpen.

A: Oké duidelijk. Qua competenties, houding?

B: Wat ik belangrijk vind ehmm. Wat ik sowieso belangrijk vind is ehh ja dat je communicatief vaardig genoeg bent om een gesprek in gang te houden en brengen en ja ehmm dat je oplossingsgericht bent. Dat is denk ik een van de grootste competenties van jullie moet zijn. Je krijgt met problemen te maken en je lost iets op. En kan verplaatsen in het kind en op zijn tijd in de ouders. Dat je niet eh. Jij vertelde ook iets over je jeugd, dat was ook heel goed. We hadden gelijk zoiets van dat klikt, maar ook die begrijpt het. En we zijn niet de enigste. Het is lastig als het kind het lastig vind. Ook serieus nemen. Verplaatsen in de ander. Niet van menneke is 12 jaar en ik 39. Wat ik zeg klopt echt ik heb er voor geleerd. Aansluiten bij.

A: En als het kind zegt van ik wil dit. Vind jij het belangrijk om aan te sluiten bij zijn wensen?

B: Ja, hulpverlener moet zich vooral daarop richten. Dat kan even niet leuk zijn voor de ouders. Maar dan had je het samen moeten oplossen, dan waren jullie er niet geweest. Aansluiten bij het kind wel tot op zekere hoogte. Wanneer jullie hulpverleners denken dat het niet goed is voor het kind, dat hij schade oploopt moeten jullie 'ingrijpen'. Maar er zit altijd iets achter bij het kind. Ik denk dat jullie je vooral daarop moeten richten. Ik kijk nu naar mijn eigen situatie. Waarom wilde het kind niet meer naar zijn moeder? Daarna op zoek gaan en uiteindelijk daar iets aan doen. De kern van het probleem zoeken en daarmee aan de slag gaan. Hij wilde niet meer, daar hebben jullie bij aan gesloten. Jullie hebben wel op de achtergrond ingegrepen door tegen mij te zeggen blijf stimuleren. Het is belangrijk dat bij ouders voldoende hulp wordt verleend. In veel gevallen ja ehh bij de ouder toch wel het een en ander naar boven kan komen.

A: Oke en moeten wij dat doen of misschien een psycholoog?

B: Ja jullie kunnen het aangeven bij een ander. Van hee wij zijn nu met iets bezig in een teamoverleg. Van we hebben hier een jongetje en die geeft dit en dit aan bij mama. Ik weet niet wat ik er mee aan moet. Ik snap het maar ja er zit ergens iets verkeerd? Ik krijg niks uit dat kind. Ja ehh dat dan zo iemand zegt van ja misschien moeten wij is samen gaan praten. Maar jullie altijd contact houden. In beeld blijven?

A: En bereikbaarheid?

B: Jaa ehh als je eenmaal in de molen zit dan is het goed. Wij hebben veel moeten doen om ons aan te melden. Aanmelden moet snel. In ieder geval iets te horen krijgen. Ik heb een mail gestuurd, naar Heeze kan dat?

A: Ja dat kan.

B: Ik stuur een mail naar Heeze. Dus dan kom je thuis he. Het was toen vijf uur ofzo. Denk je ik zal de volgende dag wel iets krijgen. Niks. De dag erop. Nog niks gehoord. De volgende dag weer niet. Dan ga je bellen en dan nee dan moet je in Budel zijn. Oke ik Budel gebeld. Wij hebben niks gekregen van Heeze. Dan moet je in Heeze zijn. Bellen we je morgen terug. Zit je tot vier te wachten. Ga je nog een keer bellen. Dat duurde heel lang. Terwijl toen we eenmaal in contact waren ging het heel vlug.

A: Vind je dat belangrijk?

B: Ja je gaat er gelijk negatief in als de aanmelding zo verloopt. Tijdens de begeleiding konden we doorpakken, dat was echt heel erg fijn. Dat is belangrijk. Dat vind ik toch wel een beetje in de ehhh in de hulpverlening. Dat alles lang duurt voordat iets op gang gaat komen. Via Monique en de huisarts zijn we bij MET-GGZ gekomen. Maar ook dat duurt zes weken. En dan ik ja we willen doorpakken. Nu is hij zover, nu wil die praten. Dan moet je gelijk, meteen. Hoeft niet dezelfde dag en ook niet de dag erop. Maar dat we. Wat ik heel fijn had gevonden denk ik. Toen jij de eerste keer hier kwam was ik best wel gereserveerd. Ik weet niet wat ik moet verwacht. Komt een of ander trutje binnen en die komt na drie weken vechten voor een afspraak. En het is spoed en ik heb al acht keer moeten bellen. Die zal ons wel even komen helpen. Dan was mijn eerste gedachte gewoon negatief. Ik dacht van ja. Terwijl als jij of iemand anders had gebeld dan je zegt van joh hoe is het. Kan ik alvast iets opschrijven. Dan was er voor mij een druk af. Gewoon van ik wordt geholpen en ik wordt gehoord.

A: En bellen?

B: Wij hebben een keer de crisisdienst gebeld. Ik dacht wie moet ik bellen, politie? Ik denk ja dan maar naar het CJG. Die zeiden ook van ehh ik ga meteen bellen als het nodig is rijd ik erheen. Je krijgt binnen nu en anderhalf uur iets te horen. Dit was heel vlug, snap ik ook. Want ja neem niet aan die mensen zitten te wachten tot ik bel. Nee maar ja dat gaf wel een gevoel van ik wordt geholpen, daar gebeurd iets.

A: Oke. Ehhh en dossiervorming? Wat vind je daar belangrijk in? Was je daarvan op de hoogte?

B: Nee hebben wij ook nooit gezien. Maar dat is misschien wel fijn dat wij dat ook zien. Mee worden genomen. Ja, ja ehhh. Ja misschien was het wel goed geweest. Ik kan me voorstellen dat soms iets anders overkomt dan dat je bedoelt. En jij schrijft het erop en is misschien heel negatief. Terwijl ik het eigenlijk redelijk positief bedoelde maar wel met een zwart randje eraan. Dat ik denk dat klopt. Ik zal daar wel meer stem in willen hebben.

A: En het begin was al duidelijk?

B: Ja alles was duidelijk. Er werd heel snel aangegeven ik ben er voor het kind. Ik dacht pfooe gelukkig. Dat vond ik heel fijn. Je gaf duidelijk aan van ik ben er voor het kind te helpen. Je rol was daardoor gelijk duidelijk. Dat is belangrijk om te benoemen.

A: En doelen, het plan van aanpak?

B: Is dat gemaakt?

A: Ja als het goed is wel.

B: Ja. Klopt. Ik denk dat dat het goed. Dat je dan een beetje weet waar je aan toe bent. Ook afspraken maakt en daarin ook aan houdt. Vooral voor ouders denk ik. Ja ik denk dat ja. Ik heb een mening negen van de tien keer ligt het toch aan de ouders. Ja denk ik wel. Doelen geven ehm richting he. Je hebt zoveel aan je hoofd met je kind enzo.

A: Ja oke en dan vind je het belangrijk dat alle partijen worden meegenomen?

B: Ja precies en als dat niet kan.

A: En wat had je er van gevonden als het sociale netwerk wordt betrokken?

B: Top!! Doen, meteen. Ja.

A: En waarom werkt dat volgens jou?

B: Ik denk echt als steunbron, bijvoorbeeld opa en oma helemaal voor.

A: Oke duidelijk. Even kijken. Dingen die gedaan zijn. Teken net als toen bijvoorbeeld.

B: Belang van het kind steeds in alles blijven benoemen. En af en toe ook positioneren. Niet continu meegaan. Daar had ik heel veel aan.

A: En de werkrelatie? Hoe kun je die volgens jou opbouwen?

B: Een werkrelatie?

A: Ja dat je vertrouwen hebt in elkaar. Dat je gewoon alles kan zeggen ehmm je veilig voelt zeg maar.

B: Ik denk dat een hulpverlener best mag vragen van joh hoe vinden jullie het met mij. Het vragen, het bespreekbaar maken. Of waar had je van mij verwacht of wat had ik anders kunnen doen? Je moet wel aanvoelen dat dan kan. Als onaardige mensen hebt. Dan ben je vooral de lijn aan het zetten. Ja en nu ga je dit doen en nu ga je dit doen. Doe je dat niet dan ja. Lijntjes uitzetten. En dat ik ook betrokken wordt in keuzes maken enzo.

A: In situaties stel er is iets voorgevallen de een zegt zus en de ander zegt zo: jullie raken in conflict. Wat moeten wij dan doen?

B: Ja ehm. Ik denk in ons geval wat toen geholpen had kunnen. Zeggen van ja je wil het niet goed, dan gaan we dit en dit doen. Harde besluiten nemen. Termijn stellen. Het heeft nu heel lang geduurd. Je moet weten waar je aan toe bent.

A: Ja is wel een goeie van dat je ja, dan en dan moet er iets veranderen.

B: Ja ik denk het wel. Dat je weet in die tijd moet het opgelost zijn. Dan krijg je duidelijkheid. Ja en motiveren kan door het benoemen van het belang van het kind. Ik ook een stukje kennis overdracht, meer bewust maken van de gevolgen. Ik denk dat je best tegen ouders mag zeggen van waar je nu mee bezig zijn. Jullie zijn niet de enige. Wil je dat je kind aandoen?

Bijlage 10: Beroepsproduct

Het verhaal van Dara

Het verhaal van Dara 19 jaar oud. Zij doet haar verhaal in de documentaire over complexe scheidingen van Zembla. Dara heeft nog iedere dag last van de complexe scheiding van haar ouders.

Dara vertelt het volgende: mijn hele leven stond in het teken van de strijd tussen mijn ouders. Rond het eerste of tweede jaar zat ik in een hele diepe depressie. Ik zat in een heel diep gat. Ouders horen er te zijn voor hun kinderen. Je bent als kind voor je ouders aan het zorgen in plaats van andersom. Op dit moment woon ik op mezelf en mijn ouders hoeven niet met elkaar te communiceren. Maar er zullen momenten zijn waarop ze elkaar wel moeten zien. Wat gebeurt er als ik afstudeer, als ik trouw of als ik kinderen krijg? Die momenten kan ik niet met beide ouders delen. Dat kan ik wel proberen, maar dan gaat het weer om hun en niet om mij

Naam van geadresseerde
Adres
Postcode, plaats

Complexe scheidingen

Hierbij gaat het om langdurige en frequente conflicten tussen ouders, waarbij jeugdigen psychische schade oplopen. Ouders verliezen in een complexe scheiding het belang van hun kind uit het oog. De jeugdige wordt ingezet in deze onderlinge strijd. Na schatting lijden ongeveer 16.000 jeugdigen onder de complexe scheiding van hun ouders

Jeugdprofessionals ervaren de begeleiding aan deze gezinnen als lastig. In deze folder worden praktische richtlijnen, tips en adviezen gegeven voor het begeleiden van gezinnen in een complexe scheidingssituatie.

Ouders die verward zijn geraakt in een complexe scheiding proberen regelmatig al dan niet bewust de jeugdprofessional op hun hand te krijgen. De jeugdprofessional dient hier niet in mee te gaan en zal meerzijdig partijdig moeten werken. Dit is de enige manier om niet één van de ouders te verliezen. Daarnaast doet de jeugdprofessional op deze manier recht aan de loyaliteit van de jeugdige die immers ook geen kant wil kiezen. Meerzijdige partijdigheid houdt in dat de jeugdprofessional een onvoorwaardelijke empathie heeft voor alle leden van het gezin.

Uit onderzoek is gebleken dat de hulpverlening bij complexe scheidingen effectief is op het moment dat de jeugdprofessional met ieder gezinslid aan de slag gaat. De jeugdprofessional dient zich echter het meest op ouders te richten. Het hoofddoel van de hulpverlening zal het verminderen van de conflicten tussen ouders moeten zijn. Wanneer de conflicten tussen ouders verminderen wordt de klemssituatie waarin de jeugdige zich bevindt namelijk ook verminderd.

Het opbouwen van de werkkrelatie kan relatief veel tijd kosten. De jeugdprofessional dient hier voldoende aandacht aan te besteden en geduldig te zijn. Een goede werkkrelatie blijkt namelijk de basis te zijn voor effectieve hulpverlening.

Het betrekken van jeugdigen die verstrikt zijn geraakt in de complexe scheiding van hun ouders kan erg helpen. In gesprekken met de jeugdige verzamelt de jeugdprofessional informatie over hoe het gaat met de jeugdige, welke wensen hij heeft, waar hij last van ervaart, welke steunbronnen hij heeft en wat ouders kunnen doen om hem te helpen. Een kwalitatief hulpmiddel hiervoor is het 'Drie huizen model' van de methode Sign of Safety.

Het helpt ouders vaak om te kijken door de ogen van hun kind. Een voorwerp of foto van de jeugdige op tafel kan een symboliserend hulpmiddel zijn.

Verbetering en oplossingen worden veelal gevonden in het aansluiten bij ouders: erken ouders hun woede, pijn en verdriet zonder aan waarheidsbevinding te doen. Vanuit hier kunnen ouders zich gaan richten op de belangen van hun kind en daadwerkelijk in beweging komen. De ogenschijnlijke onverantwoorde acties van ouders maskeren namelijk veelal verdriet, schuldgevoelens en angst

Gezamenlijke gesprekken met ouders blijken effectief. Wanneer één of beide ouders bezwaar hieromtrent hebben, dient de jeugdprofessional begrip te tonen in combinatie met vasthoudendheid. Een alternatief is om beide ouders aanvankelijk apart te spreken met als doel: het in kaart brengen van de hinderpalen die in de weg staan voor een gezamenlijk gesprek en hierover afspraken te maken. Tijdens deze gesprekken helpt het om ouders psycho-educatie. Het inzetten van visueel materiaal is hierbij raadzaam, omdat dit doorgaans beter wordt ontvangen dan taal.

Het betrekken van het sociale netwerk blijkt ook te helpen. Vooral grootouders blijken een belangrijke steunbron te kunnen vormen. Een voorwaarde is dat de netwerkleden het conflict niet versterken. In dergelijke gevallen dient de jeugdprofessional hierover in gesprek te gaan.

tips en adviezen:

- Hanteer meerzijdige partijdigheid
- Betrek het hele gezin bij de begeleiding
- Richt de hulpverlening vooral op ouders
- Help ouders hun conflicten te verminderen
- Erken ouders in hun woede, pijn en verdriet
- Zet een foto van het kind op tafel
- Doe niet aan waarheidsbevinding
- Besteed voldoende tijd en aandacht in de werkkrelatie
- Ga in gesprek met de jeugdige door middel van het 'Drie huizen model' van de methode sign of safety
- Betrek het sociale netwerk
- Wanneer netwerkleden het conflict lijken te versterken ga hierover in gesprek.